

Neovisno povjerenstvo za praćenje uvjeta boravka u zavodima,
postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije
i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud Bosne i Hercegovine,
strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine
ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina
ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine

Broj: 05/6-50-13-182-30-10/13
Sarajevo, 28.02.2013.godine

IZVJEŠĆE

**o radu Neovisnog povjerenstva za praćenje uvjeta boravka u zavodima,
postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju
kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud
Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom
Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i
Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine**

za 2012. godinu

Veljača 2013. godine

KAZALO

POGLAVLJE I. UVODNE NAPOMENE	3
POGLAVLJE II. NADLEŽNOSTI NEOVISNOG POVJERENSTVA	4
POGLAVLJE III. IZVRŠENJE ZADATAKA IZ NADLEŽNOSTI NEOVISNOG POVJERENSTVA U 2012. GODINI	5
Odjeljak A. Realizacija zadataka održavanjem sjednica Neovisnog povjerenstva	5
1. Usvajanje Godišnjeg izvješća o radu Neovisnog povjerenstva za 2011.	6
2. Realizacija zaključaka Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH	7
3. Projekcija proračuna Neovisnog povjerenstva za 2013. godinu	7
Odjeljak B. Posjeti Neovisnog povjerenstva kazneno-popravnim zavodima	8
1. Posjet KPZ-u Mostar	8
2. Posjet KPZ-u Trebinje	13
3. Posjet KPZ-u Zenica	17
4. Posjet KPZ-u Banja Luka	23
5. Posjet KPZ-u Bihać	27
6. Posjet KPZ-u Doboj	32
7. Posjet KPZ-u Orašje	37
8. Posjet KPZ-u Foča	42
9. Posjet KPZ-u Tuzla	44
10. Posjet KPZ-u Bijeljina	50
Odjeljak C. Suradnja s drugim institucijama u BiH	55
Odjeljak D. Javnost rada	56
Odjeljak E. Administrativno-tehnička podrška u radu	56
POGLAVLJE IV. EVIDENCIJA REALIZACIJE PREPORUKA	56
POGLAVLJE V. PREPORUKE I ZAKLJUČCI	78

Na temelju članka 48. stavak (9) Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10) i članka 2. stavak (6) Poslovnika o radu Neovisnog povjerenstva za praćenje uvjeta boravka u zavodima, postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine, Neovisno povjerenstvo za praćenje uvjeta boravka u zavodima, postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine na 30. sjednici, održanoj 28. 2. 2013., usvojilo je i Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine podnosi sljedeće

I Z V J E Š Ć E

o radu Neovisnog povjerenstva za praćenje uvjeta boravka u zavodima, postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine za 2012. godinu

POGLAVLJE I. UVODNE NAPOMENE

Sukladno članku 48. stavku 9. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera – pročišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“, broj 12/10), Parlamentarna skupština BiH je na 76. sjednici Zastupničkog doma, održanoj 21. travnja 2010., i na 47. sjednici Doma naroda, održanoj 24. lipnja 2010., donijela Odluku o imenovanju članova Neovisnog povjerenstva za praćenje uvjeta boravka u zavodima, postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 54/10) na mandat od pet godina i u sastavu:

1. dr. sc. Mile Lasić,
2. Semiha Borovac,
3. Predrag Crnogorac,
4. mr. Damir Čačković i
5. Milana Škipina.

Konstituirajuća sjednica Neovisnog povjerenstva za praćenje uvjeta boravka u zavodima, postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu Neovisno povjerenstvo) održana je 14. 9. 2010., na kojoj su za predsjednika te prvoga i drugoga zamjenika predsjednika izabrani:

1. dr. sc. Mile Lasić, predsjednik,
2. Semiha Borovac, prva zamjenica predsjednika, i
3. Predrag Crnogorac, drugi zamjenik predsjednika.

Neovisno povjerenstvo u svome je radu neovisno u okviru važećih domaćih propisa i međunarodno-pravnih instrumenata. Sva nadležna tijela, institucije i ustanove u Bosni i Hercegovini, pravne i fizičke osobe dužne su Neovisnom povjerenstvu dati sve podatke i informacije, osigurati i dati sve materijale bitne za njegov rad, te pružiti svu nužnu pomoć potrebnu za nesmetano i zakonito postupanje Neovisnog povjerenstva iz njegova djelokruga. Neovisno povjerenstvo djeluje isključivo na profesionalnim osnovama, ne zastupajući, ne štiteći niti podrivajući interese bilo koje političke stranke, registrirane organizacije ili udruge, ili bilo kojeg konstitutivnog naroda ili pojedinca u BiH. Članovi Neovisnog povjerenstva rade u sjednicama i operativno na terenu u kazneno-popravnim i drugim ustanovama na teritoriju Bosne i Hercegovine, u kojima su zatvorenici ili pritvorenici.

O pitanjima iz svoje nadležnosti Neovisno povjerenstvo donosi godišnji plan rada, financijski plan rada, godišnje izvješće o radu, izvješće o realizaciji financijskog plana, izvješće o stanju i činjenicama koje su utvrđene nakon posjeta i kontrole u zavodima (ustanovama), odluke, zaključke i druge akte sukladno zakonu i svome poslovniku.

POGLAVLJE II . NADLEŽNOST NEOVISNOG POVJERENSTVA

Temeljna nadležnost Neovisnog povjerenstva jest praćenje uvjeta boravka u zavodima, postupanje i ostvarivanje ljudskih prava osoba koje izdržavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud BiH, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom BiH ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine, člankom 48. stavak (1) Zakona BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera - pročišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“, broj 12/10) i člankom 10. Poslovnika o radu Neovisnog povjerenstva („Službeni glasnik BiH“, broj 23/11).

Neovisno povjerenstvo može pratiti rad zavoda samostalno ili u suradnji s inspektorskim i drugim nadzornim tijelima. Također, može surađivati s međunarodnim i drugim ustanovama ovlaštenim za praćenje i ostvarivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda sukladno zakonima i odgovarajućim međunarodnim dokumentima. Bitno je napomenuti da Neovisno povjerenstvo, u svrhu vanjskoga praćenja, ima iste ovlasti kao i ovlaštena osoba (inspektor) po čl. 46. i 49. Zakona BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera.

Obavlja poslove iz svoje nadležnosti, propisane zakonima i međunarodnim pravnim instrumentima, kao i člankom 10. Poslovnika o radu.

S ciljem poduzimanja odgovarajućih radnji ili mjera, sukladno članku 48. stavak (9) Zakona BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera, podnosi godišnje izvješće o radu Parlamentarnoj skupštini BiH i Ministarstvu pravde BiH.

POGLAVLJE III. IZVRŠENJE ZADATAKA IZ NADLEŽNOSTI NEOVISNOG POVJERENSTVA U 2012. GODINI

U ovom izvještajnom razdoblju Neovisno povjerenstvo realiziralo je planirane aktivnosti održavanjem sjednica i najavljenim detaljnim i nenajavljenim, *ad hoc*, posjetima kazneno-popravnim zavodima u BiH.

Odjeljak A. Realizacija zadataka održavanjem sjednica Neovisnog povjerenstva

Od 1. 1. 2012. do 31. 12. 2012. godine Neovisno povjerenstvo održalo je 10 sjednica, i to:

19. sjednica	održana 26. 01. 2012.	5 točaka dnevnog reda
20. sjednica	održana 24. 02. 2012.	5 točaka dnevnog reda
21. sjednica	održana 29. 03. 2012.	7 točaka dnevnog reda
22. sjednica	održana 09. 05. i 15. 05. 2012.	5 točaka dnevnog reda
23. sjednica	održana 06. 06. 2012.	4 točke dnevnog reda
24. sjednica	održana 05. 07. 2012.	5 točaka dnevnog reda
25. sjednica	održana 26. 07. 2012.	7 točaka dnevnog reda
26. sjednica	održana 27. 09. 2012.	8 točaka dnevnog reda
27. sjednica	održana 06. i 09. 11. 2012.	9 točaka dnevnog reda
28. sjednica	održana 17. 12. 2012.	8 točaka dnevnog reda.

U ovom je izvještajnom razdoblju Neovisno povjerenstvo, na tih 10 sjednica, razmatralo i usvojilo sveukupno 63 točke dnevnoga reda i 11 zaključaka. Pod točkom - Tekuća pitanja - razmatrane su i usvojene 33 podtočke. Obradeno je i pripremljeno 75 akata i predmeta, te otpremljeno na određene adrese (uprave KPZ-a, Ministarstvo pravde BiH, Sud BiH, Federalno ministarstvo pravde, određeni zatvorenici i pritvorenici u KPZ-u i sl.).

Jednoglasno su usvojeni zapisnici sjednica, te zapisnici i izvješća s obavljenih posjeta kazneno-popravnim zavodima koji su prikazani u **Odjeljku B. Posjeti Neovisnog povjerenstva kazneno-popravnim zavodima u BiH.**

Kako bi Neovisno povjerenstvo moglo nesmetano raditi i obavljati poslove iz svoje nadležnosti u 2012. godini, Zajednički kolegij obaju domova Parlamentarne skupštine BiH donio je Odluku o putovanjima Neovisnog povjerenstva na teritoriju Bosne i Hercegovine

radi posjeta kazneno-popravnim zavodima u BiH bez donošenja posebnih odluka o službenim putovanjima (broj: 01,02-16-4-33712 od 4. 4. 2012.), što je utjecalo na učinkovitiji rad Neovisnog povjerenstva.

Između Neovisnog povjerenstva i Ministarstva pravde BiH uspostavljena je stalna suradnja po pitanju ažuriranja popisa zatvorenika i pritvorenika, kao i razmjene iskustava glede pokretanja inicijativa za izmjenu Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera (ZIKS-a).

1. Usvajanje Godišnjeg izvješća o radu Neovisnog povjerenstva za 2011. godinu

Na 22. sjednici (održanoj 9. i 15. 5. 2012.) predsjednik Neovisnog povjerenstva izvijestio je ostale članove da je Zastupnički dom (10. 5. 2012.), na prijedlog zastupnice Dušanke Majkić, odgodio raspravu o Izvješću o radu za 2011. godinu Neovisnog povjerenstva do dostavljanja izdvojenog mišljenja dva člana Neovisnog povjerenstva povodom predstavke zatvorenika *Željko Mejakić i drugi* br. 05/6-50-17-873/11 od 18. 8. 2011., iz KPZ-a Foča, te je zaključeno da mišljenje bude dostavljeno sukladno traženom zahtjevu.

Na 12. sjednici Zajedničkog povjerenstva za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljeništvo, izbjeglice, azil i etiku (u daljnjem tekstu Zajedničko povjerenstvo) usvojeno je Izvješće o radu Neovisnog povjerenstva, s preporukama navedenim u Izvješću i prijedlogom zaključaka upućenim domovima Parlamentarne skupštine BiH.

Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH je na 28. sjednici, održanoj 24. 5. 2012., usvojio Godišnje izvješće o radu Neovisnog povjerenstva za razdoblje od 14. 9. 2010. do 31. 12. 2011. sa sljedećim zaključkom: Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH traži od Suda BiH da, sukladno nadležnostima Neovisnog povjerenstva definiranim u članku 48. Zakona BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera, omogući njegov nesmetani rad i komunikaciju s pritvorenicima iz KPZ-a Kula, kao i pregled prostorija u kojima su pritvorenici smješteni, te o tim nalazima upozna nadležne institucije.

Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH je na 18. sjednici, održanoj 19. 7. 2012., usvojio je Godišnje izvješće o radu Neovisnog povjerenstva za razdoblje od 14. 9. 2010. do 31. 12. 2011. godine sa sljedećim zaključcima:

1. Dom naroda preporučuje Neovisnom povjerenstvu da od kazneno-popravnih zavoda u Bosni i Hercegovini zahtijeva da mu u određenom roku dostave povratne informacije o realizaciji preporuka koje se odnose na nedostatke uočene za vrijeme posjeta zavodima, te da prikupljene informacije u kontinuitetu dostavlja Zajedničkom povjerenstvu za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljeništvo, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH.
2. Dom naroda traži od Neovisnog povjerenstva da najkasnije u roku od mjesec dana obiđe Kazneno-popravni zavod otvorenog tipa u Zenici, te da izvješće o zatečenom

stanju u tome Zavodu dostavi Zajedničkom povjerenstvu, kako bi se ono odredilo prema zastupničkoj inicijativi Dušanke Majkić.

2. Realizacija zaključaka Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH

Neovisno povjerenstvo je, sukladno zaključku 1., uspostavilo **Evidenciju realizacije preporuka za poboljšanje uvjeta boravka zatvorenih osoba u kazneno-popravnim zavodima**, kako bi pratilo realizaciju danih preporuka kazneno-popravnim zavodima nakon obavljanja posjeta i obvezalo ih na redovito izvješćivanje Neovisnog povjerenstva o provedenim preporukama koje se odnose na uočene nedostatke. Prikupljene povratne informacije Neovisno povjerenstvo će kontinuirano dostavljati Zajedničkom povjerenstvu za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljeništvo, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH.

Sukladno Zaključku 2., a u vezi s usvajanjem Godišnjeg izvješća o radu Neovisnog povjerenstva, s 18. sjednice Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, Neovisno povjerenstvo izvijestilo je Zajedničko povjerenstvo za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljeništvo, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH da je 15. i 16. 6. 2012. posjetilo KPZ Zenica, te je 27. 8. 2012. Zajedničkom povjerenstvu dostavilo Izvješće o tome posjetu (broj: 05/06-50-19-710-3/12).

Zajedničko povjerenstvo za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljeništvo, izbjeglice, azil i etiku usvojilo je Izvješće Neovisnog povjerenstva o posjetu Kazneno-popravnim zavodu Zenica uz **z a k l j u č a k** da nadležnim entitetskim ministarstvima - Ministarstvu pravde Republike Srpske i Federalnom ministarstvu pravde - treba uputiti izvješće Neovisnog povjerenstva za praćenje uvjeta boravka u zavodima, postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je u kaznenom postupku izrekao Sud BiH o posjetu Kazneno-popravnim zavodu Zenica, kao i Izvješće o radu Neovisnog povjerenstva za praćenje uvjeta boravka u zavodima, postupanje i poštivanje ljudskih prava osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao u kaznenom postupku Sud Bosne i Hercegovine, strani sudovi za djela predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine ili međunarodnim ugovorom čija je potpisnica Bosna i Hercegovina ili drugi sud sukladno zakonu Bosne i Hercegovine za razdoblje od 14. 9. 2010. do 31. 12. 2011., veza: akt broj 01,02,05/6-50-19-505/12 od 12. 4. 2012., nakog čega će vodstvo Zajedničkog povjerenstva organizirati zajednički sastanak s ministrom pravde BiH, ministricom pravde Republike Srpske i federalnim ministrom pravde u Vladi FBiH.

3. Projekcija proračuna Neovisnog povjerenstva za 2013. godinu

Neovisno povjerenstvo je na 26. sjednici usvojilo Financijski plan i program za 2013. godinu, s preporukom da dio sredstava treba iskoristiti za edukaciju i realizaciju studijskog posjeta jednoj od država članica Europske unije, u sklopu kojega bi članovi ovoga tijela mogli razmijeniti iskustva s članovima osobnih tijela.

Odjeljak B. Posjeti Neovisnog povjerenstva kazнено-popravnim zavodima u BiH

U 2012. godini (od 1. 1. do 31. 12.) Neovisno povjerenstvo obavilo je nadzor u 10 kazнено-popravnih zavoda: devet najavljenih i jedan nenajavljeni, *ad hoc*, posjet (KPZ-u Foča), i to:

1. KPZ-u Mostar, poluotvoreni tip	09. 03. 2012. godine
2. KPZ-u Trebinje, poluotvoreni tip	12. 04. 2012. godine
3. KPZ-u Zenica, zatvoreni tip	15. i 16. 06. 2012. godine
4. KPZ-u Banja Luka, zatvoreni tip	06. 07. 2012. godine
5. KPZ-u Bihać, poluotvoreni tip	28. 09. 2012. godine
6. KPZ-u Doboj, poluotvoreni tip	18. 10. 2012. godine
7. KPZ-u Orašje, poluotvoreni tip	19. 10. 2012. godine
8. KPZ-u Foča, zatvoreni tip	16. 11. 2012. godine
9. KPZ-u Tuzla, poluotvoreni tip	29. 11. 2012. godine
10. KPZ-u Bijeljina, zatvoreni tip	30. 11. 2012. godine.

O ovim su posjetima sastavljeni zapisnici i izvješća koji su **jednoglasno** usvojeni na sjednicama Neovisnog povjerenstva. Neovisno povjerenstvo za svaki je posjet usvojilo posebno izvješće o utvrđenom stanju i činjenicama, a čiji su sastavni dio i primjedbe upućene zavodskom osoblju odnosno instituciji. Sukladno Poslovniku o radu, primjerak izvješća dostavljan je zavodima s preporukama i rokovima za otklanjanje uočenih nedostataka i nepravilnosti, a primjerak je dostavljan i Ministarstvu pravde BiH koje Neovisnom povjerenstvu pruža stručnu pomoć u radu.

1. Posjet KPZ-u Mostar 9. 3. 2012.

Detaljni i najavljeni posjet Kazнено-popravnom zavodu Mostar obavljen je 9. 3. 2012. godine. Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor s ravnateljem Romeom Zelenikom, voditeljem službe sigurnosti Vinkom Božićem, zapovjednikom straže Marijom Bošnjakom, voditeljem službe tretmana Zoranom Rajićem, medicinskom sestrom Veldinom Pondro i medicinskim tehničarem Živkom Kondrićem, te šefom kuhinje Žarkom Vrljićem. Ostvaren je uvid u dokumentaciju (matična knjiga zatvorenika, osobni listovi i dosjei zatvorenika i pritvorenika, liječnički kartoni, kontrolna knjiga hrane i tjedni jelovnici).

Obavljenim posjetom utvrđeno je sljedeće:

UVJETI SMJEŠTAJA - Osuđenici su razvrstani u tri odgojna kolektiva i smješteni u četiri odjela i tri paviljona, te 12 osuđenika u Gospodarskoj jedinici izvan zavodskog kruga.

U Prijamnom odjelu su dvije sobe u kojima su po tri kreveta na kat (ukupno šest ležajeva), klima-uređaj, TV prijamnik i ormarići. Obje sobe premale su za šest osoba, ali je u trenutku posjeta u njima zatečeno samo po tri osuđenika koji tako imaju dovoljno prostora. Prijamni

odjel ima i manji dnevni boravak sa stolom i klupama pokriven videonadzorom, te zajednički WC i kupaonicu. Cijeli se odjel preko noći zaključava, ali svaka soba ima prekidač za zvučni alarm tako da osuđenici u svakom trenutku mogu pozvati službenike zatvorske straže.

Drugi odjel, tzv. Bivši ženski odjel, sastoji se od dvije klimatizirane sobe br. 22 i 23, manjeg dnevnog boravka koji je pokriven videonadzorom te zajedničkog WC-a i kupaonice. U sobi broj 23 su tri kreveta i u njoj su smještena tri osuđenika, ormarići, te TV prijamnik i hladnjak koji su, po odobrenju ravnatelja, kupili sami osuđenici. Soba je zadovoljavajuće veličine i izgleda, s dovoljno dnevnog svjetla. U sobi broj 22 su četiri kreveta na kat (osam ležaja) i u njoj je u trenutku posjeta zatečeno šest osuđenika. Soba je opremljena ormarićima, kao i TV prijamnikom i hladnjakom koji su, po odobrenju ravnatelja, kupili sami osuđenici. Soba nije u zadovoljavajućem stanju jer odaje izgled prenapučenosti, iako su dva ležaja prazna, bez dovoljno dnevnog svjetla i s oštećenjima na dijelovima zidova. Cijeli se odjel preko noći zaključava, ali svaka soba ima prekidač za zvučni alarm tako da osuđenici u svakom trenutku mogu pozvati službenike zatvorske straže.

Treći odjel, tzv. Novi odjel, sastoji se od: dvije klimatizirane sobe u kojima su po četiri kreveta na kat (osam ležajeva), hodnika s obućom, dnevnog boravka i WC-a i kupaonice. Sobe su zadovoljavajućeg izgleda i veličine, iako imaju oštećenja po zidovima. U sobama se nalaze i ormarići, kao i TV prijamnik i DVD *player* koji su, po odobrenju ravnatelja, kupili sami osuđenici. Cijeli se odjel preko noći zaključava, ali svaka soba ima prekidač za zvučni alarm tako da osuđenici u svakom trenutku mogu pozvati službenike zatvorske straže.

Četvrti odjel, tzv. Otpusni odjel, sastoji se od: dvije sobe, dnevnog boravka s hladnjakom i ormarićima te WC-a i kupaonice s umivaonikom i tuš-kabinom. Jedan je osuđenik smješten u manjoj sobi, dok su u drugoj sobi smještena tri osuđenika. Cijeli je odjel u odličnom stanju, s dovoljno prostora i dnevnog svjetla, opremljen novim namještajem i s uređenim sanitarnim čvorom. Odjel se preko noći zaključava, ali svaka soba ima prekidač za zvučni alarm tako da osuđenici u svakom trenutku mogu pozvati službenike zatvorske straže.

Paviljon I. sastoji se od: osam soba u kojima je u trenutku posjeta bilo smješteno 37 osuđenika, dnevnog boravka, prostorije s umivaonicima te zajedničkog WC-a s dvije fizički odvojene kabine. Sobe su čiste i uredne, s dovoljno prostora, a naročito jer su pojedini ležajevi prazni. Cijeli se paviljon preko noći zaključava, ali svaka soba ima prekidač za zvučni alarm tako da osuđenici u svakom trenutku mogu pozvati službenike zatvorske straže.

Paviljon II. sastoji se od: šest soba u kojima je u trenutku posjeta bilo smješteno 28 osuđenika, dnevnog boravka, prostorije s umivaonicima te zajedničkog WC-a s dvije fizički odvojene kabine. Sobe su čiste i uredne, s dovoljno prostora, naročito jer su pojedini ležajevi prazni. Cijeli se paviljon preko noći zaključava, ali svaka soba ima prekidač za zvučni alarm tako da osuđenici u svakom trenutku mogu pozvati službenike zatvorske straže.

Paviljon III. sastoji se od: osam soba u kojima je u trenutku posjeta bilo smješteno 26 osuđenika, dnevnog boravka, prostorije s umivaonicima te zajedničkog WC-a s dvije fizički odvojene kabine. Sobe su čiste i uredne, s dovoljno prostora, naročito jer su pojedini ležajevi

prazni. Cijeli se paviljon preko noći zaključava, ali svaka soba ima prekidač za zvučni alarm tako da osuđenici u svakom trenutku mogu pozvati službenike zatvorske straže.

Pritvorenici su smješteni u Pritvorskom odjelu, koji se sastoji od sedam soba u kojima je u trenutku posjeta bilo smješteno 15 pritvorenika. Sve sobe su uredne, opremljene stolom i stolcima, TV prijarnikom te WC-om i umivaonikom. Sobe imaju i zvučni alarm s pomoću kojega pritvorenici u svakom trenutku mogu pozvati službenike zatvorske straže.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA - U Zavodu postoji služba za zdravstvenu zaštitu, ali u njoj trenutačno nije stalno radno angažiran liječnik nego samo dva medicinska teničara Veldina Pondro i Živko Kondrić. Zavod je na temelju ugovora o djelu angažirao tri liječnika, i to: liječnika opće prakse koji dolazi u Zavod tri puta tjedno, te neuropsihijatra i stomatologa koji dolaze u Zavod jednom tjedno. Medicinski tehničari rade u dvije smjene, i to 8-16 i 16-20 sati, tako da se nakon 20 sati zatvorenici upućuju u hitnu pomoć. Prema izjavi medicinske tehničarke Veldine Pondro, u Zavodu se ne provodi metadonska terapija, dok se ostale terapije provode na osnovi liječničkog naloga. Prema izjavi medicinskog tehničara, ambulanta je dobro opremljena tako da je, prema njegovoj procjeni, potrebno još nabaviti manji EKG, špricu za ispiranje ušiju i otoskop.

Pokraj amublante je stacionar sa šest kreveta, ormarićima, stolom i stolcima, TV prijarnikom te zajedničkim WC-om i kupaonicom. U trenutku posjeta u stacionaru su zatečena dva osuđenika.

ISHRANA - Hrana za zatvorenike priprema se u kuhinji, koja je sastavni dio Zavoda. Kuhinja je čista i uredna i u njoj su zaposlena dva kuhara, te pomoćno osoblje koje čine osuđenici. Hrana se priprema na osnovi tjednih jelovnika, a kontrolna knjiga hrane uredno se vodi i svakodnevno je, za svaki obrok, potpisuje medicinski tehničar. Od svakog obroka uzima se uzorak koji se pohranjuje u hladnjaku i čuva 24 sata. Prema izjavi šefa kuhinje Žarka Vrljića, hrane ima količinski dovoljno za sve zatvorenike te do sada nije bilo pritužbi na njezinu kakvoću. Jednom mjesečno sanitarna inspekcija obavlja pregled.

Osuđenici objeduju u blagovaonici pokraj kuhinje, i to u smjenama u trajanju od pol sata. Blagovaonica se sastoji od dvije prostorije, uredna je i čista, s dovoljno stolova i stolaca. Pritvorenici objeduju u svojim sobama, u koje im se donosi hrana.

Zavod također ima i kantinu u kojoj svi zatvorenici mogu kupovati hranu i druge proizvode po nabavnim cijenama.

HIGIJENSKI UVJETI – Većina zatvorenika, izuzev trojice zatvorenika u tzv. Otpusnom odjelu koji imaju na raspolaganju posebnu kupaonicu, osobnu higijenu održavaju u zajedničkoj kupaonici sa šest zajedničkih tuševa i bez odvojenih kabina. Osuđenici imaju pravo svakodnevno se tuširati, a pritvorenici dva puta tjedno. Osim ove kupaonice, pritvorenici u sobama imaju na raspolaganju WC s umivaonikom, dok zatvorenici u svakom paviljonu odnosno odjelu imaju na raspolaganju zajednički WC i više umivaonika.

Zavod organizira pranje posteljine jednom tjedno, i to u vešeraju u kojemu su zaposleni osuđenici.

Prema izjavi medicinskih tehničara, higijena u sobama redovito se kontrolira, ali se o tome ne vode nikakve evidencije.

SLOBODNE AKTIVNOSTI - Prema izjavi ravnatelja, pritvorenici imaju pravo jedan sat dnevno boraviti na otvorenome. Pritvorenici za to vrijeme mogu šetati po čistom i urednom krugu za šetnju koji je odvojen od kruga za šetnju osuđenika. Iako je navedeni krug za šetnju čist i uredan, nedovoljan je i nema dodatne sadržaje, osim klupa za sjedenje.

Prema izjavi ravnatelja, osuđenici imaju pravo dva sata dnevno boraviti na otvorenome, i to jedan sat prijepodne i jedan sat poslijepodne. Krug za šetnju osuđenika nešto je veći od kruga za pritvorenike, ali također nedovoljan i s ograničenim sadržajima. Naime, unutar kruga za šetnju nalaze se dvije priručne sprave za vježbanje, klupe za sjedenje i dvije telefonske govornice.

Osim šetnje, osuđenici imaju mogućnost koristiti dobro opremljenu knjižnicu, manju teretanu te se angažirati u informatičkoj sekciji. Osuđenici nemaju mogućnost baviti se sportskim aktivnostima, ali je, prema izjavi ravnatelja, u tijeku izgradnja sportskih terena izvan zavodskog kruga koji će zatvorenici moći koristiti.

KUMUNIKACIJA I POSJETI - Prema izjavi ravnatelja, svi zatvorenici imaju pravo u povjerenju razgovarati s inspektorom, državnim ombudsmanom, predstavnikom nadležnoga suda te odvjetnikom, za što su osigurane i posebne prostorije. Svi osuđenici imaju pravo pisati pisma osobama izvan ustanove po svome izboru te primati i upućivati podneske radi zaštite svojih prava i zakonom zaštićenih interesa, dok je to pravo pritvorenicima ograničeno dobivanjem prethodnog odobrenja od suda.

U Zavodu je postavljena izdvojena kutija za pritužbe u koju zatvorenici mogu ubacivati anonimne prijave. Ta se kutija nalazi u hodniku pokraj stola dežurnog zavodskog službenika. Ključ od kutije posjeduje ravnatelj, koji je otvara i preuzima predstavke. Također, svi zatvorenici imaju pravo izravno se obraćati ravnatelju i upućivati mu predstavke i žalbe.

Zatvorenici imaju na raspolaganju i telefonske govornice. Prema izjavi ravnatelja, osuđenici imaju pravo koristiti telefonske govornice svaki dan u trajanju od 10 minuta, a pritvorenici jednom tjedno u trajanju od 10 minuta, izuzev ako sud drukčije odredi. Pritvorenici imaju pravo razgovarati s osobama koje je odobrio sud, dok osuđenici mogu pozivati samo sedam telefonskih brojeva.

Svi zatvorenici imaju pravo primati redovite posjete, pošiljke i pakete. Osuđenici imaju pravo na posjete jednom tjedno, i to svake nedjelje i zadnjeg četvrtka u mjesecu, u trajanju od sat vremena te pravo na slobodan posjet u trajanju od 3 do 5 sati mjesečno. Pritvorenici imaju pravo na posjete jednom tjedno u trajanju po 15 minuta, a uz suglasnost suda i dulje. Osuđenici primaju posjete u jednoj većoj prostoriji s više stolova i stolaca, no ipak nedostatnoj za ovoliki broj osuđenika. Pritvorenici primaju svoje posjete u posebnoj prostoriji s četiri odjeljka, u kojima su pritvorenici fizički odvojeni od svojih posjetitelja.

Svi zatvorenici imaju pravo tjedno primiti pošiljke i pakete, i to do 8 kg, a pritom mogu primiti samo zapakiranu hranu, što se obrazlaže potrebom spečavanja unosa zabranjenih predmeta.

DOKUMENTACIJA - Uredno se vodi matična knjiga, a za sve zatvorenike kojima je kaznenu sankciju ili mjeru izrekao Sud BiH postoje uredni uputni akti Suda ili rješenja o određivanju pritvora koji se, zajedno s ostalim važnijim dokumentima (osobni list, izjava o upoznavanju sa zakonima i pravilnicima, zdravstveni list), drže u dosjeima zatvorenika.

Na osnovi svega navedenog a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika u KPZ-u Mostar, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće

P R E P O R U K E

1. Obavljenim pregledom utvrđeno je da KPZ Mostar raspolaže ograničenim prostorom, uslijed čega zatvorenici imaju ograničene mogućnosti u pogledu kvalitetnog korištenja slobodnog vremena. Naime, zatvorenici imaju na raspolaganju samo manji krug za šetnju bez ikakvih sportskih sadržaja, te manju teretanu i knjižnicu. Iz tih razloga potrebno je ubrzati aktivnosti na izgradnji novog objekta Zavoda (lokacija Rodoč) koji će imati više prostora, čime će se poboljšati kvaliteta i raznovrsnost slobodnih aktivnosti na raspolaganju zatvorenicima.
2. Potrebno je poboljšati uvjete boravka u pojedinim sobama te iznijeti krevete koji se ne koriste a sobe čine prenapučenima, te sanirati oštećene dijelove zidova. Također, Uprava KPZ-a Mostar treba dostaviti informaciju o kvadraturi svake sobe i broju zatvorenika koji su tamo smješteni, a vezano uz konkretne pritužbe o prenapučenosti pojedinih soba u kojima su smješteni osuđenici.
3. Potrebno je poboljšati zdravstvenu zaštitu i s tim ciljem stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti, kao i dodatno zdravstveno osoblje, te smanjiti vrijeme čekanja na specijalističke preglede. Također je potrebno organizirati zdravstvenu zaštitu zatvorenika u zavodskoj ambulanti tijekom 24 sata dnevno. S tim ciljem potreban je dodatni angažman Federalnog ministarstva pravde kako bi se osigurala potrebna novčana sredstva za zapošljavanje navedenih osoba.

Potrebno je uvesti odgovarajuću terapiju za zatvorenike s bolešću ovisnosti i što prije zaustaviti praksu da zatvorski čuvari u noćnim satima dijele lijekove zatvorenicima.

4. Potrebno je i formirati dodatne radne jedinice u KPZ-u Mostar u kojima bi osuđenici bili radno angažirani, a s obzirom na sadašnje ograničene mogućnosti Zavoda glede radnog angažmana zatvorenika, što je bitan činitelj njihova preodgoja i resocijalizacije.
5. Potrebno je produljiti vrijeme boravka pritvorenika na otvorenome, odnosno omogućiti im boravak na otvorenome u trajanju od najmanje dva sata dnevno, za razliku od dosadašnjih sat vremena.

6. Potrebno je izmjestiti kutiju za pritužbe osuđenika. Naime, navedena kutija smještena je neposredno pokraj stola dežurnog službenika tako da osuđenici koji kane anonimno dostaviti predstavku, to ne mogu učiniti.
7. Potrebno je svim zatvorenicima omogućiti pravo na nesmetano komuniciranje telefonom. Naime, članovi Neovisnog povjerenstva smatraju da zatvorenicima nije u cijelosti omogućeno ovo pravo, i to zbog ograničavanja na samo sedam telefonskih brojeva koje moraju unaprijed prijaviti. Iz tih razloga Federalno ministarstvo pravde treba poduzeti potrebne mjere kako bi se zatvorenicima kvalitativno i kvantitativno poboljšalo komuniciranje s vanjskim svijetom.
8. Federalno ministarstvo pravde treba provjeriti cijene i kvalitetu usluga telefonskog operatera "T3", koji je vlasnik telefonskih govornica u KPZ-u Mostar, a u vezi s konkretnim pritužbama zatvorenika da su cijene telefonskih usluga mnogo više a pritom je kvaliteta veza znatno lošija.
9. Uprava KPZ-a Mostar treba preispitati oduku o zabrani unošenja hrane u Zavod i primanja paketa s hranom. Naime, iako je cilj ove zabrane spriječiti unos zabranjenih predmeta i opojnih sredstava u Zavod, članovi Neovisnog povjerenstva ipak smatraju da se taj cilj može postići i nekim drugim, manje radikalnim mjerama, kakve su pojačane kontrole ili ograničavanje zabrane samo na određene kategorije osuđenika.
10. Potrebno je donijeti interni pravilnik o korištenju videonadzora u KPZ-u Mostar, kojim će se obvezatno propisati pečačenje sobe u kojoj se nalazi videotehnika za nadzor i osigurati druge mjere kako bi se spriječilo da osoblje zlorabi videonadzor na štetu zatvorenika.

Nakon detaljnog obilaska i pregleda opći je zaključak Neovisnog povjerenstva da Kazneno-popravni zavod Mostar ima zadovoljavajuće uvjete za boravak zatvorenika.

2. Posjet KPZ-u Trebinje 12. 4. 2012.

Detaljni i najavljeni posjet Kazneno-popravnom zavodu Trebinje obavljen je 12. 4. 2012. godine. Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor s v.d. ravnateljem Jovanom Benderačom, pomoćnikom za preodgoj Zdravkom Miljanovićom, zapovjednikom osuđeničkog odjela Predragom Šarabom i odgajateljem Borisom Firkom.

Obavljenim posjetom utvrđeno je sljedeće:

UVJETI SMJEŠTAJA - Prijamni odjel sastoji se od jedne prostorije s četiri ležaja. Trenutačno su u Prijamnom odjelu smještena četiri osuđenika, koja su na promatranju i obradi. Postoji i posebna prijamna prostorija u kojoj se nalazi videonadzorna tehnika i u kojoj se vode matične knjige.

Osuđenici i pritvorenici razvrstani su u dva odjela. Odjel u kojemu su smješteni osuđenici sastoji se od šest prostranih soba, s velikim prozorima i mnogo svjetlosti, a svaka soba ima oko 58 četvornih metara. Trenutačno u odjelu za osuđenike boravi 20 osoba.

Odjel u kojemu su pritvorenici fizički je odvojen od odjela za osuđenike, vrata ovoga odjela se zaključavaju kao i svaka soba. U odjelu je smješteno 16 pritvorenika, od kojih je 12 uputio Sud BiH. Sobe imaju po četiri kreveta na kat, TV prijamnik s 40 programa i satelitskim programima. U sobama nema vode niti sanitarija. Umjesto toga, odjel ima odvojeni prostor s dvije tuš-kabine, dva umivaonika i tri WC-a. WC-i su trenutačno u fazi renoviranja.

Odjel za osuđenike ima šest soba s po šest kreveta, od kojih su dva na kat. Sobe su također veličine 58 m² s velikim prozorima i mnogo svjetlosti. U prostorijama nema vode ni sanitarija. Umjesto toga, odjel ima zajedničku prostoriju s tri tuš-kabine i tri umivaonika s toplom vodom te tri WC-a. Sanitarni čvor je renoviran.

Prostor u zatvoru nije prilagođen osobama s invaliditetom.

Pregledom je konstatirano da postoji prostorija za izdvajanje pojedinih osoba od ostalih, koja je uvjetna, s krevetom sa spužvom, prozračna, s velikim prozorom i visokim stropom.

Kazneno-popravni zavod Trebinje poluotvorenog je tipa, tako da osuđenici mogu koristiti dnevni boravak slobodno se krećući blokom zgrade u kojoj su smješteni, jer se ne zaključavaju vrata na sobama i vrata na hodniku u kojemu se nalaze. Inače, na raspolaganju im je dnevni boravak s velikim stolom, stolicama i TV prijamnikom.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA - U Zavodu nema stalno zaposlenog liječnika niti medicinskog tehničara. Oni su angažirani po ugovoru i dolaze prema potrebi. Pregledom zdravstvenog kartona jednog osuđenika (R. B.) konstatirano je da ga je prilikom prijama pregledao psihijatar i u kartonu se nalazi iscrpno izvješće o njegovu psihičkom stanju, dok je u zdravstvenom kartonu navedeno da je testiran na SIDA-u i hepatitis, te da su nalazi uredni.

Zavod ima posebnu prostoriju za zdravstvenu zaštitu bez značajnije medicinske opreme. Također ima i posebnu prostoriju s četiri ležaja koja služi kao stacionar, u kojemu nije bilo bolesnika. Od medicinskih aparata raspolaže aparatom za mjerenje šećera i krvnog tlaka.

Nije ostvaren uvid u ormar s medikamentima, jer nije bilo medicinskog tehničara, a zatvorsko osoblje nije imalo ključ.

ISHRANA - Hrana za zatvorenike priprema se u kuhinji, koja je sastavni dio Zavoda. Kuhinja je čista i uredna, u njoj su zaposleni jedan kuhar te pomoćno osoblje koje čine osuđenici.

Hrana se priprema na osnovi tjednih jelovnika i uredno se vodi kontrolna knjiga hrane. Od svakog se obroka uzima uzorak hrane, koji se pohranjuje u hladnjaku i čuva 24 sata. Pregledom je konstatirano da se u hladnjaku nalazi uzorak hrane od ručka, u plastičnoj kutiji, koji je odgovarao jelovniku od tog dana.

Prema tjednom jelovniku danom na uvid, konstatira se da je energetska vrijednost obroka u prosjeku 14.000 džula, obroci su raznovrsni, a voće i salata daju se izmjenično tijekom tjedna.

Posebno se priprema hrana za osuđenike koji podnesu zahtjev za takvu hranu iz vjerskih ili drugih razloga.

Obavljen je i pregled kontrolne knjige evidencije hrane.

Uz kuhinju je blagovaonica veličine 250 četvornih metara.

Članovi Neovisnog povjerenstva ručali su u zatvorskoj kantini.

HIGIJENSKI UVJETI – Osuđenici i pritvorenici koriste vlastiti pribor za higijenu, koji mogu kupiti i u kantini. Što se tiče čistoće sanitarija, mogla bi biti na većoj razini. Osuđenici i pritvorenici koriste vešeraj za pranje rublja te, ovisno o potrebi, mijenjaju posteljinu, a ovlaštene osobe provode nadzor nad higijenom u prostorijama, mada o tome nema posebne evidencije.

SLOBODNE AKTIVNOSTI - Prema izjavi v.d. ravnatelja, osuđenici imaju pravo tri sata boraviti na otvorenome, i to oni koji ne izlaze iz kruga zgrade radi posla, a dva sata osuđenici koji rade. Prostor za šetnju je dužine oko 150 metara, a postavljene su i ploče s koševima za igranje košarke. Osuđenici koriste slobodno vrijeme za boravak u teretani, imaju stol za stolni tenis i knjižnicu s oko 1.000 knjiga, a inače vrijeme provode i baveći se društvenim aktivnostima unutar sekcija.

KUMUNIKACIJA I POSJETI - U zatvorskom prostoru su dvije prostorije za posjete koje nisu pod videonadzorom, od kojih je jedna namijenjena pritvorenicima, a druga osuđenicima. Jedna je namijenjena isključivo za posjete odvjetnika, te se pregledom prostorija može konstatirati da su u njima osigurani uvjeti za nesmetanu komunikaciju osuđenika i pritvorenika s odvjetnikom i ostalim nadležnim osobljem koje ih posjećuje.

Prostorija koju koriste pritvorenici je pod fizičkim nadzorom policajca i opremljena je trima kabinama. Soba za osuđenike ima tri stola s četiri stolca te služi i za posjete.

V.d. ravnatelj upoznao je članove Neovisnog povjerenstva da je osuđenima i pritvorenima omogućeno nesmetano dopisivanje i za to su im na raspolaganju papir, kuverta i pribor za pisanje. U Zavodu su na posebnim mjestima postavljene telefonske govornice i dostupne su osuđenima za komunikaciju bez nadzora, dok pritvorenici obavljaju razgovore uz nadzor stražara i svi koriste telefonsku karticu s odobrenim brojevima.

Neovisno povjerenstvo nije primijetilo da ustanova ima kutiju za pritužbe osuđenika i pritvorenika.

Posjeti pritvorenima su ponedjeljkom, a osuđenima nedjeljom, dok petkom i pritvorenici i osuđenici primaju pakete. Zavod ima i posebnu prostoriju za intimne posjete.

Prema izavi v.d. ravnatelja, osuđenicima je omogućeno glasovati na izborima, tako što se glasovanje organizira sukladno Izbornom zakonu BiH i na temelju dopisa odgovarajućeg izbornog povjerenstva, koje i provodi izbore na biračkom mjestu u Zavodu.

DOKUMENTACIJA - Uredno se vodi matična knjiga za sve zatvorenike i pritvorenike kojima je kaznenu sankciju ili mjeru izrekao Sud BiH, postoje uredni uputni akti Suda ili rješenja o određivanju i produljenju pritvora koji se, zajedno s ostalim važnijim dokumentima (osobni list, izjava o upoznavanju sa zakonima i pravilnicima, zdravstveni list), drže u dosjeima zatvorenika i pritvorenika.

Na osnovi navedenoga a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika u Kazneno-popravnom zavodu Trebinje, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće

P R E P O R U K E

1. Potrebno je što žurnije u pritvoreničkim sobama stvoriti uvjete za njihov kvalitetniji boravak u smislu uvođenja tekuće vode u prostorije, i to postavljanjem umivaonika i mokrog čvora, budući da je pritvorenicima ograničena mogućnost izlaska iz soba u kojima borave.
2. Žurno treba poboljšati zdravstvenu zaštitu, te s tim ciljem stalno angažirati liječnika i drugo medicinsko osoblje. Najmanje što bi trebalo jest svakodnevno pružati potrebnu zdravstvenu zaštitu i osigurati prisutnost medicinskog tehničara, što sada nije slučaj.
3. Potrebno je poboljšati osnovne higijenske uvjete u smislu osiguranja bolje higijene u kupaonicama i WC-ima, jer se nije stekao dojam da je higijena na zadovoljavajućoj razini, iako su pojedine sanitarne prostorije nedavno djelomično renovirane.
4. KPZ Trebinje treba osigurati kutiju za pritužbe, kako u pritvoreničkom tako i u zatvoreničkom odjelu, na način da je lako dostupna svim zatvorenicima i pritvorenicima i da osigurava anonimnost.
5. Potrebno je donijeti pravilnik o korištenju videonadzora, kojim će se obvezatno propisati praćenje sobe u kojoj je videotehnika i osigurati druge mjere kojima bi se spriječilo da osoblje zlorabi videonadzor, a na štetu zatvorenika.

Nakon detaljnog obilaska i pregleda opći je zaključak Neovisnog povjerenstva da Kazneno-popravni zavod Trebinje ima zadovoljavajuće uvjete za boravak zatvorenika i pritvorenika, ali je zbog starosti objekta potrebno nastaviti ulagati sredstva u njegovu adaptaciju.

Također se može zaključiti da Kazneno-popravni zavod Trebinje raspolaže odgovarajućim prostorom za smještaj manjega broja zatvorenika i pritvorenika, te je u odnosu na postojeće stanje taj prostor moguće popuniti dodatnim brojem zatvorenika jer nisu iskorištene sve prostorije, a naročito što veći broj osuđenika čeka na izdržavanje kazne.

3. Posjet KPZ-u Zenica 15. i 16. 6. 2012.

Detaljni i najavljeni posjet Kazneno-popravnom zavodu Zenica obavljen je 15. i 16. lipnja 2012. godine. Tijekom posjeta obavljen je razgovor s ravnateljem Nihadom Spahićem, nadzornikom straže u Paviljonu IV. Ivanom Sliškovićem, liječnikom Farukom Hamidovićem, kuharima Mehmedom Bojićem i Mirsadom Kopicem, zatvorenicama i pritvorenicama, te je ostvaren uvid u dokumentaciju (matična knjiga zatvorenika, osobni listovi i dosjei zatvorenika i pritvorenika, liječnički kartoni, kontrolna knjiga hrane i tjedni jelovnici).

Obavljenim posjetom utvrđeno je sljedeće:

UVJETI SMJEŠTAJA - Zatvorenici su raspoređeni u 14 odgojnih kolektiva i smješteni su u šest paviljona u zatvorenome i dva paviljona u poluotvorenome dijelu, dok su pritvorenici smješteni u jednom paviljonu u zatvorenome dijelu.

Paviljon I. najveći je paviljon. Sastoji se od prizemlja i dva kata, a u njemu je smješteno oko 360 zatvorenika raspoređenih u sedam odgojnih kolektiva. U prizemlju je jedan odgojni kolektiv, u kojemu su smještene uglavnom starije osobe, dok su na prvom i drugom katu još po tri kolektiva. Svi odgojni kolektivi su isti i sastoje se od više trokrevetnih soba dimenzija 2,70 x 4 x 3 metara i petokrevetnih soba dimenzija 4 x 4 x 3 metara, zajedničkog WC-a i kupaonice, te manjeg dnevnog boravka. Paviljon I. veoma je star objekt i potrebno ga je rekonstruirati. U prizemlju Paviljona I. smješteni su: kinodvorana, telefonska govornica i sandučić za predstavke zatvorenika. Paviljon raspolaže i velikim krugom za šetnju, u sklopu kojega su i sportski tereni te oprema za teretanu.

U prizemlju Paviljona II. smješteni su pritvorenici. Taj odjel ima 21 dvokrevetnu sobu kapaciteta 42 osobe, te zajedničke kupaonice, a ima i prostorije za vjerske potrebe: jedna za muslimane i jedna zajednička za katolike i pravoslavce. Sobe su opremljene jednim krevetom na kat, stolom i stolcima, policom i TV-prijamnikom s kabelskom televizijom. Svaka soba ima WC čučavac i slavinu, ali bez umivaonika. WC je samo djelomično odvojen manjom pregradom, tako da ne pruža dovoljno intimnosti. Svaka soba ima i prekidač za vizualni alarm kojime mogu, u svakome trenutku, signalizirati dežurnim zatvorskim policajcima.

U odjelu se nalazi i jedna medicinska samica, s čučavcem i slavinom, bez kreveta, pokrivena videonadzorom, kao i prostorija za posjet odvjetnika. U tim prostorijama se može obavljati nesmetani razgovor, samo pod nadzorom zatvorskih policajaca.

U hodniku su hladnjaci - koje mogu koristiti pritvorenici; sandučići - u kojima mogu ostavljati brijače i druge predmete; aparat za kavu i telefonska govornica. U sobama su pušaći odvojeno smješteni od nepušača.

Na katu toga paviljona je 16 samica s: WC-om čučavcem i slavinom ali bez umivaonika, betonskim krevetom s madracem, stolom i stolcem, te jedna prostorija za promatranje, pokrivena videonadzorom.

Paviljon raspolaže s dva izdvojena kruga za šetnju, od kojih je jedan s travnatom površinom, klupama za sjedenje, tegovima za vježbanje i jednim natkrivenim dijelom, dok je drugi manji i betoniran.

Paviljon III. nije u uporabi, jer je u tijeku njegova cjelokupna rekonstrukcija. Prema izjavi ravnatelja, uskoro se očekuje završetak radova, a planirani su smještajni kapaciteti za oko 110 zatvorenika.

Paviljon IV. sastoji se od dva kata, s 30 dvokrevetnih i dvije trokrevetne sobe. Sobe su opremljene: krevetima, stolom i stolicama, WC-om i kupaonicom, koja je fizički odvojena od ostatka sobe. Sobe su dimenzija 3,20 x 3,60 x 3,80 metara i zaključavaju se preko noći, a u svakoj od njih je taster za alarm.

U podrumu paviljona nalazi se prostorija za informatičku sekciju s tri računala te skromnije opremljena manja dvorana za vježbanje. Paviljon ima i krug za šetnju s klupama, stolom za stolni tenis i jednim košem, a jedan dio kruga je natkriven.

Paviljon V. pretežito se sastoji od jednokrevetnih soba, a par njih su dvokrevetne i trokrevetne. U sobama su umivaonici, dok su WC-i i kupaonica zajednički. Sobe se ne zaključavaju, samo hodnici (zaključavaju se u 22 sata, a otvaraju u jutarnjim satima), tako da se zatvorenici mogu slobodno kretati krugom paviljona.

U jednome krilu paviljona smješteni su maloljetnici koji dijele isti krug za šetnju s punoljetnim zatvorenicima. Pokraj paviljona je kulturno-obrazovni centar s knjižnicom, informatičkom sekcijom, učionicama, rezbarskom sekcijom i prostorijama za vjerske obrede.

U prizemlju Paviljona VI. nalaze se dobro opremljena služba zdravstvene zaštite te tri sobe stacionara. Na katu ovoga paviljona je 16 soba sa zajedničkom kupaonicom i dnevnim boravkom. U tim sobama je smješten 21 zatvorenik.

Paviljon VII. ima kapacitet za 23 zatvorenika, a u trenutku posjeta bilo je 20 zatvorenika. Sobe su velike, svijetle i prozirne, s tri i četiri kreveta. Toalet je zajednički, u hodniku. U sobama su televizori. Paviljon se nalazi izvan strogo čuvanoga kruga i boravak u njemu smatra se povlasticom. U prizemlju objekta je kantina, koja radi radnim danima u tjednu. Pokraj nje su prostorije za slobodne aktivnosti. U neposrednoj blizini objekta je mali park, koji zatvorenici koriste kada nisu radno angažirani.

Paviljon VIII. ima kapacitet za 72 zatvorenika, a trenutno je u njemu smješteno njih 50. U sobama su tri ili četiri kreveta, a one su dovoljno prostrane i svijetle. Kupaonica je zajednička u hodniku i svaki dan ima dovoljno tople vode. Smještaj u ovome paviljonu također se smatra povlasticom zbog radne obveze i mogućnosti cjelodnevnog boravka vani.

Zavod ima Prijamni odjel s više soba (u kojima boravi 31 zatvorenik), sa zajedničkim prostorijama: hodnikom sa stolicama i TV-prijamnikom, zajedničkim WC-om i kupaonicom te prostorijom za pušenje. Dvije sobe u tome odjelu imaju po 16 kreveta i ne zadovoljavaju uvjete kvadrature. Sve sobe su u vrijeme posjeta bile zaključane, a njihove ključeve posjeduje zatvorenik koji je starješina Odjela i koji je otključao sobe radi pregleda. Taj odjel ima i novi

dio s pet soba, koji još nije u funkciji, a u koji bi zatvorenici, prema riječima ravnatelja, trebali biti smješteni za desetak dana.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA - U Zavodu postoji služba za zdravstvenu zaštitu, u kojoj su stalno zaposlena dva liječnika - jedan neuropsihijatar i jedan liječnik opće prakse, koji ujedno pruža i oftalmološke usluge, te 16 medicinskih tehničara. Zavod je sklopio devet ugovora o radu s liječnicima raznih specijalnosti koji dolaze u Zavod jednom ili dva puta tjedno i obavljaju specijalističke preglede.

Radno vrijeme liječnika je od 7 do 15 sati, a medicinski tehničari zaposleni su 24 sata i oni dijele propisanu terapiju. Ambulanta je dobro opremljena i posjeduje: EKG, aparat za fizikalni tretman, sterilizator, laboratorij, rendgen, ultrazvučni aparat te aparat za oftalmološki pregled.

Postoji i stomatološka ordinacija u koju dolazi stomatolog dva puta tjedno, ali se, prema izjavi liječnika Faruka Hamidovića, obavlja samo ekstrakcija zuba.

Pokraj ambulate je stacionar s dvije sobe, u kojima su po četiri kreveta, te jedna izdvojena soba s dva kreveta i posebnom kupaonicom za smještaj bolesnika oboljelih od zaraznih bolesti.

Liječnički kartoni zatvorenika i knjiga zdravstvenih evidencija vode se neuredno, što potkrepljujemo činjenicom da, tražeći na uvid karton zatvorenika A. Ž.-a po slučajnom uzorku i pregledom kartoteke od strane medicinskog tehničara, karton nije ni otvoren, dok smo na pojedinim kartonima ustanovili neuredno vođenje terapije zatvorenika (kartoni: Z. D., L. M., A. B. i dr.).

ISHRANA - Hrana za zatvorenike priprema se u privremenoj kuhinji, koja je izmještena u pomoćni objekt Zavoda. U kuhinji su zaposleni kuhari i pomoćno osoblje koje čine zatvorenici. Hrana se priprema na temelju tjednih jelovnika, koje potpisuju ravnatelj, pomoćnik ravnatelja i poslovođa osuđeničke kuhinje, a postoje i alternativni jelovnici i dijetni jelovnici. Ustrojena je kontrolna knjiga hrane, koju potpisuje medicinski tehničar, ali se ona ne vodi uredno. Prema izjavi dežurnih kuhara Mehmeda Bojića i Mirsada Kopića, od svakog obroka uzimaju se uzorci hrane i čuvaju se u hladnjaku, u što se Neovisno povjerenstvo uvjerilo za vrijeme posjeta. Međutim, Neovisno povjerenstvo nije se moglo uvjeriti od kojega su datuma i od kojega obroka ostavljeni uzorci.

Zatvorenici objeduju u smjenama, u blagovaonici sa 144 sjedećih mjesta. Pokraj blagovaonice je čajna kuhinja, u kojoj zatvorenici mogu kupiti kavu po cijeni od 0,15 KM, te natkriveni dio u kojemu mogu stajati i konzumirati kupljenu kavu. U sklopu blagovaonice je kantina s raznim proizvodima, po cijenama bez PDV-a. Izravnim uvidom Neovisno povjerenstvo steklo je dojam da higijena u kuhinji i dijelu blagovaonice, iz koje se distribuira hrana, nisu na zadovoljavajućoj razini.

HIGIJENSKI UVJETI – Većina zatvorenika održava osobnu higijenu u zajedničkim kupaonicama sa šest zajedničkih tuševa, ali bez odvojenih kabina.

Osuđenici imaju pravo svakodnevno se tuširati, dok pritvorenici koriste kupaonice po zahtjevu. Pritvorenici imaju u sobama na raspolaganju WC čučavac, koji nije fizički odvojen od ostatka sobe, tako da je poprilično neuvjetan, a imaju i slavinu, no bez umivaonika.

Zavod organizira pranje posteljine svakih 15 dana u vešeraju, u kojemu su zaposleni zatvorenici.

Prema izjavi medicinskih tehničara, redovito se kontrolira higijena u sobama, ali se o tome ne vode nikakve evidencije. Također, prema izjavama sugovornika, jednom mjesečno Zavod za epidemiologiju obavlja higijensku kontrolu soba, prostorija i hrane, jednom godišnje sobe se kreće, ali po potrebi može i češće.

SLOBODNE AKTIVNOSTI - Prema izjavi ravnatelja, pritvorenici imaju pravo dva sata dnevno boraviti na otvorenome, iako ponekad, zbog organiziranja šetnje, nisu u mogućnosti svima osigurati ta dva sata boravka na otvorenome i u tom se slučaju o tome izvješćuje Sud. Boravak zatvorenika na otvorenome uvjetovan je klasifikacijskim skupinama u koje su svrstani i paviljonima u kojima su smješteni. Tako pojedini zatvorenici imaju pravo boraviti na otvorenome dva sata dnevno, a drugi neograničeno - od jutarnjih sati do 22 sata. Osim šetnje, zatvorenici imaju mogućnost koristiti sportske terene i teretanu, knjižnicu te sudjelovati u raznim sekcijama (informatička, glazbena, rezbarska, likovna i dr.).

KUMUNIKACIJA I POSJETE - Prema izjavi ravnatelja, svi zatvorenici imaju pravo na razgovore u povjerenju s inspektorom, državnim ombudsmanom, nadležnim sudom kao i odvjetnikom, za što postoje i posebne prostorije. Svi zatvorenici, po svome izboru, imaju pravo dopisavati se s osobama izvan ustanove, te upućivati podneske radi zaštite svojih prava i zakonom zaštićenih interesa, dok je to pravo pritvorenicima ograničeno dobivanjem prethodnoga odobrenja od suda.

U zavodu ima više izdvojenih kutija za pritužbe, u koje zatvorenici mogu ubacivati anonimne prijave, dok takve kutije nema u Pritvorskom odjelu. Također, svi zatvorenici imaju pravo izravno se obraćati ravnatelju i upućivati mu predstavke i žalbe.

Zatvorenici imaju na raspolaganju i telefonske govornice, koje mogu koristiti i pri tomu kontaktirati sedam prijavljenih brojeva. Razgovori su ograničeni na 5 minuta, nakon čega se razgovor automatski prekida. Pritvorenici imaju pravo razgovarati samo s osobama s kojima je Sud odobrio komunikaciju.

Svi zatvorenici imaju pravo primati posjete, pošiljke i pakete. Zatvorenici, ovisno o klasifikacijskoj skupini, imaju pravo na redoviti, izvanredni, restoranski i slobodni posjet. Redoviti posjeti ostvaruju se s članovima uže obitelji, a izvanredni s ostalim osobama i po odobrenju ravnatelja. Ti posjeti, u trajanju od jednoga sata, odvijaju se u prostoriji za posjet koja ima pet mjesta. Tijekom posjeta isključen je fizički kontakt, osim pozdravljanja, a posjet se odvija pod nadzorom dežurnog zatvorskog policajca. Restoranski posjet odvija se u manjem restoranu, u kojemu se mogu konzumirati jelo i piće i u kojemu je dopušten fizički kontakt. Ovaj posjet dopušten je samo članovima uže obitelji i odvija se pod nadzorom dežurnog zatvorskog policajca.

Slobodni posjeti dopušteni su samo bračnim i izvanbračnim partnerima. Odvijaju se u posebnim prostorijama bez videonadzora, u kojima je krevet s čistom posteljinom, WC i tuš-kabina.

Pritvorenici primaju posjetitelje u zasebnoj prostoriji pod nadzorom dežurnog zatvorskog policajca. Zatvorenici imaju pravo primiti pakete težine do 10 kilograma od članova uže obitelji i to jednom mjesečno, a za vrijeme blagdana odobrava se i dodatni paket sa sadržajem namirnica kojih nema u zatvorskoj kantini, pri čemu hrana mora biti tvornički upakirana.

DOKUMENTACIJA - Matična knjiga pritvorenika i zatvorenika uredno se vodi za sve zatvorenike i pritvorenike kojima je kaznenu sankciju ili mjeru izrekao Sud BiH. Obavljenim pregledom dosjea zatvorenika i pritvorenika uočeno je da se sadržaji evidencija o dokumentima ne vode uredno, odnosno ne evidentiraju se svi dokumenti koji se nalaze u dosjeima, dok u jednome broju dosjea zatvorenika nedostaju uputni akti i akti o prijmu.

Na temelju naprijed navedenoga a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Zenica, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. Nužno je poboljšati uvjete boravka u Pritvorskom odjelu, jer su oni nezadovoljavajući zbog neodgovarajućih sanitarnih čvorova. Naime, sve sobe u Pritvorskom odjelu su dvokrevetne, a u njima se nalaze sanitarni čvorovi koji su samo djelomično odvojeni od ostatka sobe. U vezi s tim je potrebno u svim sobama u Pritvorskom odjelu ugraditi odgovarajuće sanitarne čvorove s kabinom i odgovarajućom ventilacijom. Budući da su Pritvorskom odjelu smještene i pritvorenice, potrebno je dodatno angažirati zatvorske policajce ženskoga spola i organizirati njihov rad tijekom 24 sata, te fizički odvojiti prostorije za žene od prostorija za muškarce.
2. U dosjeima zatvorenika treba evidentirati svaki dokument, odnosno uredno voditi evidenciju dokumenata u dosjeima.
3. Za sve pritvorenike i zatvorenike treba otvoriti zdravstvene kartone i u njima uredno voditi tretmane i propisane terapije.
4. Žurno je potrebno osigurati primarnu zdravstvenu zaštitu glede liječenja, popravka i ekstrakcije zuba, a sukladno članku 71. ZIKS-a.
5. Potrebno je ozbiljnije pristupiti liječenju ovisnika o narkoticima glede omogućavanja bolje dostupnosti pripravaka koji smanjuju štetu i omogućuju izlječenje ovisnika. Potrebno je pronaći bolje i kvalitetnije modele suradnje s civilnim zdravstvenim ustanovama po pitanju uvođenja novih metoda liječenja ovisnika.
6. Iako na Forenzičnom odjelu nije bilo osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je izrekao Sud BiH u kaznenom postupku, nužno je što žurnije i organizacijski izmjestiti Forenzični odjel izvan zavodskoga kruga, a osobe iz tog odjela premjestiti u odgovarajuće zdravstvene ustanove.

7. Nužno je žurno potpuno odvojiti maloljetne od punoljetnih zatvorenika. Naime, iako su maloljetnici smješteni u posebnom paviljonu, oni su ipak tijekom dana u stalnom kontaktu s punoljetnim zatvorenicima, s kojima dijele zajednički krug za šetnju.
8. Potrebno je uredno i redovito voditi kontrolnu knjigu hrane, i to za svaki obrok i za svaki dan, a ne, kao što je to sada slučaj, samo za doručak i ručak. Također je potrebno obilježavati uzorke hrane koji se dnevno odlažu u hladnjak (npr. doručak, 4. svibnja 2012. itd). Potrebno je odmah osigurati zadovoljavajuće higijenske uvjete u prostorijama za pripremu i distribuiranje hrane.
9. U Prijamnom odjelu zatvorenicima treba dnevno omogućiti višesatni pristup sobama i krevetima radi dnevnoga odmora.
10. Svim pritvorenicima treba omogućiti boravak na otvorenome, u trajanju od najmanje dva sata dnevno. U Pritvorskom odjelu potrebno je postaviti kutiju za anonimne pritužbe pritvorenika, kao što je to slučaj u paviljonima u kojima su smješteni zatvorenici.
11. Potrebno je donijeti propis (pravilnik o radnom angažiranju) za sve zatvore u Federaciji BiH, kojim će se propisati standardi za stjecanje prava zatvorenika na radni angažman.

U KPZ-u Zenica način dodjele radne obveze samo je djelomice jasan (da je zatvorenik u "A skupini"), ostali elementi dani su nesustavno i bez profesionalnih standarda te je nužno uspostaviti jasne kriterije i proceduru upućivanja na radno angažiranje Pravilnikom o klasifikaciji i ponovnoj klasifikaciji osuđenih osoba u klasifikacijsko-stimulativne skupine u KPZ-u Zenici. Potrebno je stvoriti veći prostor s uvjetima za veće radno angažiranje (zapošljavanje) zatvorenika i osigurati mjere zaštite na radu sukladno članku 92. ZIKS-a.

12. Federalnom ministarstvu pravde preporučuje se žurno zapošljavanje nedostajećeg osoblja u KPZ-u Zenica, a koje je potrebno za resocijalizaciju i preodgoj zatvorenika: psiholozi, socijalni djelatnici, odgajatelji, stražari, osobe za radni tretman (ljevaonica), posebice na radnim mjestima na kojima su zaposlenici otišli u mirovinu ili su premješteni po internom natječaju u drugi zavod, kao i popuna ostalim nedostajućim osobljem prema sistematizaciji. Osobito se preporučuje zapošljavanje dodatnog broja stražara koji bi bili angažirani u drugoj i trećoj smjeni.
13. Potrebno je potpuno renovirati ili izgraditi novi Paviljon I. u krugu Zavoda.
14. U Pritvorskom odjelu potrebno je osigurati jednu sobu s dva-tri računala na kojima bi se pritvorenici pripremali za obranu uz pomoć CD-ova dobivenih od Suda BiH.
15. Potrebno je server videonadzora vanjskih površina zatvora (server se nalazi u zgradi koju koristi osoblje zaposleno u KPZu Zenica) staviti u zasebnu prostoriju koja se pečati. Potrebno je donijeti interni pravilnik o pravilima korištenja videonadzora.

Nakon detaljnog obilaska i pregleda opći je zaključak Neovisnog povjerenstva da u Kazneno-popravnom zavodu Zenica, zatvorenoga tipa, novi objekti i oni koji su

renovirani imaju zadovoljavajuće uvjete za boravak zatvorenika, dok u objektima koji to nisu (Paviljon I., Prijamni odjel i Pritvorski odjel) uvjeti nisu zadovoljavajući za boravak zatvorenika i pritvorenika, zbog čega se i dalje preporučuje stalno ulaganje u objekte KPZ-a Zenica.

4. Posjet KPZ-u Banja Luka "Tunjice" 6. 6. 2012.

Detaljni i najavljeni posjet Kazneno-popravnog zavodu „Tunjice“ u Banjoj Luci obavljen je 6. srpnja 2012. godine. Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor s ravnateljem Radenkom Vujasinom, pomoćnikom ravnatelja Rajkom Prodanovićem, načelnikom Službe tretmana Zoranom Benakom, referentom za izvršenje kazne zatvora Darkom Vujičićem i šefom kuhinje Duškom Vujmilovićem. Ostvaren je uvid u dokumentaciju (matična knjiga zatvorenika i pritvorenika, osobni listovi i dosjei zatvorenika i pritvorenika, liječnički kartoni, kontrolna knjiga hrane i tjedni jelovnici).

Obavljenim posjetom utvrđeno je sljedeće:

UVJETI SMJEŠTAJA - Zatvorenici su smješteni u sedam odgojnih kolektiva unutar jednog paviljona, zatim u Prijamnom odjelu, Odjelu s pojačanim nadzorom i intenzivnim programom postupanja i Ekonomiji poluotvorenog tipa, kapaciteta 10 zatvorenika, koja je izvan zavodskoga kruga u Trnu, općina Laktaši.

Paviljon za zatvorenike ima kapacitet 248 zatvorenika i sastoji se od prizemlja i tri kata. Treći kat je nedavno renoviran i ima osam soba, u kojima je po šest kreveta. Sve sobe su dovoljno prostrane i imaju velike prozore, ormariće i TV prijamnik. Na trećem katu su i dvije prostorije za dnevni boravak, od kojih je jedna namijenjena pušačima a druga nepušačima, a opremljene su stolovima, stolcima, TV prijamnicima i dnevnim tiskom. Na tome katu je i jedna posebna prostorija za smještaj garderobe, a u istoj prostoriji je više ormarića, tako da svaki zatvorenik ima svoj ormarić u kojemu može držati svoju garderobu. Također, na trećem katu su: čajna kuhinja s električnim štednjakom i hladnjakom, soba za dnevne odmomore s četiri kreveta, ormarićima i TV prijamnikom, zajednički WC sa šest odvojenih kabina, te dvije zajedničke kupaonice sa šest odvojenih tuš-kabina i većim umivaonicima.

Na prvom i drugom katu nalazi se po 10 soba, sa šest i osam kreveta, kapaciteta po 64 zatvorenika, dok se u prizemlju nalazi osam soba, sa šest, sedam i osam kreveta, kapaciteta 60 zatvorenika. Uvjeti smještaja na ovim katovima slični su uvjetima na trećem katu, no ipak malo lošiji, jer je treći kat nedavno renoviran. I zajedničke kupaonice na ovim katovima u lošijem su stanju, budući da nemaju odvojene tuš-kabine nego zajedničke tuševe.

U prizemlju su četiri sobe s posebnim WC-ima i tuševima, a služe kao produženi stacionar i u njih se smiještaju starije i bolesne osobe.

Prijamni odjel sastoji se od dvije sobe, koje imaju po osam kreveta, kapaciteta 16 zatvorenika, a u kojima je u vrijeme posjeta zatečeno šest zatvorenika. Odjel ima zajednički WC, kupaonicu i manji otvoreni prostor za boravak na otvorenome.

Odjel s pojačanim nadzorom i intenzivnim programom postupanja sastoji se od sedam soba s dva, četiri i šest kreveta, ukupnoga kapaciteta 24 zatvorenika. U sobama su osim kreveta: stol i stolci, TV prijamljik i WC s umivaonikom, a kupaonica je zajednička.

Pritvorski odjel sastoji se od 16 soba, od kojih su njih osam četverokrevetne i osam šestokrevetne. Sve sobe su dovoljno prostrane s velikim prozorima, stolom i stolicama, ormarićima, ventilatorom, izdvojenim WC-om i umivaonikom, te zajedničkom kupaonicom.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA - U Zavodu postoji Služba za zdravstvenu zaštitu, u kojoj su stalno zaposleni: jedan liječnik opće prakse, koji radi svaki radni dan do 15 sati, te dva medicinska tehničara koji rade u smjenama od po 12 sati. Osim toga, u Zavod po potrebi dolaze stomatolog i psihijatar.

Zavod ima i stacionar sa šest kreveta.

Prema navodima zavodskog osoblja, liječnik svakodnevno dolazi u Pritvorski odjel i obavlja preglede pritvorenika koji to zatraže, a obvezatno se obavlja i pregled pritvorenika po njihovom dolasku.

ISHRANA - Hrana za zatvorenike priprema se u kuhinji, koja je sastavni dio Zavoda. Kuhinja je čista i uredna i u njoj su zaposleni kuhari i pomoćno osoblje koje čine zatvorenici. Hrana se priprema na osnovi tjednih jelovnika, a posebno se pripremaju dijetalni obroci. Ustrojena je kontrolna knjiga hrane koju potpisuje medicinski tehničar, ali se ona ne vodi uredno, odnosno ne potpisuje se za vrijeme vikenda jer medicinski tehničari tada nisu radno angažirani. Prema izjavi šefa kuhinje Duška Vujmilovića, od svakog obroka uzimaju se uzorci hrane i čuvaju se u hladnjaku 24 sata.

Zatvorenici, raspoređeni u tri smjene, objeduju u blagovaonici sa 108 sjedećih mjesta. Osim toga, zatvorenici imaju na raspolaganju i *caffè* kuhinju, koja radi u vrijeme slobodnih aktivnosti, te dobro opskrbljenu prodavaonicu (radi do 14 sati).

HIGIJENSKI UVJETI – Većina zatvorenika održava osobnu higijenu u zajedničkim kupaonicama koje su raspoređene na svakom katu paviljona te u odjelima. Iznimka su četiri sobe u prizemlju paviljona, u kojima se smiještaju bolesni i stariji zatvorenici, a od kojih svaka ima WC i tuš. Zajedničke kupaonice u najboljem su stanju na trećem katu paviljona. Imaju odvojene tuš-kabine, za razliku od ostalih kupaonica u kojima su zajednički tuševi. Svi zatvorenici mogu svakodnevno koristiti zajedničke kupaonice.

Pritvorenici imaju na raspolaganju WC-e u sobama. Kupaonica je zajednička i pritvorenici je mogu koristiti jednom tjedno, a po potrebi i češće.

Zavod organizira pranje posteljine svakih 15 dana u vešeraju, u kojemu su zaposleni zatvorenici.

SLOBODNE AKTIVNOSTI - Prema navodima zavodskog osoblja, pritvorenici imaju pravo dva sata dnevno boraviti na otvorenome. Za to im na raspolaganju stoje tri betonirana kruga za šetnju s tuševima, ali bez dodatnih sadržaja.

Zatvorenici smješteni u paviljonu mogu boraviti na otvorenome u vrijeme slobodnih aktivnosti, i to svaki dan 10.00-13.00 sati te 15.30-18.45 sati. Također imaju na raspolaganju bazen, sportske terene, teretane sa spravama za vježbanje, a u tijeku je izgradnja travnatog sportskog terena.

K tomu, zatvorenici mogu sudjelovati u radu različitih sekcija (informatička, likovna, rezbarska) te koristiti usluge knjižnice s oko 7.000 naslova.

Zatvorenici smješteni u Prijamnom odjelu imaju na raspolaganju samo manji otvoreni prostor bez dodatnih sadržaja.

Zatvorenici u Odjelu s pojačanim nadzorom imaju na raspolaganju krug za šetnju, s manjom teretanom i košem, koji mogu koristiti jedan i pol sata dnevno.

KUMUNIKACIJA I POSJETI - Prema navodima zavodskog osoblja, svi zatvorenici imaju pravo u povjerenju razgovarati s inspektorom, državnim ombudsmanom, predstavnicima nadležnoga suda te odvjetnikom, za što postoje i posebne prostorije. Svi zatvorenici imaju pravo pisati pisma osobama izvan ustanove po svome izboru, te primati i upućivati podneske radi zaštite svojih prava i zakonom zaštićenih interesa, dok je to pravo pritvorenicima ograničeno dobivanjem prethodnog odobrenja od suda.

U Zavodu nema izdvojenih kutija za pritužbe u koje zatvorenici i pritvorenici mogu ubacivati anonimne prijave.

Zatvorenici imaju na raspolaganju i telefonske govornice koje mogu koristiti, a pritvorenici mogu kontaktirati sedam prethodno prijavljenih brojeva. Većina zatvorenika može svakodnevno koristiti te govornice, osim zatvorenika u Odjelu s pojačanim nadzorom koji mogu koristiti govornicu jednom tjedno u trajanju od 10 minuta. Pritvorenici imaju pravo razgovarati samo s osobama s kojima je komunikaciju odobrio sud.

Svi zatvorenici imaju pravo primati posjete, pošiljke i pakete, te pravo na redovite i slobodne posjete. Redoviti posjeti traju sat vremena, i to u posebnoj prostoriji s više stolova i stolaca, pod vizualnim nadzorom zatvorskog policajca. Slobodni odnosno bračni posjeti održavaju se u dvije posebne prostorije s krevetima, bez videonadzora. Te sobe su u lošem stanju i potrebno ih je renovirati.

Pritvorenici imaju pravo primati posjete uz prethodno odobrenje suda.

DOKUMENTACIJA - Matična knjiga i personalni dosjei s popisom svih priloga uredno se vode, a za sve zatvorenike i pritvorenike kojima je kaznenu sankciju ili mjeru izrekao Sud BiH postoje uredni uputni akti Suda ili rješenja o određivanju pritvora koji se, zajedno s ostalim važnijim dokumentima (osobni list, izjava o upoznavanju sa zakonima i pravilnicima, poslani zahtjevi, zaprimljeni akti), čuvaju u dosjeima zatvorenika i pritvorenika.

Na temelju svega naprijed navedenog a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika u KPZ-u Tunjice, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

PREPORUKE

1. Obavljenim pregledom utvrđeno je da su uvjeti za smještaj zatvorenika na trećem katu paviljona najbolji, jer su prostorije nedavno renovirane. U vezi s tim, radi ujednjačavanja uvjeta boravka svih zatvorenika u KPZ-u Tunjice, potrebno je renovirati i ostale katove na kojima su smješteni zatvorenici. Potrebno je intenzivirati radnje na izgradnji novog prijamnog odjela.
2. Nužno je što žurnije renovirati zajedničke kupaonice, osim onih koje su smještene na trećem katu paviljona, te zajedničke tuševe zamijeniti tuš-kabinama, čime će se doprinijeti zaštiti privatnosti zatvorenika
3. Potrebno je u svakom odgojnom kolektivu i pritvorskom odjelu postaviti zaključane kutije za ubacivanje anonimnih predstavi zatvorenika i pritvorenika, čiji ključ treba biti kod ravnatelja koji će i zaprimati te anonimne predstave.
4. Potrebno je uredno i redovito voditi kontrolnu knjigu hrane, i to svaki dan, a ne kao što je sada slučaj samo radnim danima.
5. Potrebno je poboljšati uvjete boravka pritvorenika u cilju proširenja sadržaja kruga za šetnju. Naime, pritvorenicima je omogućen boravak na otvorenome u trajanju od dva sata dnevno, ali oni to vrijeme provode na betoniranim površinama bez ikakvih sadržaja, za razliku od zatvorenika koji imaju na raspolaganju čak i bazen.
6. Potrebno je zatvorenike i pritvorenike koji su osuđeni odnosno pritvoreni od Suda BiH upoznati s odredbama Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera te s ostalim državnim propisima, o čemu će potpisati izjavu o upoznavanju, a koja će biti pohranjena u njihovim dosjeima. Naime, pregledom personalnih dosjea utvrđeno je da se zatvorenici upoznaju samo s entitetskim ZIKS-om, ali ne i s državnim.
7. Potrebno je uvesti praksu da medicinsko osoblje dijeli lijekove u večernjim satima, te tako izbjeci moguće zlouporabe, kao i to da zatvorska straža nestručno daje lijekove, na što je sada primorana.
8. Potrebno je zatvorenika Ž. Đ.-a, čim se za to steknu uvjeti, premjestiti u zatvor Bijeljina ili neki drugi zavod koji bi bio bliže mjestu prebivališta obitelji, kako bi ga mogli češće posjećivati članovi obitelji i druge osobe, a sve sukladno čl. 17.1. Europskih zatvorskih pravila.
9. Potrebno je urediti i opremiti prostoriju i za vjernike islamske vjeroispovijedi, kao i ostvariti suradnju s Islamskom vjerskom zajednicom kako bi se osigurali uvjeti za zadovoljavanje vjerskih potreba osoba smještenih u Zavodu.

Nakon detaljnog obilaska i pregleda opći je zaključak Neovisnog povjerenstva da Kazneno-popravni zavod Tunjice u Banjoj Luci ima vrlo dobre uvjete za boravak zatvorenika, dok se uvjeti za boravak pritvorenika mogu poboljšati.

5. Posjet KPZ-u Bihać 28. 9. 2012.

Detaljni i najavljeni posjet Kazneno-popravnom zavodu Bihać obavljen je 28. 9. 2012. godine. Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor s ravnateljem Muhamedom Krkićem, šefom kuhinje Husom Džafićem i liječnikom Sulejmanovićem i medicinskom sestrom Aidom Memagić. Ostvaren je uvid u dokumentaciju (matična knjiga zatvorenika, osobni listovi i dosjei zatvorenika i pritvorenika, liječnički kartoni, kontrolna knjiga hrane i tjedni jelovnici).

Obavljenim posjetom utvrđeno je sljedeće:

UVJETI SMJEŠTAJA - Većina zatvorenika smještena je u jedan odgojni kolektiv sa 17 spavaonica, u kojima borave, ovisno o veličini, od dva do 12 zatvorenika. Sobe su opremljene krevetima, stolom, stolcima, ormarićima i TV-prijamnikom i stalno su otključane, tako da se zatvorenici mogu slobodno kretati hodnicima i vanjskim krugom ispred kolektiva. Sve sobe su u relativno dobrom stanju, ali je u većini njih više nekorištenih odnosno praznih ležajeva koji nepotrebno smanjuju prostor.

U jednoj sobi je stacionar sa sedam kreveta, stolom, stolcima, ormarićima i jednim umivaonikom. Dvije su sobe izdvojene od ostalih i u njima se smiještaju zatvorenici svrstani u klasifikacijsku skupinu C. U sobama su po četiri ležaja, WC i umivaonik, a u njima, u trenutku posjeta, nije zatečen niti jedan zatvorenik. Jedna soba s dva ležaja namijenjena je starijim osobama i ima zasebnu kupaonicu.

Sedam zatvorenika smješteno je u poseban odjel izvan zavodskog kruga koji je okružen samo žičanom ogradom. Odjel se sastoji od jednog objekta s dvjema sobama i zajedničkim WC-om i kupaonicom, kapaciteta 12 osoba.

Pritvorenici su smješteni u Pritvorskom odjelu i odvojeni su od zatvorenika. Pritvorski odjel sastoji se od osam soba, od kojih su prve dvije namijenjene za boravak pritvorenika i izdvojene su od ostalih, a u kojima, u trenutku posjeta, nije bilo pritvorenika. U prvoj sobi je jedan krevet, klima-uređaj, TV prijarnik, stol i stolac te WC i kupaonica s bojlerom. Druga soba prilagođena je osobama s invaliditetom jer nema prag, a u njoj je i prilagođeni WC. Ostalih šest soba su iste veličine i u njima su po četiri ležaja, klima-uređaj, TV prijarnik, stol i stolci te WC i kupaonica. Sve sobe imaju taster s pomoću kojega pritvorenici u svako doba mogu pozvati zatvorskog stražara, koji je u hodniku.

Zavod raspolaže i novim objektom čija je izgradnja u završnoj fazi, kapaciteta 40-tak osoba i u kojemu je planirano osnivanje prijamno-otpusnog odjela, koji Zavod sada nema.

Zavod nema samice, nego se za tu svrhu koriste sobe Pritvorskog odjela u kojima nema pritvorenika i iz kojih se iznosi namještaj.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA - U KPZ-u Bihać djeluje služba za zdravstvenu zaštitu, u kojoj trenutačno nije stalno radno angažiran liječnik već samo dva medicinska teničara, koji rade samo prvu i drugu smjenu. Zavod je po osnovi ugovora o radu angažirao jednoga liječnika opće prakse, koji dolazi svakog ponedjeljaka, a po potrebi i češće. Kako Zavod nije radno

angažirao liječnike specijaliste, specijalistički se pregledi obavljaju u zdravstvenim ustanovama izvan Zavoda.

Zavod ima i stacionar, odnosno jednu sobu u odgojnom kolektivu sa sedam ležajeva koja se koristi kao stacionar.

ISHRANA - Hrana za zatvorenike priprema se u kuhinji koja je sastavni dio Zavoda. Kuhinja je čista i uredna, a hrana se spravlja na temelju tjednih jelovnika koje potpisuju kuhari, predstavnik zatvorenika i ravnatelj. Posebno se priprema dijetalna hrana za zatvorenike kojima je potrebna takva prehrana. Kontrolna knjiga hrane ne vodi se uredno, odnosno uopće se ne vodi od ožujka 2012. godine, dok je prije vođena samo za doručak i ručak, ali ne i za večeru. Prema izjavi šefa kuhinje Huse Džaferovića, uzorci hrane od svakog obroka pohranjuju se u hladnjak i čuvaju 72 sata. Uvidom je utvrđeno da se u hladnjaku nalaze plastične kutije na kojima je napisano koja je vrsta hrane u njima, ali nije evidentiran datum pohrane. Prema izjavi šefa kuhinje Huse Džaferovića, hrane ima dovoljno za sve zatvorenike i do sada nije bilo pritužbi na njezinu kakvoću.

Osuđenici objeduju u blagovaonici smještenoj pokraj kuhinje, s 50-tak sjedećih mjesta, i to u dvije smjene. Pritvorenici objeduju u svojim sobama, u koje im se hrana donosi.

Zavod nema kantinu, ali svi zatvorenici mogu posredstvom zavodske uprave jednom tjedno nabavljati prehrambene i druge proizvode koje naručuju.

HIGIJENSKI UVJETI – Većina zatvorenika održava osobnu higijenu u zajedničkim kupaonicama i WC-ima. Na raspolaganju im je jedna kupaonica s osam tuševa, koji nisu fizički odvojeni jedan od drugoga, i koju redovito koriste dva puta tjedno a po potrebi i češće, te zajednički WC s dva umivaonika, tri pisoara i tri zatvorene kabine, od kojih je jedna prilagođena osobama s invaliditetom. Osim toga, u funkciji su još dva manja WC-a s po jednom WC-školjkom i umivonikom. Jedna soba s kupaonicom namijenjena je za smještaj starijih osoba, a dvije sobe su namijenjene za smještaj zatvorenika svrstanih u klasifikacijsku skupinu C i imaju WC i umivaonik.

Većina pritvorenika održava osobnu higijenu u WC-ima i kupaonicama u sklopu soba, a koje se većinom sastoje od čučavca, tuš-kabine i umivaonika i nemaju vrata, odnosno samo su s tri strane odvojene od ostatka sobe. Iznimka je soba prilagođena osobama s invaliditetom koja ima samo WC, ali ne i kupaonicu, kako bi se pritvorenici smješteni u njoj kupali u zajedničkim kupaonicama.

U sobi namijenjenoj pritvorenicama su kupaonica i WC odvojeni od ostatka sobe trima zidovima i paravanom, a u kupaonici je manja kada za kupanje.

Zavod organizira pranje posteljine jednom tjedno, i to u večeraju u kojemu su zaposleni zatvorenici.

SLOBODNE AKTIVNOSTI - Prema izjavi zavodskog osoblja, zatvorenici redovito i svakodnevno borave na otvorenome i za to im je na raspolaganju manji krug za šetnju pokriven videonadzorom. Unutar kruga za šetnju je klupa za sjedenje i uređeni prostor za

veliki šah, dok je manji dio kruga natkriven pa ga pritvorenici mogu koristiti i za lošeg vremena.

Zatvorenici mogu stalno boraviti na otvorenome, jer sobe u kojima su smješteni nisu zaključane. Zatvorenici imaju pravo na stalni pristup krugu za šetnju, unutar kojega su: čajna kuhinja, vodoskok, stol za stolni tenis i klupe. Iznimka su zatvorenici smješteni u sobama namijenjenima klasifikacijskoj skupini C koji imaju na raspolaganju manji odvojeni krug za šetnju bez sadržaja. Zatvorenici imaju na raspolaganju i dnevni boravak sa sećijama, stolovima, TV prijarnikom, društvenim igrama i dnevnim tiskom. Osim toga, zatvorenici mogu koristiti i jedan zemljani teren za nogomet, solidno opremljenu knjižnicu, prostorije za informatičku sekciju s više računala te odlično opremljenu klimatiziranu teretanu.

KUMUNIKACIJA I POSJETE - Prema izjavi ravnatelja, svi zatvorenici imaju pravo razgovarati u povjerenju s inspektorom, državnim ombdusmanom za zaštitu ljudskih prava, predstavnikom nadležnoga suda i odvjetnikom, za što imaju na raspolaganju posebne prostorije. Svi zatvorenici imaju pravo pisati pisma osobama izvan ustanove po svome izboru te primati i upućivati podneske radi zaštite svojih prava i zakonom zaštićenih interesa, dok je to pravo pritvorenicima uvjetovano dobivanjem prethodnog odobrenja od Suda BiH.

Zavod ima i izdvojenu kutiju za pritužbe u koju zatvorenici mogu ubacivati anonimne prijave. Ta se kutija nalazi u hodniku odgojnog kolektiva i njezin ključ ima samo ravnatelj, koji je otvara i preuzima predstavke. Svi zatvorenici također imaju pravo izravno se obraćati ravnatelju na osnovi zamolbe za osobni razgovor ("zamolbenog raporta")

Zatvorenici imaju na raspolaganju četiri telefonske govornice postavljene u krugu odgojnog kolektiva koje mogu koristiti bez vremenskog ograničenja, ali mogu ostvarivati kontakte samo sa sedam telefonskih brojeva. Pritvorenici imaju na raspolaganju dvije govornice u hodniku, koje mogu koristiti dva puta dnevno po 10 minuta te jednom dnevno za razgovor s braniteljem. Razgovor nije vremenski ograničen.

Svi zatvorenici i pritvorenici imaju pravo primati redovite posjete, pošiljke i pakete. Sve paketi pregleda zatvorska straža i nakon toga odobrava unos domaće hrane.

Zatvorenici i pritvorenici primaju posjete u jednoj prostoriji s četiri kabine, od kojih su tri za posjete bez fizičkog kontakta, odnosno zatvorenik i posjetitelj su odvojeni staklom. Prema izjavi zavodskog osoblja, ova je prostorija dostatna jer mnogi zatvorenici ne primaju posjete budući da koriste izvanzavodske pogodnosti. Zavod ne organizira restoranske posjete, ali se u tu svrhu koristi manji park ispred objekta u kojemu zatvorenici mogu primati posjetitelje.

Zatvorenici imaju pravo i na intimne posjete u pomoćnoj prostoriji pokraj teretane, s jednim bračnim krevetom. Ta je prostorija neuvjetna za ove namjene, jer nema kupaonicu, a WC je u hodniku pokraj teretane.

DOKUMENTACIJA - Osobni dosjei zatvorenika ne vode se u skladu s Naputkom o matičnim knjigama, dosjeu i načinu određivanja tretmana zatvorenika ("Službeni glasnik BiH", broj 34/05). Naime, niti u jednom pregledanom osobnom dosjeu nema sadržaja

evidencije o dokumentima niti potvrde o prijmu pritvorenika i osuđenika. Također je utvrđeno da u pojedinim dosjeima nedostaju dokumenti koji bi u njima morali biti.

Na temelju svega naprijed navedenoga a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika u KPZ-u Bihać, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. Osobne dosjee zatvorenika potrebno je voditi sukladno Naputku o matičnim knjigama, dosjeu i načinu određivanja tretmana zatvorenika ("Službeni glasnik BiH", broj 34/05). U tom smislu, svi osobni dosjei trebaju imati sadržaj evidencije dokumenata te sve potrebne dokumente (potvrdu o prijmu pritvorenika i osuđenika, izjavu o upoznavanju sa zakonskim propisima, rješenje o radnom angažmanu i naknadi za rad, rješenje o disciplinskoj sankciji itd.).
2. Vezano uz ishranu zatvorenika i pritvorenika, potrebno je:
 - 2.1. Sukladno članku 40. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH, uzorke hrane koja se priprema u KPZ-u Bihać čuvati u hladnjaku 72 sata, a ne 24 sata kao što je sadašnja praksa.
 - 2.2. Sukladno članku 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije mjere pritvora ili drugih mjera BiH, liječnik je obavezan najmanje jednom tjedno, a drugi zdravstveni djelatnik svaki dan, obilaziti kuhinju i provjeravati higijenske uvjete, način pripreme hrane, kakvoću namirnica i kaloričnu vrijednost hrane, kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji, te o tome voditi knjigu kontrole kuhinje.
 - 2.3. Sukladno članku 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije mjere pritvora ili drugih mjera BiH, uredno voditi knjigu ishrane, jer je utvrđeno da se od ožujka 2012. godine ona uopće ne vodi, dok je u ranijem razdoblju vođena samo za doručak i ručak, a ne i za večeru.
3. KPZ Bihać treba nužno osnovati prijamni odjel, sukladno članku 136. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH, unutar kojega će utvrđivati prijedlog tretmana zatvorenika, što je nužan uvjet za postupak njihove resocijalizacije.
4. Ministarstvo pravde treba poduzeti potrebne aktivnosti u cilju zapošljavanja dodatnih službenika (zatvorske straže, psihologa, pedagoga) koji su nužni za funkcioniranje novog objekta.
5. Ministarstvo pravde treba poduzeti potrebne aktivnosti u cilju ustupanja KPZ-u Bihać neperspektivne vojne imovine na području općine Bihać, što bi omogućilo povećanje kapaciteta Zavoda i premještanje jednoga dijela zatvorenika.
6. Nužno je, sukladno članku 43. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija u BiH, poboljšati zdravstvenu zaštitu i u tom cilju:

- 6.1. stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti i organizirati redovite specijalističke preglede u Zavodu;
- 6.2. organizirati zdravstvenu zaštitu zatvorenika u zavodskoj ambulanti tijekom 24 sata dnevno, te u tom cilju zaposliti dodatne medicinske djelatnike koji bi radili i treću smjenu;
- 6.3. sklopiti ugovor s Kantonalnom bolnicom u Bihaću, Odjelom za bolesti ovisnosti ili neuropsihijatrijom, radi uspostave kvalitetnije prakse liječenja bolesnika-ovisnika o opijatima, kojih je u zatvoru jedna četvrtina u odnosu na ukupan broj zatvorenika.
7. Nužno je i formirati dodatne radne jedinice unutar KPZ-a Bihać u kojima bi zatvorenici bili radno angažirani, s obzirom na sadašnje ograničene mogućnosti Zavoda glede radnog angažmana zatvorenika, što je bitan činitelj njihovog preodgoja i resocijalizacije. U tom cilju preporučuje se registracija gospodarske jedinice, kako bi se većina zatvorenika mogla angažirati.
8. Krevete koji se ne koriste potrebno je iznijeti iz soba, jer sobama daju izgled prenapučenosti i smanjuju slobodan prostor u sobama.
9. KPZ Bihać treba, sukladno članku 58. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH, što žurnije osigurati prostorije za slobodne posjete s ležajem, čistom posteljinom i sanitarnim čvorom, jer su sadašnje neodgovarajuće.
10. KPZ Bihać treba osigurati uvjete za restoranske posjete, odnosno posjete u kojima će zatvorenici ostvarivati nesmetani kontakt s članovima svoje obitelji. U tom cilju potrebno je preurediti park koji se trenutačno koristi u tu svrhu, te postaviti klupe i nadstrešnicu.
11. U sobama pritvorskog odjela potrebno je preurediti i sanitarne čvorove te, sukladno članku 28. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH, na sobama postaviti vrata kako bi se prilikom korištenja osigurala potpuna zaštita privatnosti.
12. Potrebno je stvoriti uvjete, odnosno opremiti prostorije za vjerske potrebe katoličkih i pravoslavnih vjernika.

Nakon detaljnog obilaska i pregleda opći je zaključak Neovisnog povjerenstva da će Kazнено-popravni zavod Bihać nakon ispunjavanja naprijed navedenih preporuka imati zadovoljavajuće uvjete za boravak zatvorenika i pritvorenika.

6. Posjet KPZ-u Doboj 18. 10. 2012.

Detaljni i najavljeni posjet Kazneno-popravnog zavodu Doboj obavljen je 18. 10. 2012. godine. Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor s ravnateljem Brankom Miletićem, načelnikom Službe osiguranja Draganom Slavuljicom, kuharima Velimirom Matićem i Vukoslavom Jovanovićem, liječnikom Sašom Miličevićem i medicinskim tehničarem Momčilom Lukićem. Ostvaren je uvid u dokumentaciju (matična knjiga zatvorenika, osobni listovi i dosjei zatvorenika i pritvorenika, liječnički kartoni, kontrolna knjiga hrane, jelovnici i evidencija šetnji).

Obavljenim posjetom utvrđeno je sljedeće:

UVJETI SMJEŠTAJA - Zatvorenici su smješteni u tri odgojna kolektiva. U prvom i drugom odgojnom kolektivu zajedno je smješteno 50 zatvorenika, raspoređenih u 11 soba. Ovisno o veličini sobe, u sobama je od 3 do 10 zatvorenika. Obavljen je obilazak soba u kojima su zatvorenici kojima je kaznenu sankciju izrekao Sud BiH, i to sobe broj 5 s tri kreveta i sobe broj 7 s osam kreveta. Sve sobe su istovjetno namještene, odnosno opremljene su samo krevetima i manjim ormarićima. Budući da nisu popunjeni svi kreveti, ima dovoljno prostora, ali bi ipak bilo bolje te krevete iznijeti iz soba. Također se stječe dojam da u sobama nema dovoljno dnevne svjetlosti, jer imaju samo manje prozore, uslijed čega je prilično mračno. Osim toga, obavljen je obilazak sobe broj 8 s 12 kreveta i sobe broj 11 s 14 kreveta, te je utvrđeno da su i one istovjetno namještene i imaju manje prozore.

U hodniku ispred soba su ormarići u kojima zatvorenici drže svoje stvari. Pritom svaki zatvorenik ima svoj ormarić i ključ od brave. Kolektivi imaju dva veća dnevna boravka, od kojih je jedan namijenjen pušačima a drugi nepušačima. Dnevni boravci opremljeni su stolovima i stolcima, TV prijarnikom, DVD *playerom* i društvenim igrama.

Treći odgojni kolektiv nalazi se na katu objekta, i to je Odjel s pojačanim nadzorom. Sastoji se od osam četverokrevetnih soba s TV prijarnikom, WC-om i kupaonicom.

Na katu su i četiri samice s krevetom, WC-om i umivaonikom. Samice su čiste i uredne, s dovoljno dnevnog svjetla.

Pritvorenici su smješteni u Pritvorski odjel koji se sastoji od 13 soba, od kojih je jedna šesterokrevetna a ostale četverokrevetne. U sobama su kreveti na kat, stol i stolci, ormarići, TV prijarnik te odvojeni sanitarni čvor i kupaonica. Svaka soba opremljena je tasterom za alarm.

Prema izjavi zavodskog osoblja, medicinski tehničari redovito obavljaju higijensku kontrolu soba, ali se o tome ne vodi evidencija.

Prostorije Zavoda, osim soba, sanitarnih čvorova i kupaonica te prostorija za intimne posjete, pokrivaju 32 nadzorne kamere a, prema izjavi ravnatelja, on ima pristup serveru.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA - U Zavodu postoji služba za zdravstvenu zaštitu, u kojoj trenutačno nije stalno radno angažiran liječnik već dva medicinska teničara, koji rade samo

prvu i drugu smjenu odnosno od 7 do 19 sati, a nakon toga dolaze po pozivu. Zavod je na osnovi ugovora o radu angažirao jednoga liječnika opće prakse koji dolazi u Zavod tri puta tjedno, a po potrebi i češće. Zavod nije radno angažirao liječnike specijaliste, tako da se specijalistički pregledi obavljaju u zdravstvenim ustanovama izvan Zavoda, odnosno u domu zdravlja i u općoj bolnici. Prema izjavi zavodskog osoblja, zatvorenici dobivaju terapiju do 19 sati i ako je potrebno dati terapiju nakon toga, daju im je službenici zatvorske straže prema uputama medicinskih tehničara.

ISHRANA - Hrana za zatvorenike priprema se u zavodskoj kuhinji. Kuhinja je čista i uredna, a hrana se priprema na temelju jelovnika koji se sastavlja za 15 dana i koji potpisuju kuhar, ekonom, medicinar i predstavnik zatvorenika. Posebno se priprema dijetalna hrana za zatvorenike kojima je ona potrebna i hrana za zatvorenike islamske vjeroispovijesti. Knjiga ishrane vodi se uredno i za svaki obrok, a potpisuje je medicinski tehničar. Prema izjavama kuharâ Velimira Matića i Vukoslava Jovanovića, od svakog obroka uzimaju se uzorci hrane i pohranjuju u hladnjak te se čuvaju pod ključem 24 sata. Uvidom je utvrđeno da su u hladnjaku pohranjeni uzorci hrane od prethodnog dana. Prema izjavi kuhara, hrane ima u dovoljnoj količini za sve zatvorenike te do sada nije bilo pritužbi na njezinu kakvoću.

Zatvorenici objeduju u blagovaonici pokraj kuhinje, dok pritvorenici objeduju u svojim sobama, u koje im se donosi hrana. U blagovaonici je hladnjak koji zatvorenici mogu koristiti za svoje potrebe.

Zavod ima kantu s osnovnim proizvodima, a zatvorenici i pritvorenici mogu naručiti i ostale proizvode.

HIGIJENSKI UVJETI – Većina zatvorenika održava osobnu higijenu u zajedničkim kupaonicama i sanitarnim čvorovima. Na raspolaganju su im dva zajednička sanitarna čvora, od kojih su u jednom dvije odvojene kabine i tri umivaonika, a u drugoj su tri odvojene kabine i dva umivaonika. Svi sanitarni čvorovi su čisti i uredni, te im svaki zatvorenik u svako doba dana može nesmetano pristupiti. Zajednička kupaonica ima osam tuševa koji nisu odvojeni jedan od drugoga i zatvorenici ih mogu koristiti jednom tjedno, a prema potrebi i češće.

Pritvorenici i zatvorenici smješteni u Odjelu s pojačanim nadzorom koriste sanitarne čvorove i kupaonice u sobama. Zatvorenici smješteni u samicama koriste sanitarne čvorove unutar samica i zajedničku kupaonicu.

Zavod organizira pranje posteljine jednom tjedno u vešeraju, u kojem su zaposleni zatvorenici.

U zavodskom krugu otvorena je brijačnica u kojoj je zaposlen zatvorenik, a u kojoj svi zatvorenici imaju besplatno šišanje.

SLOBODNE AKTIVNOSTI - Prema izjavi zavodskog osoblja, zatvorenici redovito i svakodnevno borave na otvorenome i za to im je na raspolaganju krug za šetnju pokriven videonadzorom. Unutar kruga za šetnju su klupa za sjedenje, koš, stol za stolni tenis i česma.

Prema izjavi zavodskog osoblja, zatvorenici ustaju u 6 sati i sobe se zaključavaju u 6.30 sati nakon jutarnje toalete. Zatvorenici imaju pravo na poslijepodnevni odmor od 14 do 18 sati, kada im se sobe otključavaju, te na večernji odmor od 20 do 22 sata, kada odlaze na spavanje, a subotom do 23 sata te na zahtjev i duže. U međuvremenu zatvorenici borave na poslu, u krugu za šetnju ili dnevnom boravku.

Zatvorenici mogu koristiti i solidno opremljenu teretanu, ali samo oni koji su radno angažirani, te solidno opremljenu knjižnicu i videoteku.

Zatvorenici smješteni u Odjelu s pojačanim nadzorom koriste za šetnju terasu, koja je jednim dijelom natkrivena i na kojoj su telefonska govornica i stol za stolni tenis.

Pritvorenici također koriste posebnu terasu koja je jednim dijelom natkrivena, s klupama i stolom za stolni tenis. Svaki pritvorenik može šetati dva sata dnevno, o čemu se uredno vodi evidencija šetnji.

Prema izjavi zavodskog osoblja, u tijeku je osnivanje informatičke sekcije, na raspolaganju su prostorije za likovnu i rezbarsku sekciju, no za njih nema zainteresiranih zatvorenika.

KUMUNIKACIJA I POSJETI - Prema izjavi ravnatelja, svi zatvorenici imaju pravo u povjerenju razgovarati s inspektorom, državnim ombudsmanom, predstavnicima nadležnoga suda i odvjetnikom, za što imaju na raspolaganju posebne prostorije. Svi zatvorenici imaju pravo pisati pisma osobama izvan ustanove po svome izboru, te primati i upućivati podneske radi zaštite svojih prava i zakonom zaštićenih interesa, dok je pritvorenicima to pravo ograničeno na dobivanje prethodnog odobrenja od suda.

Zavod ima izdvojene kutije za pritužbe u koje zatvorenici i pritvorenici mogu ubacivati anonimne prijave. Nalaze se u hodniku odgojnog kolektiva i ključ od tih kutija ima načelnik Službe osiguranja. Svi zatvorenici također imaju pravo tražiti razgovor s ravnateljem na temelju pismenog zahtjeva, koji dostavljaju odgajatelju, a ravnatelj jednom mjesečno održava i sastanke sa zatvorenicima u odgojnom kolektivu.

Zatvorenici i pritvorenici mogu svakodnevno koristiti telefonske govornice, s tim što zatvorenici mogu komunicirati samo sa sedam prethodno odobrenih telefonskih brojeva, dok pritvorenici mogu komunicirati samo s osobama koje je odobrio sud.

Svi zatvorenici i pritvorenici imaju pravo primati redovite posjete, pošiljke i pakete. Zatvorenici primaju posjete u posebnoj prostoriji koja je pokrivena videonadzorom, a pritvorenici primaju posjete u drugoj prostoriji u kojoj su posjetitelj i pritvorenik odvojeni staklenim zidom tako da je onemogućen fizički kontakt.

Zatvorenici imaju pravo i na intimne posjete u jednoj dobro opremljenoj sobi s bračnim krevetom, stolom s dvjema foteljama, TV prijarnikom, CD *playerom*, WC-om i kupaonicom.

DOKUMENTACIJA - Uredno se vode matična knjiga i dosjei zatvorenika i pritvorenika. Svaki dosje pritvorenika sadrži rješenje suda o određivanju i produljenju pritvora, potvrdu o preuzimanju osobe u Zavod te izjavu pritvorenika da nije imao primjedaba prilikom prijama.

Na temelju svega navedenoga a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Doboj, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. Potrebno je poboljšati uvjete boravka u sobama i u tom smislu:
 - 1.1.sukladno članku 27. stavak 2. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), postaviti veće prozore koji će osigurati dovoljno dnevnog svijetla;
 - 1.2.nekorištene krevete iznijeti iz soba, kako bi se dobio dodatni prostor te na taj način poboljšali uvjeti boravka u pojedinim sobama;
 - 1.3.sukladno članku 36. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), u svakoj sobi instalirati po jedan TV prijamnik.
2. KPZ Doboj treba osnovati prijamni odjel, sukladno članku 136. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10), unutar kojega će utvrđivati prijedlog tretmana zatvorenika, što je nužni uvjet za postupak njihove resocijalizacije.
3. Potrebno je poboljšati zdravstvenu zaštitu te, sukladno članku 73. stavak 1. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10), stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti, kao i organizirati redovite specijalističke preglede u Zavodu. Također je potrebno organizirati zdravstvenu zaštitu zatvorenika u zavodskoj ambulanti tijekom 24 sata dnevno, i u tom cilju zaposliti dodatne medicinske djelatnike koji će raditi i treću smjenu.
4. U vezi s održavanjem osobne higijene i higijene u sobama, potrebno je:
 - 4.1.pritvorenicima omogućiti kupanje najmanje jednom dnevno, sukladno članku 25. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09);
 - 4.2.sukladno članku 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), liječnik ili drugi zdravstveni djelatnik Zavoda jednom

tjedno treba obavljati kontrolu higijene u sobama i o tome voditi posebnu evidenciju.

5. U vezi s ishranom zatvorenika i pritvorenika, potrebno je:

5.1.sukladno članku 40. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), uzorke hrane koja se priprema u Zavodu čuvati u hladnjaku 72 sata, a ne 24 sata kao što je sadašnja praksa;

5.2.sukladno članku 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), liječnik je obvezan najmanje jednom tjedno a drugi zdravstveni djelatnik svaki dan obilaziti kuhinju i provjeravati higijenske uvjete, način pripreme hrane, kakvoću namirnica i kaloričnu vrijednost hrane, kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji, te o tome voditi knjigu kontrole kuhinje;

5.3.sukladno članku 41. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), hrana se mora pripremati na temelju tjednih jelovnika, a ne na temelju 15-dnevnih kao što je to sadašnja praksa.

6. Nužno je poboljšati mogućnosti KPZ-a Doboj za radno angažiranje zatvorenika, te u tom cilju formirati dodatne radne jedinice, što će predstavljati bitan činitelj preodgoja i resocijalizacije zatvorenika.

7. Poboljšati sadržaje slobodnih aktivnosti zatvorenika kao dopunski oblik općeg i stručnog obrazovanja radi stjecanja pozitivnih navika za racionalno korištenje slobodnog vremena poslije puštanja na slobodu, sukladno članku 87. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10). U tom cilju KPZ Doboj treba organizirati dodatne sekcije u kojima bi bili angažirani zatvorenici.

8. KPZ Doboj treba donijeti pravilnik o korištenju videonadzora, kojim će se jasno urediti postupak pristupa serveru i pregledanju snimki s nadzornih kamera, kao i jasno propisati koje su osobe ovlaštene za te radnje.

Nakon detaljnog obilaska i pregleda opći je zaključak Neovisnog povjerenstva da Kazneno-popravni zavod Doboj ima zadovoljavajuće uvjete za boravak zatvorenika i pritvorenika, a naročito uzme li se u obzir da je smješten u urbanome dijelu grada i da ima ograničene mogućnosti proširenja svojih kapaciteta.

7. Posjet KPZ-u Orašje 19. 10. 2012.

Detaljni i najavljeni posjet Kazneno-popravnom zavodu Orašje obavljen je 19. 10. 2012. godine. Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor s ravnateljem Ivom Ivkićem, nadzornikom straže Željkom Župarićem, kuharom Pavom Janjićem i medicinskom tehničarkom Slavicom Krištić. Ostvaren je uvid u dokumentaciju (matična knjiga zatvorenika, osobni listovi i dosjei zatvorenika i pritvorenika, liječnički kartoni, kontrolna knjiga hrane, jelovnici i evidencija šetnji).

Obavljenim posjetom utvrđeno je sljedeće:

UVJETI SMJEŠTAJA - Zatvorenici i pritvorenici smješteni su u tri dvokatne zgrade.

U prizemlju prve zgrade je Odjel broj 10 koji se sastoji od pet četverokrevetnih soba, opremljenih stolom, stolicama, ormarićima, tasterom za alarm te izdvojenom kupaonicom s WC-om. Sve sobe su čiste, uredne i imaju dovoljno dnevnog svjetla. Sobe također imaju TV prijamnik i DVD *player* koje su, uz odobrenje zavodske uprave, nabavili zatvorenici. Odjel oma i veći dnevni boravak sa stolovima, stolicama i TV prijamnikom, ali bez dodatnih sadržaja. Na katu zgrade su prostorije Odjela broj 11, no one još nisu useljene.

Na prvome katu druge zgrade je Odjel broj 8, koji se sastoji od devet četverokrevetnih soba. U njima je smješteno 24 zatvorenika. U tome odjelu je jedna soba pokrivena videonadzorom. U prizemlju je Odjel broj 9, koji se sastoji od pet četverokrevetnih i jedne dvokrevetne sobe u kojima je smješteno 17 zatvorenika. Sve sobe su isto opremljene, tj. imaju krevete, stolove, stolce, tastere za alarm te izdvojenu kupaonicu s WC-om. Sve sobe su čiste i uredne, s dovoljno dnevnoga svjetla. U sobama su i TV prijamnici koje su, po odobrenju, nabavili zatvorenici. Odjeli imaju i po jedan dnevni boravak sa stolovima, stolicama i TV prijamnikom.

Na katu treće zgrade je Odjel broj 7, koji se sastoji od pet četverokrevetnih i dvije dvokrevetne sobe koje su istovjetno opremljene i s istim uvjetima kao i drugim sobama. U prizemlju je Pritvorski odjel, koji se sastoji od šest četverokrevetnih i jedne dvokrevetne sobe. Sve sobe su čiste i uredne, s dovoljno dnevnoga svjetla i u njima su kreveti, stolovi i stolci, TV prijamnik i taster za alarm te izdvojeni sanitarni čvor, no nemaju kupaonicu tako da zatvorenici koriste zajedničku kupaonicu.

Zavod raspolaže i dvjema jednokrevetnim sobama za pojačani tretman, koje su opremljene krevetom, sanitarnim čvorom, umivaonikom i tasterom za alarm. Sobe su čiste, uredne i s dovoljno dnevnoga svjetla.

U funkciji su i tri samice s krevetom, sanitarnim čvorom i umivaonikom. Sve samice imaju prozore, tako da u njima ima dovoljno dnevnog svjetla i svježeg zraka.

Sve prostorije Zavoda, izuzev soba, kupaonica i sanitarnih čvorova te soba za intimne posjete, pokrivene su nadzornim kamerama. Prema izjavi ravnatelja, pristup serveru za videonadzor imaju samo ravnatelj i za to određeni referent, ali o tome nije donesen pravilnik.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA - U Zavodu djeluje služba za zdravstvenu zaštitu, u kojoj trenutno nije stalno radno angažiran liječnik nego dva medicinska tehničara, koji rade samo prvu i drugu smjenu odnosno 7-19 sati, a nakon toga dolaze po pozivu. Zavod je na osnovi ugovora s bolnicom u Orašju angažirao jednoga liječnika neuropsihijatra i jednoga liječnika internista koji dolaze u Zavod jednom tjedno, a prema potrebi i češće.

Na upit predstavnika Neovisnog povjerenstva, medicinski tehničar dao je jasne i precizne odgovore o načinu postupanja sa zatvorenima koji su ovisni o narkoticima, po čemu se može zaključiti da se u liječenju ovih zatvorenika primjenjuju procedure koje odgovaraju standardima postupanja, tj. obavještanje liječnika, uputa za dom zdravlja, pravilan pristup primjeni lijekova itd. Za liječenje bolesti ovisnosti zatvorenika i pritvorenika razvijene su procedure odvikavanja ili liječenja, a dobro razvijen sustav dostupnosti hitne medicinske intervencije pruža sigurnost štićenicima i Upravi. Prema izjavi medicinske tehničarke koju smo zatekli na radnom mjestu, gđe Slavice Krištić, Zavod ima razvijenu suradnju s Detoksikacijskim centrom u Tuzli. Štićenicima je dostupan metadon u tekućem obliku, a doze kontrolira neuropsihijatar. Također nas je izvijestila da imaju oko 35 ovisnika kojima pružaju razne razine zdravstvene zaštite, od lijekova za smirenje do metadona.

Medicinski blok posjeduje sljedeća sredstva iz priručne opreme: aparate za mjerenje tlaka i šećera te vagu.

Posjet medicinskom bloku i razgovor s gđom Krištić ostavila je na nas izuzetan dojam da se radi o dobro uigranom timu koji ima razvijene procedure liječenja štićenika i dostupne lijekove. Jedina naša zamjerka odnosi se na to što u noćnoj smjeni zatvorska straža dijeli lijekove pacijentima-štićenicima.

Prema izjavi zavodskog osoblja, zatvorenima se daje terapija do 19 sati i ako je potrebno nakon toga, terapiju im daju službenici zatvorske straže prema uputama medicinskih tehničara.

ISHRANA - Hrana za zatvorenike i pritvorenike priprema se u zavodskoj kuhinji. Kuhinja je čista i uredna, a hrana se priprema na temelju tjednih jelovnika koje potpisuju kuhar i ravnatelj. Posebno se priprema dijetalna hrana za zatvorenike kojima je ona potrebna, kao i zatvorenima islamske vjeroispovijesti. Uredno se vodi knjiga hrane i potpisuje je medicinski tehničar za svaki obrok. Prema izjavi kuhara Pave Janjića, uzimaju se uzorci hrane od svakog obroka, pohranjuju se hladnjak i čuvaju 24 sata. Uvidom je utvrđeno da se u hladnjaku nalaze plastične kutije s uzorcima hrane od prethodnog dana. Prema izjavi kuhara Pave Janjića, hrane ima dovoljno za sve zatvorenike i do sada nije bilo pritužbi na njezinu kakvoću.

Zatvorenici objeduju u blagovaonici u sklopu kuhinje, dok pritvorenici objeduju u svojim sobama, u koje im se hrana i donosi.

U Zavodu radi i kantina u kojoj zatvorenici i pritvorenici imaju mogućnost naručivati proizvode, čak i gotovu hranu. Osim toga, pritvorenici imaju na raspolaganju i jedan zajednički hladnjak u hodniku, u kojemu mogu držati svoju hranu i sokove.

HIGIJENSKI UVJETI – Zatvorenici održavaju osobnu higijenu u prostorijama sa sanitarnim čvorovima i kupaonicama u sobama, koje su odvojene pregradnim zidom, što osigurava potpunu zaštitu privatnosti. Iznimka su dvije sobe za pojačani tretman i tri samice koje imaju samo sanitarni čvor, dok se zatvorenici kupaju u zajedničkoj kupaonici s četiri odvojene tuš-kabine.

Pritvorenici u sobama imaju na raspolaganju samo sanitarne čvorove koji su također odvojeni pregradnim zidom, te je na taj način omogućena potpuna zaštita privatnosti prilikom njihovog korištenja. Pritvorenici imaju mogućnost koristiti zajedničku kupaonicu s četiri odvojene tuš-kabine. Prema izjavi zavodskog osoblja, pritvorenici mogu koristiti zajedničku kupaonicu četiri puta tjedno ljeti i tri puta zimi.

Zavod organizira pranje posteljine u vešeraju, u kojem su zaposleni zatvorenici, a posteljina se mijenja svakih 15 dana.

SLOBODNE AKTIVNOSTI - Prema izjavi zavodskog osoblja, zatvorenici redovito i svakodnevno borave na otvorenome i za to im je na raspolaganju krug za šetnju pokriven videonadzorom. U krugu za šetnju imaju na raspolaganju koš, teren za odbojku, teretanu i telefonsku govornicu i jedan dio je natkriven. Zatvorenici šetaju u dvije skupine dva puta po sat i pol, i to prijepodne i poslijepodne, osim zatvorenika pod pojačanim tretmanom koji šetaju sat vremena dnevno. Zatvorenici ustaju u 7 sati, a doručak se servira od 8 do 9 sati. Nakon doručka od 9 do 10 sati traju slobodne aktivnosti u paviljonima, a od 10 do 13 sati odlaze u šetnju kao i nakon ručka još sat i pol. Povečerje je u 23 sata, a vikendom u 24 sata.

Zatvorenici imaju na raspolaganju i prostorije dnevnog boravka, knjižnicu s oko 500 knjiga, tečaj engleskoga jezika, a u planu je i osnivanje informatičke sekcije.

Pritvorenici borave na otvorenome svakoga dana po dva sata unutar kruga za šetnju s klupama, stolom za stolni tenis, vratilom i telefonskom govornicom.

KUMUNIKACIJA I POSJETI - Prema izjavi ravnatelja, svi zatvorenici imaju pravo u povjerenju razgovarati s inspektorom, državnim ombudsmanom, predstavnikom nadležnoga suda i odvjetnikom, za što imaju na raspolaganju posebne prostorije. Svi zatvorenici imaju pravo pisati pisma osobama izvan ustanove po svome izboru te primati i upućivati podneske radi zaštite svojih prava i zakonom zaštićenih interesa, dok je pritvorenicima to pravo ograničeno na dobivanje prethodnog odobrenja od suda.

U Zavodu su izdvojene kutije za pritužbe u koje zatvorenici i pritvorenici mogu ubacivati anonimne prijave. Svi zatvorenici imaju pravo tražiti razgovor s ravnateljem na temelju zamolbe za razgovor.

Zatvorenici i pritvorenici mogu svakodnevno koristiti telefonske govornice, s tim što zatvorenici mogu komunicirati samo sa sedam prethodno odobrenih telefonskih brojeva, dok pritvorenici mogu komunicirati samo s osobama koje je odobrio sud. Zatvorenicima nisu vremenski ograničeni telefonski razgovori, s tim što ih mogu obavljati samo za vrijeme šetnje. Pritvorenici također mogu telefonirati samo za vrijeme šetnje i razgovori su im ograničeni na 5 minuta dnevno.

Svi zatvorenici i pritvorenici imaju pravo primiti redovite posjete, pošiljke i pakete težine do 8 kilograma. Zatvorenici primaju posjete u manjoj prostoriji sa stolovima i stolicama i u nazočnosti službenika zatvorske straže, dok pritvorenici primaju posjete u prostoriji u kojoj su posjetitelj i pritvorenik odvojeni staklenim zidom koji onemogućava fizički kontakt.

Zatvorenici i pritvorenici imaju pravo i na intimne posjete, za što su im na raspolaganju dvije sobe, i to jedna za zatvorenike a druga za pritvorenike. U sobama su krevet, WC i kupaonica.

DOKUMENTACIJA - Uredno se vode matična knjiga i dosjei zatvorenika i pritvorenika. Svaki dosje pritvorenika sadrži rješenje suda o određivanju i produljenju pritvora, zapisnik o primanju pritvorenika u Zavod te izjavu pritvorenika da nije imao primjedaba prilikom prijma.

Na temelju svega navedenoga a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Orašje, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. Potrebno je zaposliti dodatno zavodsko osoblje radi proširivanja kapaciteta KPZ-a Orašje i učinkovitije provedbe tretmana resocijalizacije. U tom cilju nužno je zaposliti dodatne službenike zatvorske straže te psihologa, odgajatelja, socijalnog djelatnika i zdravstvene djelatnike.
2. Zavod treba formirati prijamni odjel sukladno članku 136. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10), u kojemu će utvrđivati prijedlog tretmana zatvorenika, što je nužni uvjet za postupak njihove resocijalizacije.
3. Potrebno je zaposliti odgovarajuće profile zdravstvenih djelatnika, kako bi zdravstvena zaštita mogla biti dostupna zatvorenicima u noćnim satima i radi podjele lijekova u istom vremenu.
 - 3.1. Potrebno je sklopiti ugovor između KPZ-a Orašje i Detoksikacijskog centra u Tuzli radi učinkovitijeg tretmana bolesnika - ovisnika o narkoticima.
 - 3.2. Potrebno je poboljšati zdravstvenu zaštitu te, sukladno članku 73. stavak 1. Zakona BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10), stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti i organizirati redovite specijalističke preglede u Zavodu. Također je potrebno organizirati zdravstvenu zaštitu zatvorenika u zavodskoj ambulanti 24 sata dnevno i u tu svrhu zaposliti dodatne medicinske djelatnike koji bi radili i treću smjenu.
4. Vezano uz održavanje osobne higijene i čistoće u sobama, potrebno je:
 - 4.1. omogućiti pritvorenicima kupanje najmanje jednom dnevno a sukladno članku 25. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere

pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09),

4.2.sukladno članku 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), liječnik ili drugi zdravstveni djelatnik Zavoda jednom tjedno treba obavljati kontrolu čistoće u sobama i o tome voditi posebnu evidenciju.

5. Vezano uz ishranu zatvorenika i pritvorenika, potrebno je:

5.1.sukladno članku 40. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), uzorke hrane koja se priprema u Zavodu čuvati u hladnjaku 72 sata, a ne 24 sata kao što je sadašnja praksa,

5.2.sukladno članku 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), liječnik je obavezan najmanje jednom tjedno, a drugi zdravstveni djelatnik svaki dan, obilaziti kuhinju i provjeravati higijenske uvjete, način pripreme hrane, kakvoću namirnica i kaloričnu vrijednost hrane, kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji, te o tome voditi knjigu kontrole kuhinje.

6. Nužno je poboljšati mogućnosti KPZ-a Orašje za radno angažiranje zatvorenika i u tom cilju formirati dodatne radne jedinice, a prije svega u Zavodu registrirati gospodarsku jedinicu, kako bi se zatvorenicima osigurao rad, a time i bolji uvjeti u preodgoju i resocijalizaciji.

7. Svim zatvorenicima potrebno je osigurati boravak na otvorenome u trajanju od najmanje dva sata dnevno, pa i zatvorenicima koji se nalaze pod pojačanim tretmanom, koji prema sadašnjoj praksi imaju pravo na šetnju u trajanju od sat vremena dnevno. Naime, to pravo, na temelju članka 84. stavak 1. Zakona BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10), pripada svakom zatvoreniku pa čak i onome koji je upućen u samicu (članak 104. stavak 1. Zakona BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10).

8. Potrebno je urediti prostorije za posjete zatvorenicima i proširiti njihov kapacitet, što će zatvorenicima omogućiti da provode kvalitetnije vrijeme s članovima svoje obitelji, posebice s djecom.

9. Zatvorenicima koji ne primaju posjete redovito, odnosno ne primaju ih svakog mjeseca, potrebno je omogućiti posjete dulje od 30 minuta. Naime, člankom 56. stavak 3. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj

55/09) nije ograničeno trajanje pojedinačnih posjeta, već je samo propisano da zatvorenici imaju pravo na posjete u trajanju od ne manje od četiri sata mjesečno.

10. KPZ Orašje treba donijeti pravilnik o korištenju videonadzora, kojim će se jasno urediti postupak pristupa serveru i pregledanje snimki s nadzornih kamera, kao i jasno propisati koje su osobe ovlaštene za te radnje.

10.1. Do donošenja Pravilnika potrebno je fizički osigurati server sustavom suključarstva ili pečaćenjem, kako bi se onemogućile njegove zlouporabe na štetu zatvorenika.

Nakon detaljnog obilaska i pregleda opći je zaključak Neovisnog povjerenstva da Kazneno-popravni zavod Orašje ima dobre uvjete za boravak zatvorenika i pritvorenika, a koji će biti još bolji ispunjavanjem navedenih preporuka.

8. Nenajavljeni *ad hoc* posjet KPZ-u Foča 16. 11. 2012.

Nenajavljeni *ad hoc* posjet Kazneno-popravnom zavodu Foča obavljen je 16. 11. 2012. u nazočnosti ravnatelja KPZ-a Foča Siniše Golijanina, pomoćnika ravnatelja za službu tretmana Željka Bodiroke, pomoćnika ravnatelja za službu osiguranja Mile Mastila i voditelja Odjela s posebnim režimom Petra Gagovića, a o obavljenom je posjetu sastavljen i zapisnik.

Obavljenim posjetom utvrđeno je sljedeće:

UVJETI SMJEŠTAJA - Pregledani su uvjeti za boravak u Odjelu s posebnim režimom. Riječ je novoosnovnom odjelu kapaciteta 38 osoba, u kojemu je u trenutku posjeta bilo smješteno 15 zatvorenika, od kojih su dvojica zatvorenici kojima je kaznenu sankciju izrekao Sud BiH.

Odjel je u posebnom objektu i smješten je na dva kata te ima 19 jednokrevetnih soba. Sve sobe su iste i opremljene su po jednim krevetom, policom, stolom, stolicama i TV prijamnikom, a u jednome dijelu sobe su WC, tuš i umivaonik, koji su paravanom odvojeni od ostatka prostorije. Svaka soba pokrivena je videonadzorom, izuzev dijela koji se koristi kao WC i kupaonica. Svaka soba ima dovoljno velike prozore i ventilaciju te tastere za alarm.

ISHRANA - Zatvorenici u ovome odjelu objeduju u svojim sobama, u koje im se donosi hrana.

SLOBODNE AKTIVNOSTI - Zatvorenici imaju ograničene mogućnosti bavljenja slobodnim aktivnostima. Mogu šetati najmanje dva sata dnevno i dva sata baviti se sportskim aktivnostima. Šetaju sami i na raspolaganju su im četiri šetnice širine oko 3 m i dužine oko 20 m koje su s tri strane okružene zidovima, osim s gornje strane. Teren za sportske aktivnosti čine betonirani teren s košem i spravama za vježbanje, te jedna manja dvorana sa stolom za stolni tenis.

KOMUNIKACIJA I POSJETI - Zatvorenici imaju pravo na posjete bez fizičkog kontakta, te na posjete branitelja koje primaju u posebnoj prostoriji.

U Odjelu nema kutije za anonimne pritužbe.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA - Zavod još nije radno angažirao liječnika, premda je, prema izjavi zavodskog osoblja, kraće vrijeme bio angažiran liječnik koji je raskinuo radni odnos.

U službi zdravstvene zaštite stalno je radno angažirano četiri medicinska tehničara koji rade u smjenama.

DOKUMENTACIJA - Obavljenim pregledom utvrđeno je da se dosjei uredno vode i da su njima i evidencije dokumenata.

Na temelju svega naprijed navedenoga a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Foča, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. a) Potrebno je poboljšati zdravstvenu zaštitu te, sukladno članku 73. stavak 1. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera - pročišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“, broj 12/10), stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti, kao i organizirati redovite specijalističke preglede u KPZ-u Foča. Naime, Uprava KPZ-a Foča još nije uspjela stalno radno angažirati liječnika, iako je ulagala dodatne napore te jedno vrijeme čak i imala radno angažiranog liječnika. Osim toga, potrebno je dodatno opremiti službu zdravstvene zaštite radi obavljanja specijalističkih pregleda, i to prvenstveno rendgen-aparatom.
b) Potrebno je sklopiti ugovor o suradnji s najbližom bolnicom za psihijatrijske bolesti, kako bi se omogućilo provođenje medicinskih procedura u liječenju bolesti ovisnosti među zatvorenicima u KPZ-u Foča, a koje su evidentno prisutne. Ugovor o djelu s neuropsihijatrom nedostatan je za kvalitetan tretman ove skupine zatvorenika, jer se tretmani svode na lijekove za spavanje i bolove.
2. KPZ Foča treba donijeti odgovarajući akt o korištenju i zaštiti videonadzora, kojim će jasno propisati postupak pristupa serveru i pregledanje snimki s nadzornih kamera, kao i jasno propisati koje su osobe ovlaštene za te radnje. Naime, prema sadašnjem stanju, pristup serveru zaštićen je šifrom koju posjeduju samo pomoćnik ravnatelja i njegov zamjenik, čime je onemogućena zlouporaba, tako da ovaj postupak treba samo pravno normirati izradom pravilnika ili odluke.
3. Potrebno je u Odjelu s posebnim režimom postaviti kutiju za anonimne predstavke zatvorenika.
4. Potrebno je zatvorenicima u Odjelu s posebnim režimom omogućiti primanje slobodnih posjeta te, sukladno članku 58. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst

(„Službeni glasnik BiH”, broj 55/09), osigurati prostorije za te posjete s ležajem, čistom posteljinom i sanitarnim čvorom, jer su sadašnje neodgovarajuće.

5. Ministarstvo pravde BiH treba ponovno razmotriti je li upućivanje zatvorenika koje je osudio Sud BiH u Odjel s posebnim režimom sukladno Zakonu Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera - pročišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“, broj 12/10), s obzirom na to da je taj odjel osnovan na temelju posebnog zakona Republike Srpske.
6. Zavod treba proširiti mogućnost radnog angažiranja zatvorenika te propisati jasne procedure i kriterije za njihovo zapošljavanje, čime će se izbjeći bilo kakva diskriminacija.

9. Posjet Kazneno-popravnom zavodu Tuzla 29. 11. 2012.

Detaljni i najavljeni posjet Kazneno-popravnom zavodu Tuzla obavljen je 29. 11. 2012. godine. Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor sa zamjenikom ravnatelja Jozom Vilušićem, pomoćnikom ravnatelja za tretman Senadom Lukavačkić, pomoćnikom ravnatelja za osiguranje Zijadom Bašićem, liječnikom prim. dr. Mirsadom Tranovljakovićem, medicinskom tehničarkom Mirsadom Vrabac i kuharom Mensurom Fazlićem. Ostvaren je uvid u dokumentaciju (matična knjiga zatvorenika, osobni listovi i dosjei zatvorenika i pritvorenika, liječnički kartoni, kontrolna knjiga hrane, jelovnici).

Obavljenim posjetom utvrđeno je sljedeće:

UVJETI SMJEŠTAJA - Muški zatvorenici smješteni su u izmještenom Odjelu na Kozlovcu, udaljenome 10-ak kilometara od glavne zgrade. Zatvorenici su smješteni u dvije istovjetne trokatne lamele i raspoređeni u četiri odjela te u Prijamno-otpusnom odjelu, koji je smješten u posebnoj zgradi. U prizemljima lamela je po jedan odjel koji ima po šest četverokrevetnih soba, a na katovima su po dva odjela s osam četverokrevetnih soba.

Sobe u kojima su smješteni zatvorenici imaju po četiri ležaja, četiri ormarića i izdvojeni WC s umivaonikom. U sobama nema TV prijamnika, ali je zatvorenicima omogućeno o svome trošku nabaviti TV prijamnike i DVD *playere*. Sobe su čiste i uredne, s dovoljno dnevnoga svjetla, ali je potrebno oličiti zidove na kojima je povješano mnogo odjeće koju koriste zatvorenici. U hodniku su ormarići u kojima zatvorenici drže svoju obuću. U svakom odjelu odnosno na svakom katu ima zajednička kupaonica s četiri tuš-kabine i četiri umivaonika, te dva zajednička WC-a s po jednom kabinom. Na katovima je i dnevni boravak s TV prijamnikom i odvojenim prostorom za pušače.

U posebnoj zgradi je Prijamno-otpusni odjel sa šest trokrevetnih i četverokrevetnih soba, u kojima je smješteno 20 zatvorenika. Dvije sobe koriste se kao otpusni, a četiri kao prijamni odjel. Sve sobe su čiste i uredne, ali u njima nema ormarića za odjeću, tako da dva zatvorenika koriste jedan ormarić. U sklopu Odjela je i zajednički WC s tri odvojene kabine te zajednička kupaonica s tri odvojene tuš-kabine. Odjel ima i dnevni boravak s TV

prijamnikom, stolovima i stolcima. U hodniku Odjela nalaze se ormarići u kojima zatvorenici čuvaju svoju obuću. Na katu iznad tog odjela ima još prostorija za smještaj zatvorenika, ali se one trenutačno renoviraju.

Zatvorenice su smještene u posebnoj zgradi – Ženski odjel, koji se sastoji od prizemlja i tri kata. U prizemlju je prijamni odjel s osam kreveta i djeluje prenapučeno s obzirom na veličinu prostorije, odnosno ne ispunjava standarde propisane zakonom. U prizemlju je i soba za odmor koja se istovremeno koristi i kao radna prostorija u kojoj zatvorenice organiziraju društveni život uključivanjem u razne sekcije (dramska, glazbena). Posebno se ističe sekcija ručnog rada – šivanje, vezenje i druge rukotvorine.

Na prvom katu je šest soba koje imaju po četiri do šest kreveta. Svaka soba ima TV prijamnik (kabelska televizija), umivaonik i odvojeni WC.

Na drugom katu je 12 soba koje su jednako opremljene i još jedna prostorija prilagođena zatvorenicama koje se školuju. Opremljena je ležajima i namještajem za sjedenje i učenje. Na trećem katu je tavan koji nije iskorišten.

U sklopu Ženskog odjela smješten je pritvor s 18 soba – ćelija, u kojima su po dva ležaja na kat, WC, TV prijamnik i stol. Dvije su prostorije predviđene za samice i one imaju po jedan krevet i WC.

Sve prostorije Zavoda - osim soba, kupaonica i sanitarnih čvorova te soba za intimne posjete - pokrivene su videonadzornim kamerama. Videonadzor u Ženskom odjelu ima osam usporednih snimaka prostora – hodnik, ćelije i zajednički prostor, što samo djelomično pokriva prostor u tome odjelu. Snimka se čuva 10 dana, nakon čega se automatski briše. Prema izjavi zavodskog osoblja, pristup serveru za videonadzor ima nadzornik straže i on je osiguran šifrom i katancem, no to nije uređeno pravilnikom.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA - U glavnoj zgradi Zavoda smještena je Služba za zdravstvenu zaštitu, u kojoj su stalno zaposleni liječnik i tri medicinska tehničara. Zavod ima ugovore i sa specijalistima koji povremeno dolaze i obavljaju specijalističke preglede, dok je u Odjelu na Kozlovcu ambulanta za preglede i stacionar s četiri ležaja, u kojemu u trenutku posjeta nije bio nikoga. Prema izjavi zavodskog liječnika, on četiri puta tjedno odlazi u Odjel na Kozlovcu, gdje obavlja preglede, dok medicinski tehničari tamo borave svakodnevno do 14 sati. Zatvorenici u Odjelu na Kozlovcu mogu se prijavljivati na preglede tri puta tjedno.

Lijekovi se nabavljaju posredstvom dobavljača „Krajinalijekovi” i istaknut je problem u dostavi lijekova. Uglavnom je riječ o neurednoj dostavi lijekova, što stvara određene probleme, osobito kada su u pitanju antidepresivi i sedativi. Ambulanta je opremljena aparatom za EKG, aparatom za mjerenje krvnog tlaka, aparatom za kisik i dva sterilizatora, setom za reanimaciju i intubiranje. Aparat za mjerenje kolesterola i triglicerida nije u uporabi zbog nedostatka sredstava potrebnih za kupovinu traka za preglede. Stacionar u Ženskom odjelu opremljen je s tri nova kreveta. Prema izjavi zavodskog liječnika, prilikom smještaja zatvorenica u samicu, obvezno ih pregleda liječnik i svakodnevno obilazi. Prema izjavi

zavodskog osoblja, bilo je slučajeva uporabe „medicinskih lisica” kao oblika zaštite od samoozljeđivanja, o čemu odluku obvezatno donosi neuropsihijatar.

ISHRANA - Hrana za zatvorenike/ce i pritvorenike/ce priprema se u kuhinji, koja je sastavni dio Zavoda. Kuhinja je čista i uredna, a hrana se priprema na temelju tjednih jelovnika, koje potpisuje zamjenik ravnatelja. Posebno se priprema dijetalna hrana za zatvorenike kojima je ona potrebna iz zdravstvenih i vjerskih razloga. Knjiga ishrane uredno se vodi i za svaki je obrok potpisuje medicinski tehničar ili, u njegovoj odsutnosti, dežurni u Zavodu. Prema izjavi kuhara Mensura Fazlića, od svakog se obroka uzimaju uzorci hrane, pohranjuju se u hladnjak i čuvaju 24 sata. Utvrđeno je da su u hladnjaku pohranjene plastične kutije s uzorcima hrane od prethodnoga dana. Prema izjavi kuhara, hrane ima dovoljno za sve zatvorenike, te do sada nije bilo pritužbi na njezinu kakvoću. Higijensko-epidemiološki zavod redovito kontrolira kuhinju.

Zatvorenici/ce objeđuju u blagovaonici u sklopu kuhinje, a pritvorenici/ce u svojim sobama, u koje im se hrana donosi.

Zavod ima kantinu u kojoj zatvorenici mogu nabavljati osnovne proizvode po nabavnim cijenama.

HIGIJENSKI UVJETI – Zatvorenici/ce održavaju osobnu higijenu u sanitarnim čvorovima koji su dio sobe i fizički su odvojeni od njezine unutrašnjosti. U sklopu sanitarnih čvorova je i po jedan umivaonik. Osim toga, zatvorenici u svakom odjelu imaju na raspolaganju i po dva zajednička sanitarna čvora, od kojih je jedan u hodniku, a drugi u dnevnom boravku, te po jednu zajedničku kupaonicu s po četiri tuš-kabine i četiri umivaonika koje mogu stalno koristiti. U kupaonicama ima dovoljno tople vode, ali ih je potrebno renovirati. U Ženskom odjelu na prvom i drugom katu su po tri tuš-kabine, što je nedovoljno za sve higijenske potrebe zatvorenica. Zatvorenice same nabavljaju sredstva za osobnu higijenu.

U Prijamno-otpusnom odjelu zatvorenici/ce održavaju osobnu higijenu u zajedničkom WC-u s tri odvojene kabine i u zajedničkoj kupaonici s četiri odvojene tuš-kabine, koje je također potrebno renovirati.

Zavod organizira pranje posteljine u vešeraju, u kojemu su zaposleni zatvorenici/ce, a posteljina se mijenja svakih 15 dana. Zatvorenici/ce sami ručno peru odjeću i sami nabavljaju sredstva za pranje, osim zatvorenika koji nisu radno angažirani i koji na računu imaju manje od 30 KM. Njima zavodska uprava uručuje mjesečne pakete.

SLOBODNE AKTIVNOSTI - Zatvorenici/ce svakodnevno borave na otvorenome i za to su im na raspolaganju: krug za šetnju, sportski tereni za nogomet i košarku, teren za odbojku na pijesku, trim-kabinet i stol za stolni tenis. Zatvorenici imaju pravo tri sata boraviti na otvorenome tijekom dana, i to prijepodne od 10.30 do 12.00 sati, a poslijepodne od 16.30 do 18.00 sati. Svi zatvorenici imaju pravo koristiti trim-kabinet, i to: ponedjeljkom, srijedom i petkom u terminima od 9 do 11 sati i od 18 do 20 sati.

Zatvorenici/ce imaju mogućnost koristiti i knjižnicu, kao i sudjelovati u radu literarne, informatičke i rezbarske sekcije.

KUMUNIKACIJA I POSJETI - Prema izjavi ravnatelja, svi/e zatvorenici/e imaju pravo u povjerenju razgovarati s inspektorom, državnim ombudsmanom, nadležnim sudom kao i odvjetnikom, za što su osigurane i posebne prostorije. Svi zatvorenici imaju pravo pisati pisma osobama izvan ustanove po svome izboru, te primati i upućivati podneske radi zaštite svojih prava i zakonom zaštićenih interesa, dok je to pravo pritvorenicima ograničeno na dobivanje prethodnog odobrenja od suda.

Svaki/a zatvorenik/ca ima pravo žaliti se na rad bilo kojeg zavodskog službenika. Na žalbu zatvorenika u prvom stupnju odgovara službenik na kojega se i žalio, u drugom stupnju voditelj organizacijske jedinice, a u trećem ravnatelj odnosno zamjenik ravnatelja. Zatvorenici također imaju mogućnost žaliti se i zamjeniku ravnatelja putem zamolbenog raporta.

U Zavodu su postavljene izdvojene kutije za pritužbe u koje zatvorenici/ce i pritvorenici/ce mogu ubacivati anonimne prijave.

Zatvorenici/ce mogu svakodnevno koristiti telefonske govornice, s tim što mogu pozivati samo sedam prethodno odobrenih telefonskih brojeva.

Svi/e zatvorenici/ce i pritvorenici/ce imaju pravo primati redovite posjete, pošiljke i pakete. Redoviti posjeti primaju se u jednoj prostoriji u kojoj su zatvorenici i njihovi posjetitelji odvojeni staklenom pregradom, tako da komuniciraju s pomoću telefonskih slušalica, bez imalo privatnosti. Zatvorenici imaju mogućnost primati i tzv. posjete na Kapiji 1, što se smatra unutarzavodskom pogodnošću i koja je ograničena samo na određenu kategoriju zatvorenika. Za vrijeme toga posjeta dopušten je kontakt između zatvorenika i njihovih posjetitelja, pa čak i konzumiranje jela i pića. Naime, Uprava Zavoda donijela je kriterije za odobravanje ovoga posjeta prema kojima se on ne može odobriti zatvorenicima privedenim na izdržavanje zatvorske kazne, zatvorenicima koji su počili određena kaznena djela, alkoholičarima i narkomanima, zatvorenicima koji koriste izvanzavodske pogodnosti, zatvorenicima kojima je izrečana disciplinska mjera - samica i zatvorenicima s visokim stupnjem rizika.

Zatvorenici/ce imaju pravo i na intimne posjete, za što im je na raspolaganju jedna prostorija s krevetom, WC-om i kupaonicom.

DOKUMENTACIJA - Matična knjiga i dosjei zatvorenika/ca i pritvorenika/ca uredno se vode, osim što u dosjeima zatvorenika/ca nedostaju rješenja o radnim angažmanima.

Na temelju svega navedenoga a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Tuzla, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. Potrebno je zaposliti dodatno zavodsko osoblje radi učinkovitije provedbe tretmana resocijalizacije. U tom cilju Ministarstvo pravde FBiH treba što hitnije poduzeti sve potrebne mjere radi imenovanja ravnatelja Zavoda, kao i zapošljavanja dodatnih službenika zatvorske straže te socijalnog djelatnika i odgajatelja.

2. Potrebno je fizički odvojiti zatvorenice od maloljetnika smještenih u Odgojno-popravnom domu, s obzirom na to da se oni stalno susreću pri svakodnevnim aktivnostima.
3. Nužno je poboljšati uvjete boravka zatvorenika/ca i pritvorenika/ca u KPZ-u Tuzla te u vezi s tim:
 - 3.1. smanjiti broj zatvorenica, jer se stječe dojam da pojedine sobe u Odjelu za zatvorenice svojom veličinom ne ispunjavaju zakonom propisane standarde. Također je uočeno da i prostorije za dnevni boravak u tome odjelu nisu odgovarajuće veličine za postojeći broj zatvorenika;
 - 3.2. renovirati kupaonice te u Odjelu za zatvorenice postaviti dodatne tuš-kabine, jer je postojeći broj nedovoljan za higijenske potrebe zatvorenica;
 - 3.3. oličiti sobe, što se, sukladno članku 35. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), mora činiti najmanje jednom godišnje, a prema potrebi i češće;
 - 3.4. u Prijamno-otpusnom odjelu, a prema potrebi i u drugim sobama, postaviti dovoljan broj noćnih ormarića za svakog zatvorenika, sukladno članku 21. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09);
 - 3.5. u sobama u kojima borave zatvorenici koje je osudio Sud BiH, postaviti po jedan TV prijamnik, sukladno članku 36. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09);
 - 3.6. osigurati zatvorenicima poseban prostor u kojemu će čuvati sezonsku odjeću, budući da njeno držanje u sobama daje izgled neurednosti i smanjuje korisnu površinu sobe, kao i prostoriju za potrebe vjernika;
 - 3.7. završiti renoviranje soba iznad Prijamno-otpusnog odjela, čime će se povećati kapacitet KPZ-a Tuzla;
 - 3.8. premda je higijena u sobama zadovoljavajuća, ipak liječnik ili drugi zdravstveni djelatnik trebaju jednom tjedno kontrolirati higijenu u sobama i o tome voditi evidenciju, sukladno članku 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).
4. Potrebno je poboljšati zdravstvenu zaštitu zatvorenika/ca i pritvorenika/ca te osigurati urednu dostavu lijekova, a osobito kada su u pitanju antidepresivi i sedativi, kao i nabaviti trake za mjerenje kolesterola i triglicerida.

5. Potrebno je u KPZ-u Tuzla postaviti kutiju za anonimne pritužbe zatvorenika/ca i pritvorenika/ca.
6. Potrebno je poboljšati kontrolu kvalitete hrane i higijenskih uvjeta u kuhinji, te u vezi s tim:
 - a. sukladno članku 40. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), uzorke hrane koja se priprema u KPZ-u Tuzla čuvati u hladnjaku 72 sata, a ne 24 sata kao što je sadašnja praksa;
 - b. sukladno članku 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), liječnik je obavezan najmanje jednom tjedno, a drugi zdravstveni djelatnik svakoga dana, obići kuhinju i provjeriti higijenske uvjete, način pripreme hrane, kakvoću namirnica i kaloričnu vrijednost hrane, kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji, te o tome voditi knjigu kontrole kuhinje.
7. Potrebno je u dosjeima zatvorenika čuvati i rješenje o radnom angažmanu, jer se u dosjeu moraju nalaziti sva pismena u vezi s tim zatvorenikom, a sukladno članku 17. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).
8. KPZ Tuzla treba, sukladno članku 24.4. Europskih zatvorskih pravila, organizirati aranžmane posjeta koji će zatvorenicima omogućiti što kvalitetnije održavanje i unapređenje obiteljskih odnosa. U vezi s tim treba tzv. posjete na Kapiji 1 omogućiti svim zatvorenicima, a samo u iznimnim slučajevima koristiti prostorije za posjete sa staklenom pregradom koja onemogućava fizički kontakt ili te posjete organizirati unutar zavodskog kruga.
9. KPZ Tuzla treba donijeti pravilnik o korištenju videonadzora, kojim će se jasno urediti postupak pristupa serveru i pregledanje snimki s nadzornih kamera, kao i jasno propisati koje su osobe ovlaštene za te radnje.

Nakon detaljnog obilaska i pregleda opći je zaključak Neovisnog povjerenstva da Kazneno-popravni zavod Tuzla ima dobre uvjete za boravak zatvorenika smještenih u izmještenom Odjelu na Kozlovcu, a koji će biti znatno poboljšani ispunjavanjem navedenih preporuka. S druge strane, uvjeti boravka u Odjelu za zatvorenice, Pritvorskom odjelu i Odgojno-popravnom domu su, zbog ograničenog prostora kojim Zavod raspolaže, znatno lošiji, te se preporučuje izmiještanje tih odjela na Kozlovac, čime bi na raspolaganju imali daleko veći prostor te bi i uvjeti boravka bili znatno poboljšani.

10. Posjet KPZ-u Bijeljina 30. 11. 2012.

Detaljan i najavljeni posjet Kazneno-popravnom zavodu Bijeljina obavljen je 30. 11. 2012. godine. Za vrijeme posjeta obavljen je razgovor s pomoćnikom ravnatelja za tretman Miroslavom Marićem, pomoćnikom ravnatelja za osiguranje Daliborom Vujnovićem, pomoćnikom ravnatelja za zdravstvo Stankom Blagojevićem i kuharom Ilijom Đurićem. Ostvaren je i uvid u dokumentaciju (matična knjiga zatvorenika, osobni listovi i dosjei zatvorenika i pritvorenika, liječnički kartoni, kontrolna knjiga hrane i jelovnici).

Obavljenim posjetom utvrđeno je sljedeće:

UVJETI SMJEŠTAJA - Zatvorenici su smješteni u jednom objektu s 10 soba koje, ovisno o veličini, imaju po četiri, šest i osam ležajeva. Tijekom posjeta pregledane su sobe br. 7, 10 i 4.

U sobi broj 7 su tri kreveta na kat sa šest ležajeva i za vrijeme posjeta u njoj je bilo smješteno pet zatvorenika. U sobi je šest manjih ormarića, nedovoljnih za smještaj sve odjeće, tako da zatvorenici većinu odjeće drže na vješalicama.

Soba broj 10 ima šest ležajeva, od kojih su dva na kat, a u njoj je bilo smješteno četiri zatvorenika. Sve sobe su opremljene ormarićima i policama.

Soba broj 4 je najveća, s osam ležajeva i ormarićima, a u njoj je smješteno šest zatvorenika. Prozori u sobama su zamračeni, tako da ne pružaju dovoljno dnevnog svjetla.

Sve sobe su čiste, ali se stječe dojam da nemaju dovoljnu kvadraturu, pri čemu dojam prenapučenosti pojačava i velika količina odjeće zatvorenika koju oni drže u sobama izvan ormarića. Zatvorenici svoju obuću, osim radne, drže u sobama. U sobama nema TV prijarnika.

Odjel raspolaže i jednom samicom, koja je čista i uredna, s jednim krevetom, WC-om i slavinom.

Odjel ima dva dnevna boravka, jedan za pušače i drugi za nepušače. Dnevni boravci opremljeni su stolovima i stolcima, a od sadržaja nude: društvene igre, dnevni tisak, kablensku TV i DVD *player*, pri čemu DVD-e donose zatvorenici. Osim toga, Odjel ima i dva zajednička sanitarna čvora - jedan s dvije odvojene kabine s čučavcem i umivaonikom, a drugi s dvije kabine, od kojih jedna ima čučavac i druga WC školjku koji koriste stariji i bolesni zatvorenici. Također raspolaže i zajedničkom kupaonicom sa šest tuševa i umivaonicima, a koje treba renovirati.

Zavod nema prijamno-otpusni odjel, premda se, prema izjavi zavodskog osoblja, pojačano radi s novim zatvorenicima.

Pritvorenici su smješteni u posebnom objektu s 10 soba u kojima su, ovisno o veličini, tri, četiri i šest kreveta. Sobe nemaju sanitarne čvorove, osim jedne četverokrevetne sobe za smještaj pritvorenika.

Za vrijeme posjeta pregledane su sobe br. 7 i 8. U sobi broj 7 je u trenutku posjeta bilo tri pritvorenika. Soba je opremljena sa šest ležajeva, stolom, stolicama, TV prijammnikom i tri ormarića. U sobi broj 8 je u trenutku posjeta bilo tri pritvorenika, a opremljena je sa šest ležajeva, stolom, stolicama, TV prijammnikom i tri ormarića.

Sobe nemaju sanitarne čvorove niti tastere za alarm.

Odjel raspolaže manjom blagovaonicom u kojoj objeduju pritvorenici, i to iz svake sobe zasebno, zajedničkim sanitarnim čvorom s dvije odvojene kabine i umivaonikom, te zajedničkom kupaonicom sa šest tuševa i umivaonicima.

Sve prostorije Zavoda - izuzev soba, kupaonica i sanitarnih čvorova te soba za intimne posjete - pokrivene se videonadzornim kamerama. Prema izjavi zavodskog osoblja, pristup serveru za videonadzor zaštićen je šifrom koju posjeduju samo ravnatelj i pomoćnik ravnatelja za sigurnost, ali to nije uređeno pravilnikom.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA - U Zavodu je ustrojena Služba za zdravstvenu zaštitu, u kojoj su stalno zaposleni liječnik specijalist interne medicine i trenutačno samo jedan medicinski tehničar, iako ih je sistematizacijom predviđeno dva. Liječnik radi svaki radni dan od 7 do 15 sati, a medicinski tehničari od 7 do 19 sati. Služba za zdravstvenu zaštitu raspolaže dobro opremljenom ambulantom i stacionarom kapaciteta osam osoba. Prema izjavi zavodskog liječnika, uspostavljena je dobra suradnja s mjesnim domom zdravlja, čiji liječnik zamjenjuje zavodskog liječnika dok je on na godišnjem odmoru. Također je uspostavljena i dobra suradnja s gradskom bolnicom, u kojoj su osigurana dva apartmana za smještaj zatvorenika na liječenju.

ISHRANA - Hrana za zatvorenike i pritvorenike pripravlja se u zavodskoj kuhinji, koja je čista i uredna. Hrana se priprema na osnovi tjednih jelovnika, koje potpisuje ravnatelj. Posebno se priprema dijetalna hrana za zatvorenike kojima je ona potrebna iz zdravstvenih i vjerskih razloga. Uredno se vodi knjiga ishrane i za svaki obrok potpisuje je medicinski tehničar ili, u njegovoj odsutnosti, dežurni Zavoda. Prema izjavi kuhara Ilije Đurića, od svakog se obroka uzimaju uzorci hrane i pohranjuju u hladnjak te čuvaju 24 sata. Uvidom je utvrđeno da su u hladnjaku pohranjene plastične kutije s uzorcima hrane od prethodnoga dana. Prema izjavi kuhara, hrana se pripravlja u dovoljnoj količini za sve zatvorenike i do sada nije bilo pritužbi na njezinu kakvoću. Također se za svakih šest mjeseci uredno vode sanitarne knjižice, i to za samu kuhinju i za sve zaposlenike.

Zatvorenici objeduju u blagovaonici u sklopu kuhinje, dok pritvorenici objeduju u manjoj blagovaonici u sklopu Pritvorskog odjela.

U sklopu Zavoda postoji kantina u kojoj zatvorenici mogu nabavljati osnovne proizvode po nabavnim cjenama. Osim toga, u blagovaonici im je na raspolaganju jedan veći hladnjak u kojemu mogu čuvati svoju hranu.

HIGIJENSKI UVJETI – Zatvorenici održavaju osobnu higijenu u zajedničkim sanitarnim čvorovima i na raspolaganju su im četiri odvojene kabine, od kojih je u jednoj WC školjka namijenjena starijim i bolesnim zatvoreniciima. Osim toga, zatvorenici svakodnevno mogu

koristiti zajedničku kupaonicu sa šest tuševa i umivaonicima. U kupaonicama ima dovoljno tople vode, ali ih je potrebno renovirati.

Pritvorenici održavaju osobnu higijenu u zajedničkom sanitarnom čvoru (s dvije odvojene kabine i umivaonikom), dok pritvorenice imaju sanitarni čvor u sobi. Pritvorenici jednom dnevno mogu koristiti i zajedničku kupaonicu sa šest tuševa i umivaonika te dovoljno tople vode, koju je potrebno renovirati.

Zavod organizira pranje posteljine u vešeraju, u kojemu su zaposleni zatvorenici, a posteljina se mijenja svakih 15 dana. Zatvorenici sami ručno peru odjeću i sami nabavljaju sredstva za pranje. Zatvorenicima koji nemaju mogućnosti sami nabaviti sredstva za pranje, ta sredstva nabavlja Zavod.

SLOBODNE AKTIVNOSTI - Zatvorenici svakodnevno borave na otvorenome i za to su im na raspolaganju krug za šetnju, teren za košarku i natkrivena teretana. Zatvorenici ustaju u 6 sati i nakon doručka u 7 sati odlaze na posao, a oni koji ne rade mogu boraviti u krugu ili u dnevnom boravku sve do poslijepodnevnog odmora u sobama od 15 do 16 sati. U Zavodu su organizirane računalna sekcija, koja nema svoj prostor pa se njezini članovi okupljaju u blagovaonici, i povremeno rezbarska sekcija, kada ima interesenata, dok drugih sekcija nema. K tomu, zatvorenicima je na raspolaganju knjižnica, a tijekom zime mogu jednom tjedno gledati film.

Prema riječima zavodskog osoblja, pritvorenici najmanje sat dnevno borave na otvorenome, i to u krugu za šetnju s klupama i bez drugog sadržaja.

KUMUNIKACIJA I POSJETI - Prema izjavi ravnatelja, svi zatvorenici imaju pravo u povjerenju razgovarati s inspektorom, državnim ombudsmenom, predstavnikom nadležnoga suda te odvjetnikom, za što su osigurane posebne prostorije. Svi zatvorenici imaju pravo pisati pisma osobama izvan Zavoda po svome izboru te primati i upućivati podneske radi zaštite svojih prava i zakonom zaštićenih interesa, dok je pritvorenicima to pravo ograničeno na dobivanje prethodnog odobrenja od suda.

U Zavodu su postavljene izdvojene kutije za pritužbe u koje zatvorenici i pritvorenici mogu ubacivati anonimne prijave, a njihove ključeve ima ravnatelj. Sve pritužbe dostavljaju se ravnatelju, o čemu se vodi evidencija. Također, svi zatvorenici imaju pravo tražiti obavljanje razgovora s ravnateljem na temelju zamolbenog raporta.

Zatvorenici i pritvorenici svakodnevno mogu koristiti telefonske govornice, s tim što zatvorenici mogu birati samo sedam prethodno odobrenih telefonskih brojeva, dok pritvorenici mogu komunicirati samo s osobama koje je odobrio sud. Zatvorenicima nisu vremenski ograničeni telefonski razgovori, s tim što ih mogu obavljati u vremenu od 11 do 14 sati i od 15 do 17 sati.

Svi zatvorenici i pritvorenici imaju pravo svakodnevno primati pakete i pošiljke. Svi zatvorenici imaju pravo na posjete, i to u dane vikenda, dok pritvorenici primaju posjete utorkom i petkom od 8 do 14 sati, te srijedom i četvrtkom posjete odvjetnika.

Zatvorenici primaju posjete u manjoj prostoriji s dva stola i stolcima, a pritvorenici u prostoriji u kojoj su od posjetitelja razdvojeni staklenom pregradom, osim ako sud drukčije ne odredi.

Zatvorenici i pritvorenici imaju pravo i na intimne posjete, za što im je raspolaganju jedna soba s krevetom, WC-om i kupaonicom.

DOKUMENTACIJA - Matična knjiga i dosji zatvorenika i pritvorenika uredno se vode, ali se ne vodi uredno evidencija dokumenata u dosjeima.

Na temelju svega navedenoga a u svrhu poboljšanja uvjeta boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Bijeljina, Neovisno povjerenstvo daje sljedeće:

P R E P O R U K E

1. Potrebno je dodatno zaposliti medicinskog tehničara, kako bi se osigurala kvalitetnija medicinska zaštita zatvorenika i pritvorenika.
2. Potrebno je poboljšati uvjete boravka zatvorenika i pritvorenika u KPZ-u Bijeljina te u vezi s tim:
 - 2.1. ubrzati izgradnju novog zavoda koji će imati bolje uvjete za smještaj zatvorenika i pritvorenika;
 - 2.2. omogućiti pritvorenicima nesmetani pristup sanitarnom čvoru i vodi za piće u svako doba, sukladno članku 28. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09). U tom smislu, u svaku sobu Pritvorskog odjela treba uvesti sanitarne čvorove i tekuću vodu;
 - 2.3. u sobama Pritvorskog odjela treba uspostaviti alarmni sustav koji će pritvorenicima omogućiti da odmah kontaktiraju zavodske službenike, sukladno članku 18.2. točka c) Europskih zatvorskih pravila;
 - 2.4. KPZ Bijeljina treba provjeriti zadovoljavaju li sobe u kojima su smješteni zatvorenici i pritvorenici standarde smještaja propisane člankom 66. stavak 2. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10). Ako se nakon provjera utvrdi da sobe ne zadovoljavaju standarde smještaja, treba iznijeti pojedine krevete iz soba i na taj način povećati korisnu površinu;
 - 2.5. osigurati da sve sobe imaju dovoljno prirodne svjetlosti kako bi se zatvorenicima i pritvorenicima osiguralo čitanje pod prirodnim svjetlom u uobičajenim uvjetima, sukladno članku 27. stavak 2. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09);

- 2.6. u svim sobama postaviti dovoljan broj noćnih ormarića za svakog zatvorenika, sukladno članku 21. stavak 1. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09);
 - 2.7. u sobama instalirati po jedan TV prijamnik, sukladno članku 36. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09);
 - 2.8. zatvorenicima osigurati poseban prostor za sezonsku odjeću i naročito obuću, jer držanje odjeće i obuće u sobama čini ih neurednima i smanjuje korisnu površinu sobe;
 - 2.9. renovirati kupaonice i sanitarne čvorove;
 - 2.10. iako je higijena u sobama na zadovoljavajućoj razini, ipak liječnik ili drugi zdravstveni djelatnik jednom tjedno trebaju kontrolirati higijenu u sobama i o tome voditi evidenciju, sukladno članku 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09).
3. KPZ Bijeljina treba uspostaviti prijamni odjel, sukladno članku 136. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10), u kojemu će utvrđivati prijedlog tretmana zatvorenika, a što je nužni uvjet za postupak njihove resocijalizacije.
 4. Potrebno je u osobnim listovima zatvorenika uredno voditi evidencije dokumenata koji su u njima pohranjeni, sukladno Naputku o matičnim knjigama, dosjeu i načinu određivanja tretmana zatvorenika.
 5. Svim pritvorenicima treba omogućiti boravak na otvorenome u trajanju od najmanje tri sata dnevno, sukladno članku 84. stavak 2. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10). Također je potrebno poboljšati sadržaj kruga za šetnju pritvorenika, kako bi se kvalitetnije očuvalo njihovo psihofizičko zdravlje.
 6. KPZ Bijeljina treba osnivati sekcije i poticati zatvorenike da se u njih uključe kao dopunski oblik općeg i stručnog obrazovanja, sukladno članku 87. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10).
 7. U vezi s ishranom zatvorenika i pritvorenika:
 - 7.1. sukladno članku 40. stavak 5. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), uzorke hrane koja se priprema u KPZ-u Bijeljina treba čuvati u hladnjaku 72 sata, a ne 24 sata kao što je sada praksa;

7.2.sukladno članku 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije mjere pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 55/09), liječnik je obvezan najmanje jednom tjedno, a drugi zdravstveni djelatnik svaki dan, obilaziti kuhinju i provjeravati higijenske uvjete, način pripreme hrane, kakvoću namirnica i kaloričnu vrijednost hrane, kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji, te o tome voditi knjigu kontrole kuhinje.

8. Potrebno je proširiti i urediti prostoriju za posjet zatvorenicima i pritvorenicima kako bi mogli, sukladno članku 24.4. Europskih zatvorskih pravila, što kvalitetnije održavati i poboljšavati obiteljske odnose.
9. KPZ Bijeljina treba donijeti pravilnik o korištenju videonadzora, kojim će jasno propisati postupak pristupa serveru i pregledanje snimaka s nadzornih kamera, kao i jasno propisati koje su osobe ovlaštene za te radnje.

Nakon detaljnog obilaska i pregleda opći je zaključak Neovisnog povjerenstva da Kazneno-popravni zavod Bijeljina trenutačno nema odgovarajuće uvjete za boravak zatvorenika, a naročito pritvorenika. Budući da je u tijeku izgradnja novog zavoda, ulaganje u postojeće objekta je neekonomično te je potrebno intenzivirati aktivnosti izgradnje novih zavodskih objekata.

Odjeljak C. Suradnja s drugim institucijama Bosne i Hercegovine

Tijekom 2012. godine Neovisno povjerenstvo nastavilo je aktivnosti iz svojih nadležnosti i suradnju s institucijama koje imaju određeni utjecaj i dodirne točke u radu s Neovisnim povjerenstvom.

Predsjednik Neovisnog povjerenstva je S pomoćnikom ministra pravde Mustafom Bisićem pripremio određene inicijative za izmjene članka 48. ZIKS-a, koje se odnose na Neovisno povjerenstvo, a koje su na 20. sjednici Neovisnog povjerenstva jednoglasno usvojene i dostavljene Ministarstvu pravde BiH.

Prva zamjenica predsjednika Neovisnog povjerenstva Semiha Borovac je, po pozivu (broj: Oi-K-320/12 od 26. 9. 2012.), obavila razgovor/intervju (1. 10. 2012.) s predstavnicima Institucije ombudsmana za zaštitu ljudskih prava BiH vezano za zaštitu djece i mladih u sukobu sa zakonom.

Za predstavnicu u Radnoj skupini za izradu Prijedloga zakona o uspostavi nacionalnog preventivnog mehanizma u BiH određena je Semiha Borovac, prva zamjenica predsjednika, i za zamjenika predstavnice Predrag Crnogorac, drugi zamjenik predsjednika Neovisnog povjerenstva, o čemu je Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH pismeno obaviješteno.

Na poziv Ustavnoopravnog povjerenstva Zastupničkog doma i Ustavnoopravnog povjerenstva Doma naroda i Parlamentarne skupštine BiH, predsjednik Neovisnog povjerenstva sudjelovao je na stručnom savjetovanju: “Neovisna i regulatorna tijela u Bosni i Hercegovini”, održanom u Sarajevu 17. srpnja 2012., u organizaciji ustavnopravnih povjerenstava obaju domova Parlamentarne skupštine BiH i uz pomoć USAID-ovog Projekta PSP u BiH i Misije OEES-a u BiH - Odsjeka za parlamentarnu pomoć i monitoring.

Odjeljak D. Javnost rada

Sve sjednice Neovisnog povjerenstva popratili su zaposlenici Sektora za odnose s javnošću Tajništva Parlamentarne skupštine BiH, a predsjednik Neovisnog povjerenstva je, na zahtjev predstavnika medija u BiH, davao i usmene izjave vezane uz rad Neovisnog povjerenstva.

Prema članku 17. Poslovnika o radu Neovisnog povjerenstva, podaci i informacije koje se prikupe za vrijeme kontrole te sadržaj obavljenih razgovora s osobama lišenim slobode, kao i s drugim osobama koje mogu dati relevantne podatke, povjerljive su natavi te su sjednice Neovisnog povjerenstva bile zatvorene za javnost kada su razmatrane pojedine točke dnevnoga reda.

Odjeljak E. Administrativno-tehnička podrška u radu

Zajednička služba Tajništva Parlamentarne skupštine BiH, sukladno članku 24. Poslovnika, pružala je svu administrativno-tehničku i stručnu podršku u radu Neovisnog povjerenstva. Zajednička služba osigurala je potrebne uvjete za rad Neovisnog povjerenstva angažiranjem stručnog osoblja, ali i osiguravanjem materijalno-tehničkih i drugih uvjeta za nesmetani rad.

POGLAVLJE IV. EVIDENCIJA REALIZACIJE PREPORUKA ZA POBOLJŠANJE UVJETA BORAVKA ZATVORENIKA U KAZNENO-POPRAVNIM ZAVODIMA

Neovisno povjerenstvo je, sukladno *Zaključku 1. Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH usvojenom na 18. sjednici*, u vezi s usvajanjem Godišnjeg izvješća o radu Neovisnog povjerenstva (dopis broj: 02-50-6-16-18,6/12 od 19. 7. 2012.), uspostavilo **Evidenciju realizacije preporuka za poboljšanje uvjeta boravka zatvorenika u kazneno-popravnim zavodima**, kako bi pratilo realizaciju preporuka danih kazneno-popravnim zavodima nakon obavljenih posjeta. U vezi s tim je 4. 9. 2012. poslalo okružnicu kazneno-popravnim zavodima u BiH (broj: 05/6-50-13-241-25-8/12) kojom je zatražilo da redovito izvješćuju Neovisno povjerenstvo o provedenim preporukama koje se odnose na uočene nedostatke.

U 2011. godini Neovisno povjerenstvo posjetilo je ukupno pet kazneno-popravnih zavoda, i to:

- 1. Pritvorsku jedinicu na državnoj razini, zatvoreni tip, 14. 7. 2011.**
- 2. KPZ Kula, Istočno Sarajevo, poluotvoreni tip, 8. 9. 2011.**

3. KPZ Foča, zatvoreni tip, 23. 9. 2011.
4. KPZ Sarajevo, zatvoreni tip, 28. 10. 2011. i
5. KPZ Busovača, poluotvoreni tip, 29. 11. 2011.

i u prvoj polovici 2012. godine:

1. KPZ Mostar, poluotvoreni tip, 9. 3. 2012.
2. KPZ Trebinje, poluotvoreni tip, 12. 4. 2012.
3. KPZ Zenica, zatvoreni tip, 15. i .16 6. 2012.

Evidencija realizacije preporuka za poboljšanje uvjeta boravka zatvorenika u navedenim kazneno-popravnim zavodima sastavnim je dijelom ovoga Izvješća.

PRITVORSKA JEDINICA NA DRŽAVNOJ RAZINI

Povjerenstvo posjetilo 14. 7. 2011. godine.

Pismo poslano: 4. 9. 2012. godine.

Izvješće o realizaciji preporuka stiglo: 5. 3. 2012. godine.

PREPORUKE:

REALIZACIJA PREPORUKA:

<p>1. Poduzimanje žurnih mjera kako bi se pritvoreniku s invaliditetom osigurali osnovni uvjeti za život. U vezi s tim Ministarstvo pravde BiH treba žurno premjestiti pritvorenika u drugi zavod koji ima odgovarajući smještaj za invalidne osobe (KPZ Tunjice u Banjoj Luci). Ako Ministarstvo pravde BiH nije u mogućnosti pritvoreniku s invaliditetom osigurati novi odgovarajući smještaj, onda je potrebno objekt Pritvorske jedinice prilagoditi potrebama invalidnih osoba, što zahtijeva preuređivanje cjelokupnog objekta i ćelije.</p>	<p>U dijelu koji se odnosi na uvjete boravka pritvorenika s invaliditetom Z.B.-a, kao i nabavu dodatnih sredstava, uređaja i opreme koji će pomoći boljoj zdravstvenoj zaštiti pritvorenika, obavještavamo vas da je povodom toga postupljeno na sljedeći način: -U ćeliju je premješten bolnički krevet, čiji se položaj mogao prilagoditi potrebama pritvorenika, također smo uz krevet nabavili ortopedske dodatke, koji su omogućavali da se pritvorenik sam prebacuje s kreveta na kolica, odnosno da mijenja položaj. -Tuš je adaptiran, nabavljeno je elastično crijevo, čime je pritvoreniku omogućeno da se samostalno brine o higijeni; Izmijenjeni su svi lijekovi i nabavljeni najsuvremeniji za njegov status. Navedene su aktivnosti obustavljene iz razloga što je, prema Rješenju Suda BiH, broj: S1 1 K003472 11 KRŽ 2 (X-KR-08/549) od 25. 10. 2011., za ovu osobu ukinut pritvor (preporuke 1. i 2.).</p>
<p>2. Ulaganje dodatnih sredstava u ambulantu i nabavu uređaja i opreme koji će pomoći u boljoj</p>	

<p>zdravstvenoj zaštiti pritvorenika. Kao prioritet se ističe nabava medicinske opreme potrebne za nesmetano liječenje i normalan život pritvorenika koji imaju teže zdravstvene probleme. Osim toga, za invalidnog pritvorenika potrebno je nabaviti i antidekubitalni dušek, jastuk za sjedenje, impregniranu plahu, urinarne katetere i vrećice te kolica.</p>	
<p>3. Lijekove s psihoaktivnim tvarima u ambulanti osigurati od krađe i zlouporabe, i to tako što ih treba čuvati u čeličnoj kasi koja se zaključava preko noći. Potrebno je opskrbiti Pritvorsku jedinicu testovima za detekciju psihoaktivnih tvari u tjelesnim tekućinama, a testiranje provoditi prema verificiranim protokolima. Osim toga, potrebno je uspostaviti procedure za prijam ovisnika, iako se oni trenutačno ne nalaze u pritvoru, te osigurati mogućnost povjerljivog savjetovanja s psihologom.</p>	<p>Lijekovi s psihoaktivnim tvarima u ambulanti Pritvorske jedinice osigurani su od krađe i zlouporabe, te se čuvaju u metalnoj kasi koja ima tajnu šifru, stalno je zaključana i pod nadzorom. Pritvorska jedinica opkrbljena je testovima za detekciju psihoaktivnih tvari u tjelesnim tekućinama, a testiranje provodi prema verificiranim protokolima. U dijelu preporuke koji se odnosi na uspostavu procedura za prijam ovisnika, zdravstvena služba Pritvorske jedinice dostavila je Ministarstvu pravde BiH, kao resorno nadležnom ministarstvu, prijedlog za izradbu Pravilnika o nabavi, evidenciji, pohranjivanju, uporabi i kontroli opojnih lijekova za potrebe Pritvorske jedinice. Kako Pritvorska jedinica, u okviru pružanja medicinskih usluga, nema psihologa, postignut je dogovor s nevladinom organizacijom "Viktorija" da joj se dva puta mjesečno stavi na raspolaganje diplomirani psiholog. Time se zaokružuje pružanje medicinskih usluga ovoga vida za potrebe pritvorenih osoba u Pritvorskoj jedinici na državnoj razini.</p>
<p>4. Postaviti posebno izdvojenu kutiju za pritužbe na rad osoblja Pritvorske jedinice, a koja treba biti lako dostupna pritvorenicima za ubacivanje anonimnih prijava.</p>	<p>Postavljen je posebni izdvojeni sandučić za pritužbe i pohvale na rad osoblja Pritvorske jedinice i lako je dostupan pritvorenicima za davanje anonimnih izvjava.</p>
<p>5. Liječnik Pritvorske jedinice ili druga stručna osoba treba voditi kontrolnu knjigu hrane. Naime, hrana za pritvorenike u Pritvorskoj jedinici priprema se</p>	<p>Postupajući prema vašoj preporuci, izvješćujemo vas da je dana 4. 2. 2012. zaključen Ugovor o nabavi hrane za potrebe pritvorenika u Pritvorskoj jedinici između Ministarstva pravde BiH i KPZ-a Istočno</p>

<p>u KPZ-u Kula, odakle se prevozi do Pritvorske jedinice. Na taj način liječnik ili stručna osoba Pritvorske jedinice ne može kontrolirati kvalitetu, količinu hrane i higijenske uvjete za njezinu pripremu. S obzirom na to da u Pritvorskoj jedinici nema uvjeta za pripremu hrane, liječnik ili stručna osoba Pritvorske jedinice treba redovito kontrolirati hranu koja se priprema u KPZ-u Kula, a hrana+u treba prevoziti pod njegovim nadzorom, o čemu će voditi svoju kontrolnu knjigu.</p>	<p>Sarajevo. Ugovorom je uređen postupak pripreme, kvalitete i kvantiteta obroka, poštivanje sigurnosnih sanitetsko-higijenskih mjera, vođenja svih potrebnih evidencija, kao i postupak probanja odnosno zadržavanja uzoraka, sukladno provedbenim propisima kojima se uređuje to područje. Ovlašteni zavodski službenici Pritvorske jedinice prevoze obroke u izvornim kutijama. Navedenim su procedurama u cijelosti regulirane sigurnosno-higijensko-sanitarne mjere, kao i čuvanje odnosno evidencija hrane za potrebe pritvorenika u Pritvorskoj jedinici.</p>
<p>6. Zapečatiti sobu u kojoj se nalazi serverske kamere odnosno pohranjene snimke videonadzora, tj. osigurati je tako da se ukloni moguća zlouporaba videozapisa.</p>	<p>Zapečaćena je soba u kojoj se nalaze serverske kamere, odnosno pohranjene snimke videonadzora, čime je uklonjena mogućnost zlouporabe videozapisa. Kako se u toj sobi nalazi i druga aparatura kojom se omogućava nesmetan rad Pritvorske jedinice, Uprava Pritvorske jedinice posebnom je Naredbom broj: SL-475/11 od 4. 10. 2011. uredila mogući i opravdani postupak ulaska u tu sobu.</p>
<p>7. Osigurati zajedničke prostorije za objedovanje, što će pridonijeti poboljšanju higijenskih uvjeta u ćelijama.</p>	<p>Postupajući prema preporuci kojom se zahtijeva osiguranje zajedničkih prostorija za objedovanje pritvorenika, obavještavamo vas da je po njoj nemoguće postupiti, zbog nedvoljnog prostornog kapaciteta u Pritvorskoj jedinici na državnom razini.</p>
<p>8. Provesti zdravstvenu zaštitu pritvorenika sukladno odredbama ZIKS-a koje se odnose na zdravstvenu zaštitu pritvorenika. S obzirom na to da je objekt Pritvorske jedinice privremenog karaktera, Vijeće ministara BiH i Ministarstvo pravde BiH trebaju ubrzati aktivnosti na izgradnji objekta državnog zatvora.</p>	

Povjerenstvo je posjetilo 8. 9. 2011. godine.
Pismo poslano: 4. 9. 2012. godine.
Izvjешće o realizaciji preporuka stiglo: 18. 12. 2012. godine.
PREPORUKE:

<p>1. Potrebno je što prije poduzeti aktivnosti na popuni radnog mjesta liječnika u zavodskoj ambulanti te ubrzati aktivnosti na izgradnji stacionara, kako bi zatvorenici i pritvorenici imali odgovarajuću zdravstvenu zaštitu.</p>	<p>Obavješćavamo vas da smo polovicom listopada 2012. godine popunili radno mjesto liječnika u zavodskoj ambulanti. Uz ambulantu je smješten stacionar, kako bi zatvorenici i pritvorenici imali odgovarajuću zdravstvenu zaštitu.</p>
<p>2. Iako je higijena u sobama u kojima su smješteni zatvorenici i osuđenici zadovoljavajuća, ipak je potrebno poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se kontrola higijene obavljala i evidentirala sukladno članku 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera – pročišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH”, broj 55/09).</p>	<p>Redovito se kontrolira higijena u sobama, i to od obavljaju odgovarajući djelatnici Službe tretmana. Nakon što se obavi kontrola, evidentira se kod Službe tretmana. U slučaju da osuđenici uredno ne održavaju higijenu u sobama, pokreće se disciplinski postupak zbog nepoštivanja odredaba Pravilnika o kućnom redu ustanova za izdržavanje kaznenih sankcija, mjere pritvora ili drugih mjera.</p>
<p>3. Potrebno je poboljšati uvjete boravka u samicama te poduzeti odgovarajuće mjere da se u njima osigura dovoljna količina dnevnog svjetla i svježeg zraka, sukladno čl. 39. i 40. stavak 1. Pravilnika o odjeći i obući, prehrani, disciplinskom postupku, uvjetima i načinu izdržavanja disciplinske kazne upućivanja u samicu i mjere usamljenja pritvorenika i zatvorenika u zavodu za izvršenje kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera BiH (“Službeni glasnik BiH”, broj 20/05).</p>	<p>U prostorijama samica osigurana je dovoljna količina svjetlosti i svježeg zraka, tako da su poboljšani uvjeti za boravak u njima.</p>
<p>4. Potrebno je, sukladno s mogućnostima, izgraditi natkriveni dio prostora za šetnju zatvorenika i pritvorenika kako bi im se omogućio boravak na otvorenome za vrijeme kišnih dana, s ciljem dosljednog poštivanja prava na šetnju iz članka 53. stavak 1.</p>	<p>Nismo bili u mogućnosti izgraditi natkriveni dio prostora za šetnju zatvorenika i pritvorenika, s obzirom na to da on odgovara predviđenoj namjeni, a čl. 53. stavak 1. nije predviđeno da prostor za kretanje „na otvorenome“ mora biti natkriven. Ustanova omogućava najmanje dva sata dnevno boravka na otvorenome.</p>

<p>Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili drugih mjera – pročišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH”, broj 55/09).</p>	
<p>5. Potrebno je, s ciljem poboljšanja higijenskih uvjeta i ukupnih uvjeta boravka u Zavodu, sanirati i renovirati pojedine dijelove krovne konstrukcije na određenim objektima koji to zahtijevaju i renovirati mokre čvorove.</p>	<p>U preporukama iz vašeg izvješća nije precizirano koje je dijelove krovne konstrukcije nužno renovirati. Što se tiče mokrih čvorova, napominjemo da svaka soba u kojoj borave pritvorenici iz Suda BiH posjeduje kupaonicu s mokrim čvorom.</p>
<p>6. Potrebno je poduzeti potrebne mjere s ciljem da se izgradnjom objekta Tržnog centra “Tempo” ne naruši sigurnost KPZ-a Kula, svrha mjere pritvora i ljudska prava pritvorenika.</p>	<p>U sigurnosnom je smislu postignuto poboljšanje postavljanjem nove ograde između KPZ-a Istočno Sarajevo i Tržnog centra “Tempo“. Prostor je pod nadzorom naoružane policije.</p>

KPZ FOČA

Povjerenstvo posjetilo: 23. 9. 2011. godine.

Pismo poslano: 4. 9. 2012. godine.

Izvješće o realizaciji preporuka stiglo: 27. 9. 2012. godine.

PREPORUKE:

<p>1. Potrebno je što prije stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti, kako bi zatvorenici imali bolju zdravstvenu zaštitu. Također je potrebno, sukladno mogućnostima, što ranije obavljati potrebne specijalističke preglede zatvorenika u slučajevima kada to naloži zavodski liječnik.</p>	<p>Što se tiče angažiranja zavodskog liječnika na neodređeno radno vrijeme, izvješćujemo vas da je ova ustanova dana 13. 2. 2012. aktom ravnatelja KPZ-a Foča, broj: 01-96/12, raspisala javni natječaj za popunu upražnjenog radnog mjesta pomoćnika ravnatelja za zdravstvenu službu - zavodski liječnik u KPZ-u Foča. Nakon provođenja postupka izbora u stalni radni odnos primljena je osoba počela raditi dana 9. 4. 2012. godine. Međutim, nakon samo mjesec dana rada u Ustanovi imenovana osoba je na osobni zahtjev dana 9. 5. 2012. raskinula radni odnos, pravdajući se razlogom privatne naravi. Osuđenim osobama se tijekom izdržavanja kazne zatvora svakodnevno osigurava primarna zdravstvena zaštita. Svaku osuđenu osobu u bilo koje doba dana može pregledati zavodski liječnik. Zavodski liječnik upućuje</p>
---	--

	<p>osuđene osobe na specijalističke preglede i odlučuje o žurnosti specijalističkog pregleda, a preglede odobrava ravnatelj Ustanove. Većina specijalističkih pregleda mora se unaprijed zakazivati, što ovisi o samome pregledu te ordinirajućem liječniku specijalistu. Liječnici specijalisti, u pravilu, jednom tjedno ordiniraju u našoj ustanovi kada pregledaju osuđene osobe ili se osoba vodi u prostorije specijalističkih ordinacija u KBC-u Foča. Napominjemo, vodstvo ove ustanove uložilo je dodane napore glede poboljšavanja suradnje s KBC-om Foča, čime je znatno skraćeno vrijeme zakazivanja specijalističkih pregleda. Trenutačno to vrijeme, od preporuke do obavljanja pregleda, iznosi 7-15 dana, ovisno o vrsti pregleda i stupnju žurnosti konkretnog slučaja.</p>
<p>2. Potrebno je nabaviti novu opremu za stomatološku ordinaciju, a posebice stomatološku stolicu, jer je trenutačno u uporabi stolica starije proizvodnje i tehnički zastarjela.</p>	<p>Što se tiče nabave novije opreme za stomatološku ordinaciju u KPZ-u Foča, izvješćujemo vas da ova ustanova raspolaže skromnim i strogo planiranim materijalno-financijskim sredstvima, što uvelike limitira nabavu novije i suvremenije opreme. Nadamo se da ćemo ovo pitanje riješiti u idućem razdoblju, uz pomoć nadležnog ministarstva, budući da smo to našim zahtjevom broj: 03-240-139/12 od 6. 6. 2012. već zatražili. Tim aktom, osim nabave suvremenije stomatološke stolice, za unapređenje ovog oblika zdravstvene zaštite, zahtijevali smo i nabavu aparata za snimanje zuba. Sadašnje potrebe za ozbiljnijim stomatološkim zahtjevima rješavamo u suradnji s Domom zdravlja Foča i specijalistima KBC-a Foča, te Stomatološkim fakultetom u Foči.</p>
<p>3. Iako je higijena u sobama u kojima su smješteni zatvorenici koje je osudio Sud BiH zadovoljavajuća, potrebno je provoditi redovitu higijensku kontrolu soba i o tome voditi kontrolnu knjigu higijenskih pregleda, kako je to predviđeno člankom 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora ili</p>	<p>Što se tiče preporuke glede vođenja evidencije o obilascima prostorija u kojima borave osuđenici, sami ste se uvjerali tijekom posjeta KPZ-u da su obilasci prostorija redoviti, ali da nije bila ažurirana evidencija. Ovom prilikom vas izvješćujemo da je predmetna evidencija potpuno ustrojena sukladno članku 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjere pritvora i drugih mjera -</p>

<p>drugih mjera – pročišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH”, broj: 55/09).</p>	<p>pročišćeni tekst („Sl. glasnik BiH“, broj 55/09), te da obilazke tih prostorija evidentiraju djelatnici Zdravstvene službe, kao i da se uredno evidentira zatečeno stanje u tim prostorijama.</p>
<p>4. Potrebno je, sukladno mogućnostima, poboljšati uvjete boravka zatvorenika u pojedinim sobama. Treba promijeniti stolariju na prozorima, jer se stječe dojam da ona ne pruža dovoljnu zaštitu od vanjskih klimatskih utjecaja. Također je potrebno pronaći odgovarajući prostor u kojemu će zatvorenici odlagati svoju odjeću, jer ona sada visi na zidovima, što stvara osjećaj prenapučenosti i neurednosti.</p>	<p>Što se tiče poboljšanja uvjeta boravka osuđenih osoba, a što se odnosi na zaštitu od vanjskih klimatskih utjecaja, izvješćujemo vas da smo u prosincu 2011. godine zamijenili i popravili oštećene prozorske otvore u svim kolektivima, te je na taj način došlo do poboljšanja općih uvjeta smještaja osuđenika. Također smo, za potrebe kolektiva, tamo gdje je to nedostajalo, izradili određeni broj ormarića za smještaj osuđeničke opreme, dok smo višak te opreme odložili u poseban magacin sve da njenog ponovnog korištenja, ovisno o vremenskim uvjetima i godišnjem dobu (zimski i ljetni odjeća).</p>
<p>5. Potrebno je natkriti jedan dio kruga za šetnju, kako bi se zatvorenicima omogućila šetnja na otvorenome i u slučaju padalina.</p>	<p>Što se tiče ove preporuke, možemo konstatirati da će njena realizacija uslijediti kao i za preporuku br. 2, uz pomoć i u suradnji s nadležnim ministarstvom, jer to zahtijeva određena materijalno-financijska ulaganja.</p>
<p>6. Članovi Neovisnog povjerenstva smatraju opravdanim pritužbe pojedinih zatvorenika da su udaljeni od mjesta svoga prebivališta, čime su izravno ugrožena njihova prava na posjete. Na ovaj način su ti zatvorenici diskriminirani u odnosu na druge koje članovi obitelji mogu mnogo češće posjećivati i uz znatno manje financijskih sredstava. U vezi s tim, predlažemo da Sud BiH u budućim slučajevima prilikom upućivanja osuđenika na izdržavanje kazne zatvora, a prije nego što se izgradi objekt Zatvora BiH, uzme u obzir i mjesto prebivališta osuđenika. Preporučujemo ravnatelju KPZ-a Foča da predloži premještaj tih zatvorenika, jer bi se ovim osobama tako omogućilo da, i pored toga što</p>	<p>Što se tiče preporuke vezane uz upućivanje osuđenika u ustanove bliže mjestu prebivališta, ističem da Sud BiH i dalje upućuje osuđenike sukladno Pravilniku o kriterijima za upućivanje osuđenika na izdržavanje kazne zatvora („Sl. glasnik RS“, broj 34/11), uopće ne cijeneći ovu vašu preporuku, dok je Uprava KPZ-a Foča u svim dosadašnjim slučajevima zahtijevala za premještaj dala pozitivno mišljenje i inicirala prijedlog premještaja u ustanove bliže mjestima prebivališta osuđenika.</p>

<p>su većinom osuđene na dugogodišnje kazne zatvora, ostanu u što boljem kontaktu sa svojom obitelji, što će pridonijeti i učinkovitijoj realizaciji tretmana.</p>	
--	--

KPZ SARAJEVO

Povjerenstvo je posjetilo: 28. 10. 2011. godine.

Pismo poslano: 4. 9. 2012. godine.

Izvešće o realizaciji preporuka stiglo: 12. 12. 2012. godine.

PREPORUKE:

<p>1. Glavna zgrada KPZ-a Sarajevo, u kojoj je smješten Pritvorski odjel s manjim brojem zatvorenika, prilično je nefunkcionalna jer Zavod koristi samo dio zgrade, i to prizemlje i tri kata: treći, četvrti i peti, što ga čini neperspektivnim. Na taj su način pojedini dijelovi Zavoda, i to sobe u kojima su smješteni pritvorenici, fizički odvojeni od drugih dijelova (prostorije za posjete, kruga za šetnju, kuhinje) i spojeni alternativnim i priručnim prilazima. Iz tih se razloga preporučuje da Federalno ministarstvo pravde poduzme odgovarajuće mjere kako bi se i ostali dijelovi zgrade, i to prvi i drugi kat, a koje trenutačno koristi Sud, dali na korištenje KPZ-u Sarajevo, te zaštitio objekt Zavoda od nadogradnje sporne garaže u susjedstvu. Na taj način objekt KPZ-a Sarajevo činio bi jednu funkcionalnu i prirodnu cjelinu, čime bi se znatno poboljšali uvjeti boravka zatvorenika. Osim toga, prostorije Suda na prvom i drugom katu okrenute su prema krugu za šetnju Zavoda, tako da sve osobe koje se nalaze ili zateknu u tim sobama mogu gledati pritvorenike za vrijeme šetnje, što predstavlja ne samo sigurnosni problem, nego može ugroziti i temeljna ljudska prava pritvorenika, jer mogu biti</p>	<p>S ciljem poboljšanja životnih uvjeta, osposobljeni su novi prostori na trećem katu Zavoda, točnije izmjestili smo spavaonice u kojima će boraviti osobe u vrijeme predviđeno kućnim redom, a dnevne aktivnosti provodit će u dnevnom boravku. Usporedo s tom aktivnošću, poduzimat će se potrebne mjere s ciljem što kraćeg boravka osuđenih osoba u ovom zavodu i izmiještanja u uvjetnije prostore u odjelima Igman i Ustikolina.</p>
--	--

<p>izloženi poruzi i vrijeđanju od drugih osoba.</p>	
<p>2. Potrebno je što prije završiti započete radove na rekonstrukciji vodovodne i kanalizacijske mreže i kupaonica u Privorskom odjelu. Naime, ti radovi su djelomice završeni na petom katu, tako da su sobe u tome dijelu u mnogo boljem stanju od soba u ostalim dijelovima Zavoda. Međutim, veliki problem u svim sobama su kupaonice koje nemaju toplu vodu, tako da osobnu higijenu održavaju u jednoj zajedničkoj kupaonici u kojoj se imaju pravo kupati dva puta tjedno. I tu zajedničku kupaonicu potrebno je renovirati, a posebice fizički odvojiti tri tuš-kabine, koje se trenutačno tamo nalaze, kako bi se osigurala minimalna intima zatvorenika. Na taj način pritvorenicima svakodnevno nije osigurana dovoljna količina tople vode za održavanje osobne higijene - članak 24. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjera pritvora ili drugih mjera BiH - niti im je omogućeno kupanje najmanje jednom dnevno - članak 25. stavak 3. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjera pritvora ili drugih mjera BiH („Sl. glasnik BiH“, broj 55/09).</p>	<p>Započete radove na rekonstrukciji vodovodne i kanalizacijske mreže je izvođač radova završio, a u idućem razdoblju provodit će se aktivnosti na pronalaženju materijalno-tehničkih sredstava i osiguranju nastavka radova na rekonstrukciji mreže, te pokušati otkloniti uočene nedostatke kao što su zatvaranje tuš-kabina i dr.</p>
<p>3. Smještajni uvjeti u Pritvorskom odjelu KPZ-a Sarajevo prilično su loši, iako se, prema izjavi ravnatelja, planiraju radovi na stvaranju boljih uvjeta (renoviranje). Sobe Pritvorskog odjela su zadovoljavajuće veličine za broj pritvorenika koji se u njima nalazi. Međutim, Zavod nema nikakve prateće sadržaje koji bi pritvorenicima omogućili obavljanje različitih svrhovitih</p>	<p>U idućem razdoblju uz određena financijska ulaganja bit će obavljena određena adaptacija prostora, te će prostori, koji su bili manje iskorišteni, biti stavljeni u funkciju i time dobiti prostor za zajedničke aktivnosti, što bi omogućilo duži boravaka zatvorenika izvan svojih soba, u kojima su do sada boravili najveći dio dana.</p>

aktivnosti izvan svojih soba. Pritvorenici imaju na raspolaganju samo sat vremena za šetnju na otvorenome, a preostala 23 sata dnevno provode u svojim sobama, u kojima čak i objeduju. Na taj način sobe prestaju biti samo spavaonice, nego postaju i prostorije za dnevni boravak i objedovanje pa su, po svojoj kvadraturi, neodgovarajuće za pritvorenike koji se u njima nalaze. Iz tih razloga Federalno ministarstvo pravde i KPZ Sarajevo trebaju poduzeti potrebne mjere s ciljem poboljšanja infrastrukture Zavoda, odnosno izgradnje pratećih sadržaja koji će omogućiti pritvorenicima boravak razumnoga dijela dana izvan svojih soba te njihovu uključenost u različite svrsishodne aktivnosti. S tim ciljem potrebno je osigurati pritvorenicima šetnju na otvorenome u trajanju od najmanje dva sata, te osigurati prostorije u objektu Zavoda u kojima će se baviti sportskim i drugim društvenim aktivnostima (prostorija za dnevni boravak, teretana, čitaonica, stolni tenis i sl.). Potrebno je osigurati odgovarajući krug za šetnju s natkrivenim dijelom, čime bi se zatvorenicima omogućio boravak na otvorenome i u slučaju loših vremenskih uvjeta. S obzirom na to da Zavod raspolaže ograničenim prostorom, ti ciljevi mogu se postići na dva načina, i to: smanjivanjem broja zatvorenika ili proširivanjem kapaciteta Zavoda.

4. Potrebno je poboljšati uvjete boravka zatvorenika koji se nalaze u glavnoj zgradi. Naime, ti su zatvorenici većinom smješteni u prizemlju u dvjema spavaonicama koje su prenapučene, uslijed čega je i slaba ventilacija i dnevno svjetlo. Iz tog razloga potrebno je žurno smanjiti broj zatvorenika koji se u

<p>njima nalaze. Ovo je posebice bitno jer ti zatvorenici imaju dobre ostale uvjete, zato što imaju na raspolaganju veliku prostoriju dnevnog boravka s pratećim sadržajima i potpuno renoviranu i urednu kupaonicu i sanitarni čvor.</p>	
<p>5. Potrebno je formirati posebni odjel zatvorenica i pritvorenica koje će biti fizički odvojen od odjela zatvorenika i pritvorenika, te u njemu zaposliti dovoljan broj žena kao zavodsko osoblje.</p>	
<p>6. Potrebno je poboljšati i zdravstvenu zaštitu zatvorenika, pa s tim ciljem stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti i nabaviti nedostajuću medicinsku opremu (minilaboratorij, EKG, uređaji za reanimaciju). Također je potrebno završiti započete radove na izgradnji bolesničke sobe.</p>	<p>Zbog kadrovske nepopunjenosti u Sektoru za zdravstvenu zaštitu, stalnim angažiranjem liječnika u zavodskoj ambulanti nije bilo moguće nabaviti tehničku opremu, kao ni realizirati bolji oblik zdravstvene zaštite. U idućem razdoblju potrebno je pribaviti suglasnost Vlade za popunu upražnjenih radnih mjesta u tome sektoru i time, uz stručne preporuke, rad zdravstvene službe podići na veću razinu.</p>
<p>7. Iako je higijena u sobama u kojima su smješteni zatvorenici zadovoljavajuća, ipak je potrebno redovito kontrolirati higijenu u sobama i o tome voditi kontrolnu knjigu higijenskih pregleda, kako je to predviđeno člankom 32. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjera pritvora ili drugih mjera BiH - pročišćeni tekst ("Sl. glasnik BiH", broj 55/09).</p>	
<p>8. Zdravstveni djelnik treba redovito obilaziti kuhinju i provjeravati higijenske uvjete, način pripreme hrane, kaokvoću namirnica i kaloričnu vrijednost hrane, kao i zdravstveno stanje osoba koje rade u kuhinji, kako je to predviđeno člankom 45. Pravilnika o kućnom redu u ustanovama za izdržavanje kaznene sankcije, mjera pritvora ili drugih mjera BiH ("Službeni</p>	<p>Otklonjeni su nedostaci glede kontrole prehrambenih namirnica i provjera higijenskih uvjeta. Ažurirana je evidencija obilazaka i kontrole, a sve osobe koje se radno angažiraju na pripremi obroka podvrgnute su sanitarnoj kontroli.</p>

glasnik BiH”, broj 55/09).	
9. Potrebno je preispitati i potrebu za nadzornim kamerama u sobi za posjete, a osobito stoga što su pritvorenici i njihovi posjetitelji i fizički odvojeni za vrijeme posjeta.	

KPZ BUSOVAČA

Povjerenstvo posjetilo: 29. 11. 2011. godine.

Pismo poslano: 4. 9. 2012. godine.

Izvješće o realizaciji prepruka stiglo: 13. 9. 2012. godine.

PREPORUKE:

1. Poboljšati zdravstvenu zaštitu te s tim ciljem stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti, kao i dodatno zdravstveno osoblje. Također je potrebno organizirati zdravstvenu zaštitu zatvorenika u zavodskoj ambulanti tijekom 24 sata dnevno, što uključuje i dostupnost psihijatra, s obzirom na brojno stanje zatvorenika i pritvorenika. S tim ciljem potreban je dodatni angažman Federalnog ministarstva pravde kako bi se osigurala potrebna novčana sredstva za zapošljavanje navedenih osoba.	Ovaj zaključak nije realiziran zbog nedostatka novčanih sredstava.
2. Žurno staviti u funkciju novi Paviljon broj 3 kako bi se omogućilo povećanje kapaciteta Zavoda, čime se rješava problem prekobrojnosti, kao i problem vraćanja osuđenika koji se upućuju u ovaj zavod. S tim ciljem Federalno ministarstvo pravde treba uložiti dodatne napore kako bi se zaposlilo zavodsko osoblje potrebno za normalno funkcioniranje novog paviljona, kao i Zavoda u cjelini, a posebice žurno primiti najmanje jednog odgajatelja.	Ovaj zaključak nije realiziran zbog nedostatka novčanih sredstava. Nije odobreno novo zapošljavanje potrebnog zatvorskog osoblja (najmanje 15 stražara i jednog odgajatelja) te odgovarajuća sredstva za materijalne troškove.

<p>3. Intenzivirati radove na izgradnji Prijamnog odjela Zavoda, koje je potrebno prilikom prijama novih zatvorenika.</p>	<p>Ovaj zaključak nije realiziran zbog nedostatka novčanih sredstava.</p>
<p>4. Formirati radnu jedinicu unutar Zavoda u kojoj bi zatvorenici bili radno angažirani, s obzirom na sadašnje ograničene mogućnosti Zavoda da radno angažira zatvorenike, što je bitan činitelj njihova preodgoja i resocijalizacije. Preporučuje se i proširenje Zavoda na susjedne objekte bivše vojarne, koji sada propadaju, a koji se mogu preurediti za radni angažman zatvorenika (bravarske i druge radionice, poljoprivredne objekte – uzgoj peradi i sl.).</p>	<p>Nije realiziran zbog nedostatka novčanih sredstava i potrebnih kadrova.</p>
<p>5. Poboljšati kvalitetu slobodnog vremena koje koriste zatvorenici, te u vezi s tim organizirati različite sekcije, edukacije, priredbe i slično, što je također bitan činitelj njihova preodgoja i resocijalizacije.</p>	<p>Ova je preporuka djelomice realizirana. Formirane su informatička i sportske sekcije, te teretana i knjižnica.</p>
<p>6. Produljiti vrijeme boravka pritvorenika na otvorenome sukladno mogućnostima, odnosno omogućiti im boravak na otvorenome u trajanju od najmanje dva sata dnevno.</p>	<p>Ova je preporuka uglavnom omogućena, osim u slučajevima kada je pritvor prenapučen.</p>
<p>7. U suradnji s psihijatrom certificiranim za bolesti ovisnosti, izraditi plan liječenja i resocijalizacije zatvorenika i pritvorenika ovisnika po kojemu će zavodsko osoblje postupati. Tim planom potrebno je metadon kao lijek učiniti dostupnim zatvorenicima i pritvorenicima u Zavodu na stručan način, kako bi se izbjegle moguće zlouporabe.</p>	<p>Trenutačno smo u pregovorima s Kantonalnim zavodom za borbu protiv ovisnosti Zenica u vezi s rješavanjem ove problematike.</p>

Povjerenstvo posjetilo: 9. 3. 2012. godine.

Pismo poslano: 4. 9. 2012. godine.

Izvešće o realizaciji preporuka stiglo: 29. 9. 2012. godine.

PREPORUKE:

<p>1. Obavljenim pregledom utvrđeno je da KPZ Mostar raspolaže ograničenim prostorom, uslijed čega zatvorenici imaju ograničene mogućnosti kvalitetnog korištenja slobodnog vremena. Naime, zatvorenici imaju na raspolaganju samo manji krug za šetnju bez ikakvih sportskih sadržaja, te manju teretanu i knjižnicu. Iz tih razloga potrebno je ubrzati aktivnosti na izgradnji novog objekta Zavoda (lokacija Rodoč) koji će imati više prostora, čime će se poboljšati kvaliteta i raznovrsnost slobodnih aktivnosti koje će biti na raspolaganju zatvorenicima</p>	<p>Uprava KPZPT-a Mostar ulaže maksimalne napore kako bi novi Zavod u Mostaru bio izgrađen u što je moguće kraćem vremenu i neprekidno redovito kontaktira po tom pitanju s resornim ministarstvima, a najviše Federalnim ministarstvom pravde, kao i Federalnim ministarstvom financija, koja su i najmjerodavnija za pružanje potrebne logistike u izgradnji novog objekta. U interesu postojeće uprave KPZPT-a Mostar je, kao i drugih subjekata u gradu Mostaru i šire, preseljenje novog KPZ-a na novu, mnogo veću lokaciju koja bi svojim raspoloživim prostorom svakako udovoljavala svim mogućim kriterijima za kvalitetan kazнено-popravni zavod.</p>
<p>2. Potrebno je poboljšati uvjete boravka u pojedinim sobama te iznijeti krevete koji se ne koriste, a sobe čine prenapučenima, te sanirati oštećene dijelove zidova. Također, Uprava Zavoda treba dostaviti informaciju o kvadraturi svake sobe i broju zatvorenika koji su u njima smješteni, a vezano uz konkretne pritužbe o prenapučenosti pojedinih soba u kojima su smješteni osuđenici.</p>	<p>KPZPT Mostar već odavno ima precizno ustrojen i izrađen Plan i program smještaja svih osuđenih i pritvorenih osoba u ustanovi, u kojem je točno naznačena kvadratura svake sobe odnosno prostorije u kojoj borave osuđene odnosno pritvorene osobe. U svakoj prostoriji naznačena je optimalna odnosno maksimalna popunjenost, tj. broj instaliranih kreveta. Službeno osoblje KPZPT-a Mostar u svome djelovanju ulaže napore da svaki osuđenik ima zakonski predviđenu kvadraturu, tj. 4 m prostora ili 10 m zraka po jednoj osobi i smatramo da tu nema nikakvih nepravilnosti.</p>
<p>3. Potrebno je poboljšati zdravstvenu zaštitu te s tim ciljem stalno angažirati liječnika u zavodskoj ambulanti, kao i dodatno zdravstveno osoblje, te smanjiti vrijeme čekanja na specijalističke preglede. Također je potrebno organizirati zdravstvenu zaštitu zatvorenika u zavodskoj ambulanti tijekom 24 sata dnevno. S tim</p>	<p>U vašoj preporuci pod brojem 3 navodite da je potreban dodatni angažman Federalnog ministarstva pravde radi osiguranja potrebnih novčanih sredstava za zapošljavanje novih djelatnika u zavodskoj zdravstvenoj službi. Apsolutno se slažemo s vašom preporukom, uz navođenje činjenice da je Zavod u tri navrata posredstvom Agencije za državnu službu raspisivao natječaj za zapošljavanje stalnog liječnika, koji bi ujedno obavljao i</p>

<p>ciljem potreban je dodatni angažman Federalnog ministarstva pravde radi osiguranja potrebnih novčanih sredstava za zapošljavanje navedenih osoba. Potrebno je uvesti ogovarajuću terapiju za zatvorenike s <i>bolešću ovisnosti</i> i što prije zaustaviti praksu podjele lijekova zatvorenicima u noćnim satima posredstvom zatvorskih čuvara.</p>	<p>dužnost pomoćnika ravnatelja KPZPT-a Mostar za zdravstvene poslove. Nažalost, nitko se nije niti javio na natječaje. Smatramo da zdravstvenu službu Zavoda treba popuniti najmanje dvojicom medicinskih tehničara.</p>
<p>4. Potrebno je i formirati dodatne radne jedinice u Zavodu u kojima bi osuđenici bili radno angažirani, s obzirom na sadašnje ograničene mogućnosti Zavoda da radno angažira zatvorenike, što je bitan činitelj njihova prevodgoja i resocijalizacije.</p>	<p>Što se tiče radnih mjesta u Zavodu, ona su usuglašena i odobrena od Federalnog ministarstva financija, koje je odredilo da Zavod veličine KPZPT-a Mostar može imati ukupno 46 radnih mjesta: 34 unutar Zavoda i 12 na zavodskoj gospodarskoj jedinici (Ekonomija bare). Pošto je interes među osuđenima mnogo veći od raspoloživih radnih mjesta, Uprava KPZPT-a Mostar pokušala je putem resornog ministarstva povećati kvotu radnih mjesta, ali ti pokušaji nisu naišli na razumijevanje ni potporu, a najveća zapreka je, kako se navodi, nedostatak financijskih sredstava za plaćanje radnog angažmana osuđenika.</p>
<p>5. Potrebno je produljiti vrijeme boravka pritvorenika na otvorenome, odnosno omogućiti im boravak na otvorenome u trajanju od najmanje dva sata dnevno za razliku od dosadašnjih sat vremena.</p>	<p>Šetnja pritvorenika se odvija sukladno Pravilniku o kućnom redu za izdržavanje mjere pritvora, tj. dva sata dnevno, osim u slučajevima kada u pritvoru ima više pritvorenika s istim kaznenim djelom. Znači, primjedbe pritvorenika nisu utemeljene.</p>
<p>6. Potrebno je izmjestiti kutiju za pritužbe osuđenika. Naime, ta je kutija smještena neposredno pokraj stola dežurnog službenika, tako da osuđenici koji namjeravaju anonimno dostaviti predstavku, to ne mogu učiniti.</p>	<p>Smatramo da nema potrebe za izmiještanjem kutije za pritužbe ili predstavke osuđenika iz jednostavnog razloga što se eventualne anonimne predstavke, žalbe ili pritužbe osuđenika ne razmatraju. Uprava KPZPT-a Mostar izdala je naredbu da sve eventualne predstavke moraju biti potpisane i ubačene u kutiju bez kuverti, znači otvorene. To je učinjeno iz razloga što Uprava ne može reagirati na eventualne nepravilnosti ili uočene probleme u funkcioniranju Zavoda na koje upozoravaju osuđenici ako ne zna o kojoj osuđenoj ili pritvorenoj osobi se radi.</p>

<p>7. Potrebno je svim zatvorenicima omogućiti pravo na nesmetano komuniciranje telefonom. Naime, članovi Povjerenstva smatraju da zatvorenicima nije u cijelosti omogućeno ovo pravo, i to zbog ograničavanja na samo sedam telefonskih brojeva koje moraju unaprijed prijaviti. Iz tih razloga Federalno ministarstvo pravde treba poduzeti potrebne mjere kako bi se zatvorenicima kvalitativno i kvantitativno poboljšalo komuniciranje s vanjskim svijetom.</p>	<p>Ograničenje na prijavljivanje samo sedam telefonskih brojeva na telefonskim karticama osuđenika izdalo je svojim nalogom Federalno ministarstvo pravde i tu Uprava KPZPT-a Mostar nema nikakvih mehanizama za uvođenje bilo kakvih promjena.</p>
<p>8. Federalno ministarstvo pravde treba provjeriti cijene i kvalitetu usluga telefonskog operatera "T3", koji je vlasnik telefonskih govornica u Zavodu, a u vezi s konkretnim pritužbama zatvorenika da su cijene telefonskih usluga mnogo više, pri čemu je kvaliteta veza znatno lošija.</p>	<p>Smatramo da su cijene telefonskih usluga operatera "T3" podložne kontrolama i potpuno se slažemo s vašom preporukom da Federalno ministarstvo pravde periodično može obavljati navedene kontrole.</p>
<p>9. Uprava KPZ-a Mostar treba preispitati oduku o zabrani unošenja hrane u Zavod i primanja paketa s hranom. Naime, iako je cilj ove zabrane spriječiti unos zabranjenih predmeta i opojnih sredstava u Zavod, članovi Povjerenstva ipak smatraju da se ovaj cilj može postići i nekim drugim, manje radikalnim mjerama, kakve su pojačane kontrole ili ograničavanje zabrane samo na određene kategorije osuđenika.</p>	<p>Uprava KPZPT-a Mostar dopušta unos domaće hrane za vrijeme trajanja redovitih, izvanrednih i slobodnih posjeta osuđenih osoba i tvrdnja da je to zabranjeno nema uporište. Restrikcija je uvedena samo glede konzumiranja te hrane, tj. dopušteno ju je konzumirati samo za vrijeme trajanja posjeta i hrana se ne može nositi u osuđeničke paviljone iz razumljivih, sigurnosnih razloga.</p>
<p>10. Potrebno je donijeti interni pravilnik o korištenju videonadzora u Zavodu, kojim će se obvezno propisati pečačenje sobe u kojoj se nalazi videotehnika za nadzor i osigurati druge mjere, kako bi se spriječilo da zavodsko osoblje zlorabi videonadzor na štetu zatvorenika.</p>	<p>Upravo je u tijeku izrada internog Pravilnika o korištenju videonadzora u KPZPT-u Mostar. Ured s videoopremom je zaključan, a pristup opremi dopušten je samo uz odobrenje ravnatelja ili zamjenika ravnatelja KPZPT-a Mostar.</p>

KPZ TREBINJE

Povjerenstvo posjetilo: 12. 4. 2012. godine.

Pismo poslano: 4. 9. 2012. godine.

Izvešće o realizaciji preporuka stiglo: 12. 9. 2012. godine.

PREPORUKE :

<p>1. Potrebno je što žurnije u pritvoreničkim sobama stvoriti uvjete za kvalitetniji boravak pritvorenih osoba u smislu uvođenja tekuće vode u prostorije, i to postavljanjem umivaonika i mokrog čvora, jer je pritvorenicima ograničena mogućnost izlaska iz soba u kojima borave.</p>	<p>Navedena preporuka nije realizirana. Realizacija zahtijeva značajna materijalna ulaganja, a za što Zavod nema na raspolaganju potrebna financijska sredstva. Navedenu aktivnost uvrstit ćemo u srednjoročni plan razvoja i nastojati da u idućem razdoblju u proračunu budu osigurana odgovarajuća financijska sredstva.</p>
<p>2. Žurno treba poboljšati zdravstvenu zaštitu, te s tim ciljem stalno angažirati liječnika i drugo medicinsko osoblje. Najmanje što treba jest svakodnevno pružati potrebnu zdravstvenu zaštitu i osigurati prisutnost medicinskog tehničara, što sada nije slučaj.</p>	<p>Navedena preporuka nije realizirana zbog nedovoljnih proračunskih sredstava. Zavod je, prilikom planiranja proračuna za 2013. godinu, zatražio i sredstva za medicinskog tehničara, te bi, ukoliko budu odobrena sredstva za iduću godinu, u radni odnos bio primljen jedan medicinski tehničar.</p>
<p>3. Potrebno je poboljšati osnovne higijenske uvete u smislu osiguranja bolje higijene u kupaonicama i WC-ima, jer se nije stekao dojam da je higijena na zadovoljavajućoj razini, iako su neke sanitarne prostorije nedavno djelomice renovirane.</p>	<p>Navedena preporuka u cijelosti je realizirana. Uložena su određena materijalna sredstva za dodatno renoviranje prostorija i njihovo redovito održavanje.</p>
<p>4. Potrebno je u KPZ-u Trebinje osigurati kutiju za pritužbe i u odjelu za pritvorenike i u odjelu za zatvorenike, tako da je lako dostupna svim zatvorenicima i pritvorenicima i da osigurava anonimnost.</p>	<p>U okviru realizacije ove preporuke Zavod je osigurao kutije, no s obzirom da njihovo postavljanje, kao i žalbene procedure, nisu regulirane nikakvim zakonskim ni podzakonskim aktima, one još nisu stavljene u funkciju. Mišljenja smo da je rješavanje pritužbi odnosno žalbene procedure potrebno regulirati Zakonom o izvršenju kaznenih sankcija utvrđivanjem nadležnosti za donošenje, a potom donošenjem posebnog pravilnika.</p>

<p>5. Potrebno je donijeti pravilnik o korištenju videonadzora, kojim će se obvezno propisati pečačenje sobe u kojoj se nalazi videotehnika i osigurati druge mjere kojima bi se spriječilo da osoblje zlorabi videonadzor, a na štetu zatvorenika.</p>	<p>Navedena mjera nije realizirana. Mišljenja smo da ova problematika također nije zakonski regulirana, a što dopunama Zakona o izvršenju kaznenih sankcija treba regulirati, kao i nadležnost za donošenje pravilnika. Također, izmiještanje sobe s videotehnikom zahtijeva određena financijska sredstva, koja u ovoj proračunskoj godini nismo imali na raspolaganju.</p>
--	--

KPZ ZENICA

Povjerenstvo je posjetilo: 15. i 16. 6. 2012. godine.

Pismo poslano: 4. 9. 2012. godine.

Izvešće o izvršenim preporukama stiglo: 5. 2. 2013. godine.

PREPORUKE:

<p>1. Potrebno je poboljšati uvjete boravka u Pritvorskom odjelu, jer su nezadovoljavajući zbog neodgovarajućih sanitarnih čvorova. Naime, sve sobe u Pritvorskom odjelu su dvokrevetne, a u njima se nalaze sanitarni čvorovi koji su samo djelomice odvojeni od ostatka sobe. U vezi s tim je potrebno u svim sobama u Pritvorskom odjelu ugraditi odgovarajuće sanitarne čvorove s kabinom i odgovarajućom ventilacijom. Budući da su u Pritvorskom odjelu smještene pritvorenice, potrebno je dodatno angažirati zatvorske policajke i organizirati njihov rad tijekom 24 sata dnevno, te fizički odvojiti prostorije za žene od prostorija za muškarce.</p>	<p>Poboljšanje uvjeta boravka u pritvorskom odjelu i izgradnja dodatnih kabina sa mokrim čvorovima za svaku sobu posebno vezani su uz ulaganje oko 1.200 KM samo za materijal po svakoj sobi, bez troškova izvođenja radova, budući da bi ih izveo Odsjek za poslove održavanja Zavoda. Ukupni troškovi za nabavu materijala, koji uključuju i izoliranje prostorija za zatvorenice, iznosi 42.000 KM. S obzirom na to da se radi o objektu starom 120 godina, upitna je opravdanost ulaganja u spomenuti objekt.</p>
<p>2. Potrebno je u dosjeima zatvorenika evidentirati svaki dokument, odnosno uredno voditi evidenciju dokumenata u dosjeima.</p>	<p>Uvažena je vaša preporuka, te se odmah pristupilo formiranju novog obrasca u kojemu se evidentiraju sva pismena vezana uz osobni list osuđenika.</p>
<p>3. Potrebno je za sve pritvorenike i zatvorenike otvoriti zdravstvene kartone i u njima uredno voditi tretmane i propisane terapije.</p>	<p>Svim pritvorenicima i zatvorenicima otvaraju se zdravstveni kartoni odmah po dolasku na izdržavanje zatvorske kazne/pritvora u Zavodu, ali je, zbog tenderskog postupka njihove nabave, Sektor za poslove zdravstvene zaštite</p>

	bio prisiljen improvizirati ga, no već je uočeni nedostatak otklonjen nakon nabave propisanih obrazaca zdravstvenih kartona.
4. Potrebno je žurno osigurati primarnu zdravstvenu zaštitu glede liječenja, popravke i ekstrakcije zuba, a sukladno članku 71. ZIKS-a.	Sektor za poslove zdravstvene zaštite ima vanjskog suradnika stomatologa-oralnog kirurga, koji dolazi dva puta tjedno, zajedno sa stomatološkom sestrom, kako bi se osigurala primarna zdravstvena zaštita, što nije dovoljno s obzirom na veliki broj zatvorenika. Stoga smo od prosinca 2012. godine povećali broj dolazaka na tri, čime se značajno popravila zdravstvena zaštita osuđenih osoba.
5. Potrebno je ozbiljnije pristupiti liječenju ovisnika o narkoticima u smislu omogućavanja bolje dostupnosti preparata koji smanjuju štetu i omogućavaju izlječenje ovisnika. Potrebno je pronaći bolje i kvalitetnije modele suradnje s civilnim zdravstvenim ustanovama po pitanju uvođenja novih metoda liječenja ovisnika.	Svi ovisnici u Zavodu imaju pravo na svakodnevni liječnički pregled (izuzev vikenda) liječnika opće prakse i specijalista neuropsijatra, koji su zaposleni u Zavodu. Svi ovisnici koji su do dolaska na održavanje zatvorske kazne/pritvora bili uključeni u neki od zavoda za bolesti ovisnosti u Federaciji BiH, i dalje se liječe na odgovarajući način, budući da Zavod ima dobru suradnju sa zavodima za bolesti ovisnosti Zeničko-dobojskog kantona, te s drugim takvim zavodima u Federaciji BiH.
6. Iako u Forenzičkom odjelu nije bilo osoba nad kojima se izvršavaju kaznene sankcije i druge mjere koje je Sud BiH izrekao u kaznenom postupku, potrebno je što žurnije izvan kruga Zavoda i organizacijski izmijestiti Forenzički odjel, a osobe iz tog odjela premjestiti u odgovarajuće zdravstvene ustanove.	Postupanje po navedenoj preporuci nije u nadležnosti ovoga Zavoda, s tim što je za rekonstrukciju objekta forenzike u vanjskom krugu Zavoda u lipnju poslan prijedlog za suglasnost Federalnom ministarstvu pravde, s predmjerom radova na ukupan iznos od 280.000 KM. Ovaj iznos treba osigurati kako bi se povećao kapacitet i osigurali bolji uvjeti za zatvorenike u Forenzičkom odjelu. Do sada nije dana suglasnost. Međutim, iz sredstava tekućeg održavanja u vlastitoj režiji proširen je Odjel forenzike jednom odvojenom prostorijom, u kojoj mogu izolirano boraviti oboljele osobe koje se nalaze u kriznim razdobljima, a također su preraspodijeljene ostale prostorije.
7. Potrebno je žurno potpuno odvojiti maloljetne zatvorenike od punoljetnih. Naime, iako su maloljetnici smješteni u posebnom paviljonu, oni su, ipak, tijekom dana u stalnom kontaktu s punoljetnim zatvorenicima, s	S ciljem odvajanja maloljetnih zatvorenika, izrađen je Plan realizacije aktivnosti za odvajanje maloljetničke osuđeničke populacije u KPZZT-u Zenica. Prema tome planu su završeni radovi koji se odnose na preseljenje invalidnih osuđenika iz Paviljona V. u "Stari ekonomat" u Paviljonu I. Radovi su izvedeni u

<p>kojima dijele zajednički krug za šetnju.</p>	<p>vlastitoj režiji iz sredstava tekućeg održavanja. Nakon što je odobren dio traženih sredstava za nabavu materijala, Odsjek za poslove održavanja Zavoda izgradio je betonski plac šetnicu-poligon i prilagođena je šetnica Paviljona V. postavljanjem neprozirne limene ograde visine 3 m, čime su potpuno odvojene maloljetne osobe. Također je osposobljena blagovaonica i useljen je odvojeni dio Paviljona V. namijenjen maloljetnicima. Nakon odobrenja iznosa od 10.000 KM pokrenut je postupak nabave mreže za ogradu šetnice-poligona, čime bi se ona stavila u funkciju te bi maloljetnici mogli koristiti svoj odvojeni sportski poligon-šetnicu. Tražena su sredstva za nabavu materijala za sanaciju soba, sportske, računalne i opreme za kulturno-zabavni život maloljetnika i ona su sukcesivno operativna, što je i razlog tome što šetnjica nije stavljena u funkciju.</p>
<p>8. Potrebno je uredno i redovito voditi kontrolnu knjigu hrane, i to za svaki obrok i za svaki dan, a ne samo za doručak i ručak kao što je sada slučaj. Također je potrebno obilježavati uzorke hrane koji se dnevno odlažu u hladnjak (npr. doručak, 4. svibnja 2012. itd). Potrebno je odmah osigurati zadovoljavajuće higijenske uvjete u prostorijama za pripremu i distribuciju hrane.</p>	<p>Odmah nakon posjeta Povjerenstva stvoreni su uvjeti za pohranu uzoraka hrane koji se dnevno pohranjuju u hladnjak, s točnim oznakama datuma i obroka na koji se uzorak odnosi. Što se tiče higijenskih uvjeta, u prostorijama za pripremu i distribuciju hrane pristupilo se svakodnevnom detaljnom čišćenju prostora kuhinje, kao i generalnom čišćenju prostora svake subote. Ovom prilikom navodimo da je kuhinja, u kojoj se trenutačno spravlja hrana, u neodgovarajućem prostoru, zbog izgradnje nove kuhinje u sklopu izgradnje Paviljona III.</p>
<p>9. U Prijamnom odjelu potrebno je omogućiti zatvorenicima pristup sobama i krevetu na više sati dnevno radi dnevnog odmora.</p>	<p>Sektor za poslove osiguranja predložio je ravnatelju Zavoda donošenje Naredbe o dnevnim aktivnostima osuđenih osoba smještenih u Odjelu za prijam i opservaciju, u kojoj je dodan termin prijepodnevnog odmora u sobama koji će trajati od 8. do 10 sati.</p>
<p>10. Svim pritvorenicima treba omogućiti boravak na otvorenome u trajanju od najmanje dva sata dnevno. Potrebno je u Pritvorskom odjelu postaviti kutiju za anonimne pritužbe pritvorenika, kao što je to slučaj u paviljonima u kojima su smješteni zatvorenici.</p>	<p>Poštuje se vrijeme boravka pritvorenih osoba na otvorenome (dva sata dnevno), izuzev u slučajevima povećanog broja skupina za boravak na otvorenome, kada smo primorani skratiti vrijeme boravka. U svakom slučaju, o boravku pritvorenika na otvorenome kraćem od zakonski predviđenih 2 sata pismeno se obavještavaju nadležni sudovi odnosno</p>

	<p>predsjednici sudova.</p> <p>U Odjelu pritvora KPZZT-a Zenica dana 10. 9. 2012. u hodniku je postavljen označeni ormarić za žalbe i pritužbe pritvorenih osoba ravnatelju KPZZT-a Zenica. Ključevi od ormarića dostavljeni su ravnatelju Zavoda. Sve pritvorene osobe obaviještene su o načinu upućivanja pritužbi i žalbi.</p>
<p>11. Potrebno je donijeti propis (pravilnik o radnom angažiranju) za sve zatvore u Federaciji BiH, kojim će biti propisani standardi za stjecanje prava zatvorenika na radni angažman. U KPZ-u Zenica način dodjele radne obveze samo je djelomice jasan (da je zatvorenik u A skupini), ostali elementi su dani nesustavno i bez profesionalnih standarda, te je potrebno uspostaviti jasne kriterije i proceduru upućivanja na radni angažman Pravilnikom o klasifikaciji i ponovnoj klasifikaciji osuđenih osoba u klasifikacijsko-stimulativne skupine u KPZ-u Zenica. Potrebno je stvoriti veći prostor, s uvjetima za veći radni angažman (zapošljavanje) zatvorenika i osigurati mjere zaštite na radu, sukladno članku 92. ZIKS-a.</p>	
<p>12. Federalnom ministarstvu pravde preporučuje se žurno zapošljavanje nedostajućeg osoblja u KPZ-u Zenica, a koje je potrebno za resocijalizaciju i preodgoj zatvorenika: psiholozi, socijalni djelatnici, odgajatelji, stražari, osobe za radni tretman (u ljevaonici), naročito na radnim mjestima na kojima su zaposlenici otišli u mirovinu ili premješteni po internom natječaju u drugi zavod, kao i popunjavanje ostalim nedostajućim osobljem prema sistematizaciji. Posebno se preporučuje zapošljavanje</p>	<p>Od Vlade Federacije BiH tražena je suglasnost za zapošljavanje nedostajućeg osoblja u KPZZT-u Zenica i ona do danas nije dobivena.</p>

dodatnog broja stražara koji bi bili angažirani u drugoj i trećoj smjeni.	
13. Potrebno je potpuno renovirati ili izgraditi novi Paviljon I. u krugu Zavoda.	U proračunu za 2013 godinu, iako su zatražena, nisu predviđena sredstva za izgradnju novog objekta Paviljona I. Zavod pokušava pronaći sredstva posredstvom međunarodne zajednice (Vijeće Europe – IPA fondovi).
14. Potrebno je u Pritvorskom odjelu osigurati jednu sobu s dva do tri računala, na kojima bi se pritvorenici pripremali za obranu pomoću CD-ova dobivenih od Suda BiH.	Za formiranje jedne odvojene sobe za računala u Pritvorskom odjelu Federalno ministarstvo pravde treba odobriti dodatna sredstva za nabavu tri računala, jednog pisača, jednog skenera i određeni materijal za elektroradove, sve u iznosu od oko 5.000 KM. S ciljem privremenog rješavanja ovoga problema, osigurano je jedno prijenosno računalo za potrebe pritvorenika, te je za sada to prijenosno računalo dovoljno svim pritvorenim osobama koje žele pripremati obranu pomoću CD-a koji dobiju od Suda BiH.
15. Potrebno je server za videonadzor vanjskih površina zatvora (server se nalazi u zgradi koju koristi osoblje zaposleno u KPZ-u Zenica) staviti u posebnu prostoriju koja se pečati. Potrebno je donijeti interni pravilnik o pravilima korištenja videonadzora.	Pronađeno je rješenje tako što središnji server s opremom za videosnimanje treba staviti u kavez od čelične mreže, s vratima koja se mogu pečatiti. U tijeku je izrada kaveza, tako da radnika održavanja, koji trenutačno koristi tu prostoriju, ne treba izmještati u drugu prostoriju.

Prikupljene povratne informacije o realizaciji preporuka danih za vrijeme obavljenih posjeta Neovisno povjerenstvo će, sukladno zaključku Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, dostaviti i Zajedničkom povjerenstvu za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljništvo, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH.

POGLAVLJE V - PREPORUKE I ZAKLJUČCI

Neovisno povjerenstvo predlaže Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine da usvoji ovo Izvješće sa sljedećim zaključcima:

1. Nadležne institucije da ubrzaju aktivnosti za izgradnju državnog zatvora, čime će zatvorenike i pritvorenike iz nadležnosti Neovisnog povjerenstva staviti u

jednak položaj, uz poboljšanje uvjeta njihova smještaja i poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda;

2. Nadležne državne i entitetske institucije trebaju osigurati financijska sredstva za poboljšanje uvjeta boravka u svim kazneno-popravnim zavodima u BiH, koja će prioritetno biti usmjerena na rekonstrukciju postojećih i izgradnju novih objekata, kao i zapošljavanje prijeko potrebnog a nedostajućeg zavodskog stručnog osoblja (odgojno osoblje, zdravstveno osoblje i osoblje na osiguranju);

3. Nadležna tijela Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH trebaju uskladiti svoje zakone iz ovog područja sa ZIKS-om BiH (čl. 227.), kao i druge provedbene propise, a Ministarstvo pravde BiH treba donijeti nedostajuće podzakonske akte s ciljem jednakog postupanja sa zatvorenicima i pritvorenicima na cijelom prostoru BiH.

4. Neovisno povjerenstvo će nastaviti zahtijevati od kazneno-popravnih zavoda u Bosni i Hercegovini da u određenom roku dostave povratne informacije o realizaciji preporuka koje se odnose na nedostatke uočene za vrijeme posjeta zavodima, te će prikupljene informacije dostavljati Zajedničkom povjerenstvu za ljudska prava, prava djeteta, mlade, useljništvo, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH.

5. Zastupnički dom i Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH treba da zatraži od Suda BiH da, sukladno nadležnostima Neovisnog povjerenstva definiranim u članku 48. Zakona BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera, omogući njegov neometan rad i komunikaciju sa svim pritvorenicima i u svim KPZ-ovima, kao i pregled prostorija u kojima su pritvoreni smješteni.

PREDSJEDNIK NEOVISNOG POVJERENSTVA

dr. sc. Mile Lasić